

KANSALAISTOIMINTA, DEMOKRATIA JA RIKOSTENEHKÄISY

---

*Pohjolan asukkaiden mahdollisuus vaikuttaa oman asuinalueen
turvallisuuteen ja viihtyvyyteen*

Regina Järg-Tärno

Karolina Henriksson

2016

Alkuperäinen versio:

MEDBORGARAKTIVITET – DEMOKRATI OCH BROTTSFÖREBYGGANDE

Invånarnas möjligheter i Norden att påverka tryggheten och trivseln i det egna bostadsområdet

Kääntäjä: Maj Lönnroth

Hankkeen on rahoittanut Pohjoismaiden ministerineuvosto.

Sisältö

1. Johdanto	4
2. Projekti	5
2.1. Tausta	5
2.2. Tavoite	6
2.3. Toteutus.....	7
2.4. Terminologia.....	8
3. Pohjoismainen rikostentorjuntamalli	9
4. Järjestäytynyt ja koordinoitu naapuriapu Pohjoismaissa ja Virossa	14
4.1. Naapuriyhteistyö Ruotsissa	14
4.1.1. Esimerkki: Naapuriyhteistyö Botkyrkan kunnassa.....	15
4.1.2. Esimerkki: Järva-Andan -verkosto	17
4.2. Naapuriapu Tanskassa	17
4.2.1. Esimerkki: Glashuset ja naapuriapu Ishøjn Vejleåparkissa.....	18
4.3. Naapuriapu Virossa - MTÜ Eesti Naabrivalve.....	19
4.4. Yöpartiot	20
4.5. Suomalainen naapuriston konfliktien sovittelumalli.....	21
4.6. Vastaava koordinoitu naapuriapu Norjassa, Islannissa, Suomessa ja Euroopassa	22
4.7. Naapuriapumallien monipuolisuus.....	22
5. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminta joka edistää turvallisuutta ja viihtyisyyttä asuinalueella	23
5.1. Setlementtityö viihtyisemmän lähiympäristön ja vahvemman yhteisöllisyyden hyväksi	24
5.1.1. Projekti ”Uusi paikallisuus”	24
5.1.2. Vesterbron Setlementti	25
5.1.3. Lapsille ja nuorille tarkoitettuja vapaa-ajan järjestöjä	26
5.1.4. Kylätoiminta Pohjolassa ja esimerkki Suomesta	27
5.2. Asukasliikkeet ja vapaamuotoinen kansalaistoiminta viihtyisemmän asuinalueen hyväksi Suomessa ja Norjassa	28
5.3. Vapaaehtoistyö.....	30
5.3.1. Norjan vapaaehtoiskeskukset.....	31
5.3.2. Nappi Naapuri.....	31
5.3.3. Grönlantilainen esimerkki vapaaehtoistyön edistämisestä	32
5.4. Erilaista kansalaistoimintaa lähialueen ja elinolojen parantamiseksi	33
6. Uudet toimijat	34
6.1. Turvallinen Kunta - Den Trygge Kommune.....	34

6.2. Gemeinschaft.....	35
6.3. Tryggare Sverige-säätiö - Turvallisempi Ruotsi-säätiö.....	36
7. Demokratiaa edistävät toimet rikostentorjuntatyön osatekijöinä.....	36
8. Lähidemokratia.....	38
8.1. Kansalaisaloitteet	38
8.2. Better Reykjavik ja Better neighbourhoods	39
8.3. Kansalaisraadit.....	39
8.4. Turvallisuuskävelyt	40
8.5. Lähidemokratian edistäminen.....	41
9. Rikostentorjunnasta turvallisuuden edistämiseen.....	42
9.1. Tryggare och Mänskligare Göteborg (2001-2011).....	46
9.2. Rikostentorjunta ja lähidemokratia Kööpenhaminan kaupungissa	48
10. Loppusanat. Katse tulevaisuuteen – rikosten vähentämisestä lähidemokratian lisäämiseen?.....	49
10.1. Kansalaistoiminta ja rikosentorjuntavaikutukset	50
10.3. Talouskysymykset.....	51
10.3. Kansalaistoiminnan aktivoiminen yhteistyöhön.....	52
10.4. Luottamus ja viestintä	53
10.5. Tutkimustietoa lähidemokratian vaikutuksista rikollisuudelle ja sosiaaliselle levottomuudelle. 54	
10.6. Uusi pohjoismainen malli?	54
Liite 1. Seminaari Kansalaistoiminta – demokratia ja rikosentorjunta.....	56
Liite 2. Ruotsalaisen kriminologiaprofessori Jerzy Sarneckin taulukko rikoksia ehkäisevistä toimenpiteistä. 60	
Liite 3. Civic activity – democracy and crime prevention	61
Lähdeluettelo.....	67

1. Johdanto

Aikoina jolloin esiintyy turvattomuutta ja pelkoa joutua rikoksen kohteeksi taloudelliset resurssit ovat niukat ja leikkaukset jokapäiväinen puheenaihe, tulee kansalaisten rooli entistä ajankohtaisemmaksi. Viranomaiset eivät voi kantaa kaikkea vastuuta vaan osa jätetään luontevasti kansalaisille. Tämän voi toisaalta nähdä vastuun siirtämisenä kansalaisille (*responsibilisation* eli vastuullistaminen kriminologiassa). Toisaalta sen voi nähdä tarpeena ottaa kansalaiset yhä konkreettisemmin mukaan. Tämä hanke keskittyy kansalaisten mahdollisuuksiin osallistua turvallisuutta ja viihtyvyyttä edistävään työhön.

Mitä tulee rikosten torjuntaan ja turvallisuutta luovaan toimintaan, ovat Ruotsi, Tanska ja Viro kehittäneet malleja joiden taustana on anglosaksinen neighbourhood watch –järjestelmä. Niiden perusajatus on saada kansalaisyhteiskunta mukaan rikoksia ehkäisevään ja turvallisuutta edistävään työhön.

Neighbourhood watch –järjestelmä on eräänlaista järjestäytyntä ja koordinoitua naapuriapua, joka usein on syntynyt viranomaisten aloitteesta. Mallien rikosten torjunta suunnataan lähinnä sellaisiin rikoksiin kuin asuntomurrot ja vahingonteko. Tämän hankkeen lähtökohta on näissä malleissa. Mallit edustavat vain osaa siitä laajamittaisesta rikostorjuntatyöstä jota tänä päivänä harjoitetaan. Näiden enemmän ongelmakeskeisten menetelmien lisäksi, jotka noudattavat tiettyä mallia, on tärkeää nähdä asukkaiden omien aloitteiden ja itse kehittämisen työn arvo. Kansalaiset voivat sitä kautta luoda uusia aloitteita ja sitoutumista, jota muuten ei olisi saatu. Toiminta voi pitää sisällään tapahtumien järjestämistä asuinalueella, fyysisen ympäristön viihtyvyyden hyväksi tehtyä työtä, eri tapoja tarjota apua naapureilleen tai eri tapoja vaikuttaa oman kaupunginosan päätöksentekoon. Toiminta voi olla järjestäytyntä tai spontaania, valtakunnallista tai omaan kaupunginosaan tai paikallisyhteisöön sidottua. Asukkaiden ja viranomaisten voi olla vaikeaa nähdä toiminnan rikostorjunta-arvo vaikka sillä on suuri vaikutus asuinalueen turvallisuuteen ja viihtyvyyteen.

Tämä hanke kattaa niin perinteiset rikostorjuntamallit kuin senkin toiminnan jota tehdään kansalaisten aloitteesta. Hankkeessa on niin rikoksia ehkäisevä kuin turvallisuutta ja viihtyvyyttä edistävä näkökulma sekä lähidemokraattinen näkökulma. Hanke keskittyy näin ollen asukkaiden mahdollisuuksiin vaikuttaa turvallisuuteen ja viihtyvyyteen lähiympäristössä.

Tämän raportin ensimmäisissä luvuissa kuvataan hankkeen taustaa tarkemmin, hankkeen kysymyksenasettelua, tavoitetta ja toteuttamista. Lisäksi selvitetään omassa luvussa mitä käsitteitä raportissa käytetään ja miten nämä käsitteet on tässä raportissa määritelty. Ensimmäisen luvun jälkeen on Lars Alexanderssonin kirjoittama artikkeli, hänellä on vankka kokemus rikostorjuntatyöstä Pohjoismaissa. Alexandersson käsittelee artikkelissaan pohjoismaista rikostorjuntamallia lähtökohtanaan Ruotsin rikostorjuntatyö.

Hankkeen aikana on kartoitettu erilaista turvallisuutta ja viihtyvyyttä edistävää toimintaa Pohjoismaissa. Kartoitus on tehty osittain vihjeiden pohjalta joita on saatu hankkeen pohjoismaisilta yhteistyökumppaneilta ja osittain tiedonhaun pohjalta Internetistä. Kartoituksen tulokset esitellään luvuissa neljä, viisi, kuusi, kahdeksan ja yhdeksän. Luvussa neljä esitellään perinteisiä rikoksia ehkäiseviä naapuriapumalleja sekä muita esimerkkejä järjestäytyneestä ja koordinoitusta naapuriavusta. Lukuun on kerätty esimerkkejä naapuriavusta, jonka tavoite ainakin tietyssä määrin on rikosten torjunta. Luvussa viisi esitellään esimerkkejä kansalais- ja vapaaehtoistoiminnasta jolla on laajempi tai muu tavoite kuin rikosten ehkäisy. Eri esimerkit on jaettu alaotsikoihin toiminnan muodon mukaan: valtakunnalliset yhdistykset,

asukasyhdistykset ja vapaaehtoistyö. Luvussa kuusi kerrotaan uusista toimijoista tällä saralla. Olennainen osa hanketta on lähidemokratian näkökulma ja sen yhteys rikostentorjuntatyöhön. Teoreettiset perusteet kuvataan artikkelissa luvussa seitsemän, sen on kirjoittanut Catharina Groop, Suomen oikeusministeriön erityissuunnittelija ja valtiotieteen tohtori. Luvussa kahdeksan esitellään esimerkkejä lähidemokratian työkaluista ja luvussa yhdeksän kerrotaan miten Göteborgissa ja Kööpenhaminassa on eri lähtökohdista pyritty yhdistämään rikoksia ehkäisevä työ ja lähidemokratiatyö. Hankkeen johtopäätökset esitellään lopuksi luvussa kymmenen.

2. Projekti

2.1. Tausta

Suomen kolmannessa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa *Turvallisempi huominen (2012)*¹ annettiin Suomen Rikostentorjuntaneuvostolle vastuu turvallisuudentunteen kasvattamisesta ja kansalaisten lisääntyvistä mahdollisuuksista osallistua oman asuinalueensa turvallisuuden ja viihtyvyyden lisäämiseen muun muassa kehittämällä naapuritiimin tai naapuriavun järjestelmän. Rikostentorjuntaneuvosto nimitti syksyllä 2012 työryhmän tätä tehtävää toteuttamaan. Työryhmä käytti nimeä Naapuriapu-työryhmä.

Naapuriapu-työryhmä kattoi laajan määritelmän käsitteestä naapuriapu ja keskittyi huomioimaan eri tapoja lisätä turvallisuudentunnetta ja asukkaiden mahdollisuuksia osallistua työhön kasvavan turvallisuuden ja viihtyvyyden hyväksi omalla asuinalueellaan. Työryhmän määritelmä naapuriavusta tai turvallisuutta luovasta toiminnasta ei ensisijaisesti käsittänyt rikostenehkäisyä. Työryhmän määritelmän mukaan naapuriapu ei ollut keino torjua rikollisuutta vaan ensisijaisesti keino lisätä turvallisuudentunnetta, yhteenkuuluvuutta, osallisuutta, lähidemokratiaa, sosiaalista pääomaa ja hyvää arkipäivää.

Työryhmän väliraportissa (maaliskuu 2013) kuvailtiin lyhyesti Ruotsin, Viron ja Tanskan naapuriapumalleja. Tässä vaiheessa työryhmä tarkasteli lähinnä arkirikollisuuden torjunnan järjestäytyneitä yhteistyömuotoja kuten Ruotsin Gransamverkana, Tanskan Nabohjaelpia ja Viron Naabrivalvea. Koska naapuriaputyöryhmän määritelmä naapuriavusta oli laajempi kuin mitä se oli näissä naapuriapumalleissa, heräsi kiinnostus selvittää mitä muita kansalaistoiminnan muotoja Pohjoismaissa oli. Kiinnostus kohdistui erityisesti siihen kansalaistoimintaan, jonka ensisijainen tarkoitus ei ollut rikostentorjunta, mutta joka kuitenkin saattoi johtaa rikosten ehkäisyyn ja joka oli luonteeltaan rikoksia torjuvaa ja ennaltaehkäisevää. Kyse saattoi olla esimerkiksi uudesta tavasta kuunnella ja osallistaa kansalaisia mitä tulee päätöksentekoon koskien mm. turvallisuuskysymyksiä paikallisella tasolla, vapaaehtoistyötä, kansalaistoimintaa ja -liikkeitä sekä perinteistä naapuriapua.

Naapuriapu-työryhmä julkaisi loppuraporttinsa huhtikuussa 2014. Se oli jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa oli 10 kappaletta suosituksia siitä miten voidaan parantaa asukkaiden mahdollisuuksia vaikuttaa oman asuinalueensa turvallisuuteen ja viihtyvyyteen.² Toinen osa sisälsi kaiken sen tausta-aineiston, jonka työryhmä oli toimikaudellaan kerännyt.

2.2. Tavoite

Tulevaisuudessa kansalaisten omalla panostuksella kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan kautta hyvinvoinnin edistämiseksi on yhä suurempi merkitys. Erityisesti kun otetaan huomioon vallitseva taloudellinen tilanne, joka koskee tavalla tai toisella kaikkia Pohjoismaita, ei ole enää itsestään selvää että kaikki hyvinvointivaltion palvelut voidaan kattaa verorahoin. Tämän hankkeen tarkoitus oli siksi tarkastella asukkaiden omia mahdollisuuksia vaikuttaa turvallisuuteen ja viihtyvyyteen omalla asuinalueellaan. Ajatuksena oli kartoittaa miten ihmiset voivat vaikuttaa omaan arkipäiväänsä ja lähiympäristöönsä paikallisesti. Erityisesti keskityttiin uusiin ja vaihtoehtoisiin keinoihin turvallisuutta luovassa toiminnassa, jonka tavoitteena on lisäksi edistää osallisuutta, lähidemokratiaa, yhteisöllisyyttä ja sosiaalista pääomaa.

Koska tavoitteita tai vaikutuksia rikosten torjunnan osalta (esim. vähentää rikoksia tai lisätä turvallisuudentunnetta) ei ole selkeästi tuotu esiin kansalaistoiminnassa tavoitteissa on vaikea ennakkoon sanoa mikä toiminta on relevanttia ja millä perusteella.

Hankesuunnitelman mukaan projektin keskeiset kysymykset ja tavoitteet ovat seuraavat:

Minkälaista enemmän tai vähemmän organisoitua ja koordinoitua naapuriapua, naapurivalvontaa ym. on kussakin maassa paikallisella ja kansallisella tasolla? Minkälaista asukkaiden mahdollisuuksiin vaikuttaa turvallisuuden ja viihtyvyyden lisäämiseen omalla asuinalueella liittyvää kansalais- ja vapaaehtoistoimintaa on kussakin maassa? Miten valtio voi myötävaikuttaa sekä paikallisella että valtion tasolla ihmisten osallistumismahdollisuuksien parantamiseksi oman asuinalueen turvallisuuden ja viihtyvyyden lisäämiseksi (demokratia ja lähidemokratia)? Miten ihmisiä voidaan aktivoida turvallisuutta ja viihtyvyyttä lisäävään kansalais- ja vapaaehtoistoimintaan? Voiko kansalais- ja vapaaehtoistoiminnalla olla rikoksentorjuntaa edistäviä vaikutuksia vai ei? Miten näitä vaikutuksia voidaan mitata?

Aikaisempien yhteistyöhankkeiden pohjalta tärkeä tavoite on löytää Pohjolasta asiantuntijoita ja toimijoita, joita nämä kysymykset koskettavat sekä rakentaa verkosto, jota voidaan hyödyntää tässä hankkeessa mutta myös pitemmällä tähtäimellä.

Hanke luo pohjoismaista hyötyä kun pohjoismaista tietoa kootaan, tehdään saatavaksi ja levitetään eri kanavia pitkin kaikissa hankkeeseen ja työseminaariin osallistuvissa maissa. Asukkaiden mahdollisuudet vaikuttaa turvallisuuteen ja viihtyvyyteen omalla asuinalueella tehdään näkyväksi ja osallistujat saavat tietää eri osallistumis- tai vaikuttamismahdollisuuksista. Heidän kauttaan tieto leviää eteenpäin kussakin maassa. Kansalais- ja vapaaehtoistoimintaa ja lähidemokratiaa edistetään Pohjolassa.

2.3.Toteutus

Hankkeen esityö käynnistettiin syksyllä 2013 ja varsinainen projektityö tammikuussa 2014. Hankkeen pääasiallinen toteutus sisälsi työseminaarin järjestämisen, tiedonhakua Internetin avulla ja osallistumista pohjoismaisiin seminaareihin ja konferensseihin.

Työseminaari järjestettiin Helsingissä 6-7. maaliskuuta 2014. Seminaari pidettiin ortodoksisessa kulttuurikeskus Sofiassa Helsingissä. Seminaariin osallistui yli 30 henkilöä Suomesta, Ruotsista, Tanskasta, Norjasta, Islannista ja Virossa. Osallistujat edustivat pohjoismaisia rikostentorjuntaneuvostoja, vapaaehtois- ja kansalaisjärjestöjä, ministeriöitä, kuntia ja säätiöitä. Seminaari oli jaettu viiteen osioon jotka käsittelivät seuraavia aiheita: Naapuriapu - naapuriyhteistyö - naapurivalvonta, Kansalais- ja vapaaehtoistoiminta, Valtion ja kuntien rooli, Aktiiviset ja osallistuvat kansalaiset ja Enemmän yhteisöllisyyttä - turvallisuudentunne ja rikosten torjunta.ⁱ Jokaisen osion aluksi oli aiheeseen johdatteleva alustus, jonka jälkeen joitakin seminaariosallistujia oli pyydetty pitämään lyhyehkö esitys teemasta. Osion lopussa oli varattu aikaa keskustelulle. Seminaari herätti kiinnostusta osallistujissa ja useimmilla kutsutuilla vieraililla oli mahdollisuus osallistua. Seminaarin aikana luotiin yhteyksiä osallistujien kesken, mikä johti yhteistyöhön jatkossa. Seminaari toimi eräänlaisena ajatushautomona hankkeelle ja verkostoituneille jatkoyhteistyötä ajatellen. Osallistujien osaamista ja ajatuksia seminaarista hyödynnettiin hankkeen aikana.ⁱⁱ

Hankkeen aikana on tehty kartoitus erilaisista turvallisuutta ja viihtyvyyttä lisäävistä toimista Pohjoismaissa. Kartoitus toteutettiin osittain niiden vihjeiden avulla, joita saatiin hankkeen pohjoismaisilta yhteistyökumppaneilta ja osittain Internetistä kerätyn tiedon avulla. Kartoituksen tarkoitus ei ole ollut tehdä kattavaa selvitystä kaikesta toiminnasta Pohjolassa. Kartoituksen tarkoitus on lähinnä ollut nostaa esiin eri esimerkkejä Pohjoismaista kuvaamalla toiminnan moniulotteisuutta ja olla tietokantana muille kiinnostuneille.

Helsingin työseminaarin aikana luotujen yhteyksien avulla tehtiin tutustumiskäynti Kööpenhaminaan Tanskaan. Käynnin aikana tavattiin edustajia Tanskan Rikostentorjuntaneuvostosta (KRÅD), Glashuset i Vejleåparkista, Ishojn kunnasta, Kööpenhaminan kaupungista ja järjestöstä Den Trygge Kommune och Gemeinschaft.

Hankkeen yhteydessä tehtiin myös opintokäynti Göteborgiin Ruotsiin. Vierailun aikana tutustuttiin seuraaviin kohteisiin: *Stadsdelsförvaltningen Västra Göteborg* - Läntisen Göteborgin kaupunginosahallinto, *Kulturförvaltningen vid Göteborgs Stad om Tryggare och Mänskligare Göteborg* - Göteborgin kaupungin kulttuurihallinto ja sen Turvallisempi ja inhimillisempi Göteborg -hanke, *Frilagret och Ung Kultur 116* sekä "Staden är Din"-kulttuurihanke, *Räddningstjänsten Storgöteborg* - SuurGöteborgin pelastuspalvelu, *Stadsledningskontoret* - Kaupunginjohdon konttori, *Social resursförvaltning vid Göteborgs Stad* - Göteborgin kaupungin sosiaaliresurssihallinto sekä *LeMat* -sosiaalinen yritys. Opintokäynnin aikana järjestettiin tapaaminen Thomas Jordanin kanssa, joka on Göteborgin yliopiston sosiologian ja työtieteen laitoksen dosentti ja joka yhdessä silloisen rikostentorjuntaneuvoston *Tryggare och Mänskligare Göteborgin* kanssa on kehittänyt rikostentorjuntatyön ohessa turvallisuutta luovaa perspektiiviyötä ja työkaluja demokraattisille prosesseille (joita myös kuvataan lyhyesti tässä raportissa).

ⁱ Katso seminaarin keskustelukysymykset Liitteestä 1

ⁱⁱ Seminaarin ohjelma Liitteessä 2

Projekti esiteltiin pohjoismaisten rikostentorjuntaneuvostojen vuosikokouksessa 25-28.3.2014 Nuukissa Grönlannissa, tutkijaseminaarissa 7-9.5.2014 Skarrildhusissa, Tanskassa, jonka järjesti Pohjoismaisen kriminologisen yhteistyön neuvosto (NSFK)ⁱⁱⁱ sekä The Stockholm Criminology Symposiumissa 9-11.6.2014 Tukholmassa Ruotsissa. Tukholman kriminologiasymposiumin yhteydessä pidettiin lisäksi kokous Tukholman yliopiston kriminologian laitoksen dosentin Magnus Hörnqvistin kanssa jonka ajatukset rikostentorjunnasta tutkielmassa *Allas vårt ansvar - i praktiken: en statligt organiserad folkrörelse mot brott* (2001) Ruotsin rikostentorjuntaohjelmasta (*Allas vårt ansvar* 1996) on antanut inspiraatiota tähän hankkeeseen.

Hanke on saanut apua Suomen Naapuriapu-työryhmältä muun muassa relevanttien kontaktien ja asiantuntijoiden löytämisessä yhteistyömaissa. Myös Suomen ja muiden Pohjoismaiden rikostentorjuntaneuvostot ovat yhteistyökumppaneina avustaneet relevanttien yhteyshenkilöiden löytämisessä kussakin maassa.

2.4. Terminologia

Käsitettä naapuriapu käytettiin Suomen Naapuriapu-työryhmän taholta korostamaan, että se mitä Suomessa haluttiin lisätä ei ole sellaista mikä sulkee pois ihmisiä ja luo kontrollijärjestelmän, vaan sen tyyppistä paikallista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta, joka lisää jokapäiväistä tukea ja apua kaikille ihmisille heidän arkipäivässään, myös nk. heikossa asemassa oleville henkilöille. Käsite on lyhyt ja käytännöllinen, helppo käyttää. Sillä on juuret Suomen historiassa, erityisesti se tunnetaan solidaarisuutena, käyttäytymisenä ja apuna ihmisten kesken sotien jälkeisenä aikana.

Naapuriapu-työryhmä antoi käsitteelle uudenaikaisemman kuvauksen työssään ja tarkasteli sitä seuraavanlaisen jaon pohjalta:

- Viranomaisten aloittama toiminta
- Jokapäiväinen ja spontaani naapuriapu yksittäisten naapureiden kesken
- Vapaaehtoistyö ja asukasliikkeet
- Yhdistystoiminta
- Menetelmät lähidemokratian toteuttamiseksi

Viranomaisten aloittamalla toiminnalla tarkoitetaan tässä eri ohjelmia ja malleja joita viranomaiset ovat laatineet turvallisuuden lisäämiseksi asuinalueella. Esimerkiksi *Grannsamverkan* Ruotsissa ja *Nabohjælp* Tanskassa ovat tällaisia viranomaislähtöisiä toimintatapoja. Näiden tarkoitus on ensi sijassa torjua arkirikollisuutta ja ne sisältävät ainakin jossain määrin valvontaa sen suhteen mitä asuinalueella tapahtuu. Toisen äärimmäisyyden mukaan naapuriapukäsite voidaan ymmärtää jokapäiväiseksi ja spontaaniksi naapuriavuksi yksittäisten naapureiden kesken. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi maidon lainaamista naapurilta, pyörän korjausapua, lumen luontia pihatieltä tai kukkien kastelua kun toinen on poissa. Tämän tyyppinen naapuriapu ei liity rikostentorjuntaan eikä se ole millään lailla järjestäytyneitä vaan perustuu naapureiden välisiin hyviin suhteisiin. Sen lisäksi naapuriapua voidaan pitää vapaaehtoistyönä tai asukasliikkeenä asuinalueella. Asukasliikkeet järjestävät usein yhteisiä tapahtumia asuinalueella viihtyisyyden lisäämiseksi. Myös järjestäytyneempi mutta paikallinen yhdistystoiminta on naapuriavun

---

ⁱⁱⁱ *Civic activity – democracy and crime prevention* (Henriksson & Järg-Tärno, 2014) NSFK:n seminaariraportissa 56 (2014). Katso Liite 3.

muoto, jossa yhdistys toimii asuinalueen ja/tai paikallisyhteisön hyväksi. Lopuksi myös erilaiset menetelmät lähidemokratian toteuttamiseksi voivat kuulua naapuriapukäsitteen piiriin. Lähidemokratiaa voidaan toteuttaa esimerkiksi kansalaisneuvostojen avulla, joissa alueen asukkaat kokoontuvat keskustelemaan ja päättämään asioista jotka liittyvät asuinalueeseen.

Käsite laajennettiin koskemaan yksittäisten ihmisten välistä apua eri paikallisyhteisön toimijoiden väliseen apuun ajatuksena paikalliset kumppanuudet, joissa eri toimijat tekevät yhteistyötä ja tukevat ja auttavat toisiaan ja luovat toiminnallaan parempaa arkea, tukea, tukitoimintoja, palveluja ihmisille. Naapuriapu vastavuoroisena apuna sosiaalisissa yrityksissä on olemassa, mutta koska kaikilla ei ole omaa vahvaa sosiaalista verkostoa, he ovat toisaalta haavoittuvaisia ja toisaalta riippuvaisia toisten ihmisten luomista tukitoiminnoista, mm. paikallisen kansalaistoiminnan kautta. Toisin sanoen vapaaehtois- ja kansalaistoiminta ja sen laajuus/muoto on erittäin tärkeää paikallisella tasolla ja se luo sosiaalista pääomaa.

Miten eri henkilöt käsittävät käsitteen naapuriapu riippuu siis yhteydestä ja tilanteesta. Asuinalueilla joissa sovelletaan viranomaislähtöistä ohjelmaa kuten *nabohjælp* tai *grannsamverkan*, voidaan naapuriapu helposti yhdistää rikostentorjuntaan ja valvontaan. Naapuriapu pohjautuu silloin naapuriapuhjelmaan. Muilla asuinalueilla, joissa yhteisöllisyys on vahva naapuriapu liitetään jokapäiväiseen apuun joka pohjautuu yksinkertaisesti hyviin naapurisuhteisiin.

Hankkeen aikana on käynyt ilmi, että naapuriapu tarkoittaa monia eri asioita. Esimerkiksi *nabohjælp* (naapuriapu) Tanskassa on lähempänä *Neighbourhood watch* -käsitettä. Suomessa *naapuriapu* tarkoittaa, että ihmiset auttavat toisiaan arkipäivässä.

Tässä hankeraportissa käsitettä naapuriapu käytetään kuvaamaan asukkaiden mahdollisuuksia vaikuttaa turvallisuuteen ja viihtyvyyteen omalla asuinalueella tai lähiympäristössä. Naapuriapu kattaa silloin kaikki edellä mainitut käsitteen osat toisin sanoen: Viranomaisten aloittama toiminta, Jokapäiväinen ja spontaani naapuriapu yksittäisten naapureiden kesken, vapaaehtoistyö ja asukasliikkeet, yhdistystoiminta, menetelmät lähidemokratian toteuttamiseksi. Raportissa käsitettä naapuriapu käytetään synonyymina käsitteille *nabohjælp*, *grannsamverkan* ja *grannkontroll* (Neighbourhood watch), *grannstöd* -naapurituki.

3. Pohjoismainen rikostentorjuntamalli

Lars Alexandersson

Olen toiminut Ruotsin Rikostentorjuntaneuvostossa (Brottsförebyggande rådet Brå) runsaat 30 vuotta ja sitä kautta olen ollut mukana rikostentorjuntaa koskevassa yhteistyössä Pohjolassa ja Euroopassa. Viimeiset seitsemän vuotta ennen eläköitymistäni johdin BRÅ:n paikallisen rikostentorjuntatyön yksikköä, jonka pääasiallinen tehtävä on levittää tietopohjaisia kokemuksia paikallisesta rikostentorjuntatyöstä. Tämä artikkeli pohjautuu alustukseen, jonka pidin pohjoismaisessa työseminaarissa Helsingissä koskien Pohjolan kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa oman asuinalueen turvallisuuteen ja viihtyvyyteen. Koska eläkkeelle siirtymisestääni on kohta neljä vuotta (2011) esittelin lähinnä historiallista näkökulmaa ja Pohjolan rikostentorjuntatyön kehitystä noin neljän vuosikymmenen ajalta Suomen rikostentorjuntaneuvostolle, joka oli seminaarin järjestäjä ja joka pyysi minulta yleiskatsausta otsikolla "Pohjoismainen rikostentorjuntamalli". Arvioni mukaan rikosten torjunta on eri Pohjoismaissa kehittynyt samankaltaisesti mikä puolustanee keskittymistäni Ruotsin oloihin.

1970-luvun alussa Ruotsissa tutkittiin laajasti *nuoria lainrikkajia* eri osa-alueilla; kasvuolosuhteet perheessä, koulu, toverisuhteet, vapaa-ajan tilanne jne. (1969/70). Nämä tutkimukset loivat tärkeän pohjan Ruotsin rikostentorjuntaneuvoston perustamiselle 1974. Neuvoston hallituksen kokoonpanossa näkyivät kaikki nämä yhteiskuntasektorit ja tietoalet. Ajatuksena oli, että tarvitaan panostuksia monilla eri alueilla kriminaalipolitiikan lisäksi, jotta voitaisiin ennaltaehkäistä nuoren poikkeava rikollisuus ja pysäyttää jo aloitettu rikollinen toiminta. Itse keskityin aluksi pohtimaan koulun roolia ennaltaehkäisevässä merkityksessä. Koostimme esimerkiksi yhdessä erään kollegan kanssa silloisesta kouluylhallituksesta muistion otsikolla "Oppilaiden vaikutusvalta ja vastuu vähentävät vahingontekoa ja pinnaamista" "Elevinflytande och ansvar minskar skadegörelse och skolk (Brå PM1979:3)". Yrityksenä oli koota, analysoida ja kuvata käytännössä kokeiltuja malleja joilla saadaan oppilaat itse mukaan vähentämään näitä ongelmia. Mutta tutkimus, lähinnä kriminologinen tutkimus, tuli pian vallitsevaksi neuvoston työssä. Ja hyvien esimerkkien kuvaus katosi periaatteessa kokonaan. "Hyvien esimerkkien kokoelma" syntyi kuitenkin uudelleen 2000-luvun alussa nk. ideakirjoitusten muodossa

Allas Vårt Ansvar – kansallinen rikostentorjuntaohjelma

1990-luvun alussa Brå sai hallitukselta toimeksiannon laatia perustan kansalliselle rikostentorjuntaohjelmalle. Oikeusministeriö julkaisi sen vuonna 1996 (Ds Ju 1996:59) otsikolla *Allas Vårt Ansvar* (suomeksi *meidän kaikkien vastuu*). Myöhempää kansallista rikostentorjuntaohjelmaa ei ole, mitä monet päätöksentekijät niin kansalliset kuin paikallisetkin ovat pitäneet valitettavana. Tietääkseni vastaavankaltaisia ohjelmia tai linjausasiakirjoja laadittiin muissakin Pohjoismaissa suurin piirtein samaan aikaan tai myöhemmin.

Taustatekijöitä sille miksi oli tarvetta kirjoittaa *Pohjoismainen rikosten ehkäisyn malli* kuvataan *Allas Vårt Ansvar* -ohjelman lähtökohdissa:

- Kriminaalipolitiikka kattaa huomattavasti enemmän kuin sen mitä valtio ja julkinen taho tekevät rikollisuuden torjumiseksi lähinnä oikeuslaitoksen viranomaisten taholta. Siihen on otettava mukaan myös asuntopolitiikka, esikoulut, koulut jotka ovat avoinna kaikille ja joissa lapset eri ympäristöistä ja taustoista kohtaavat. Sellainen *kokonaisnäkemys* on ollut tunnusomaista julkiselle kriminaalipolitiikalle Ruotsissa ja " muualla Pohjolassa viimeisten vuosikymmenten ajan".
- Luvussa *En tillbakablick – fråån informell till formell kontroll* (suomeksi *Katsaus taaksepäin - epämuodollisesta muodolliseen kontrolliin*) - todettiin että aineellisten elinehtojen nopea koheneminen lisäsi rikostapausten määrää ja että kaupungistuminen vähensi sosiaalisen epävirallisen kontrollin edellytyksiä ja vahvasti anonyymisyyttä.
- Ohjelmassa todettiin että *kansalaisten sitoutumista oli laiminlyöty*. Epävirallisen kontrollin korvasivat yhä suuremmissa määrin yhteiskunnan institutionaaliset panostukset.
- Ei ole tarpeeksi huomioitu sitä että rikollisuuteen vaikuttavat muutkin poliittiset toimenpiteet kuin puhtaasti kriminaalipoliittiset. Rikostentorjuntanäkökulmaa ei myöskään ole riittävästi suunnattu niihin yhteiskuntapolitiikan osiin, jotka rajaavat kriminaalipolitiikkaa.

Yksi tälle seminaarille tärkeä kappale *Allas Vårt Ansvar* -ohjelmassa oli: *Kansalaisaloite - rikosten ehkäisyä on tehtävä paikallisella tasolla*.

Tässä tähdennetään, että "kaikkia hyviä voimia tarvitaan yhteistoiminnassa rikoksia vastaan - taistelussa hallita ja kehittää paikallista osaamista ja paikallista sitoutumista". Monia paikallisia viranomaisia, järjestöjä ja yrityksiä oli saatava mukaan yhteistoimintaan rikoksia vastaan. Minun mielestäni ei keskitytty *asukkaiden*

paikallisen sitoutumisen tavoittamiseen, vaan sen sijaan siihen miten paikalliset viranomaiset, poliisi, yhdistykset ja yritykset *järjestäisivät* yhteistoimintansa. Aika monella paikkakunnalla syntyi eräänlainen "valtataistelu" siitä kuka asettaisi päiväjärjestyksen ja kenen ongelmakäsitys olisi pohjana sille mitä rikos- tai turvattomuusongelmaa priorisoitaisiin.

Ohjelmassa todettiin, että kansalaisten aloite (päin vastoin kuin julkinen vastuu) melkein aina on aatteellista tai yksityisten syiden motivoimaa. Usein pyrkimyksenä on oman omaisuuden tai oikeusalueen suojeleminen. Toki korostettiin että julkisen vastuun ja kansalaisten aloitteiden tulee olla olemassa rinnakkain ja että se on tärkeä edellytys jotta yhteiskunnan kriminaalipolitiikka laajassa merkityksessä voi toimia tämän päivän yhteiskunnassa uusine edellytyksineen. Ne täydentävät toisiaan ja ovat riippuvaisia toisistaan ja lisäävät kokonaisuusmahdollisuuksiamme selvitä rikollisuudesta.

Uskoakseni tämä näkemys on suhteellisen yhteneväinen kaikissa Pohjoismaissa, mutta mielestäni kansalaistoiminnalle rikostenehkäisytyössä voidaan antaa vahvempi ja ennalta toimivampi rooli, mikä onkin tärkeä lähtökohta tässä seminaarissa.

Suuri osa ihmisten kohdalle sattuvasta rikollisuudesta on paikallista ja tapahtuu omalla asuinalueella. Siksi ohjelmassa todettiin, että etäisyys toisaalta paikallisen tason rikollisuuden ja toisaalta niiden toimenpiteiden välillä joiden on tarkoitus ehkäistä ja torjua tätä rikollisuutta, on kasvanut liian suureksi; *se sitoutuminen ja luovuus, jonka yksittäiset ihmiset kehittävät kohdatessaan vaikeuksia, on osittain menetetty*".

Vastauksena ongelmalle haluttiin nyt saada mukaan paikallinen taso "yksittäiset henkilöt, järjestöt ja yritykset ja löytää malli yhteistoiminnalle viranomaisten kanssa". Minun arvioni mukaan yhteistoimintaorganisaation löytämisen korostaminen ei ole edistänyt asukkaiden sitoutumista paikalliseen rikostentorjuntatyöhön.

Allas Vårt Ansvar -ohjelman mukaan rikostentorjuntatyön nimenomaisena tavoitteena oli:

- Vähentää rikostilaisuuksia
- Vähentää rikolliseen elämäntyyliin värväämistä
- Vähentää rikollista toimintaa rikoksen uusijoiden parissa

Ohjelma toi esiin toimenpiteitä kolmella tasolla:

- Miten yleinen yhteiskunnan kehitys vaikuttaa rikollisuuteen, toisin sanoen poliittisiin päätöksiin kriminaalipolitiikan ulkopuolella? Komiteat ja selvitysten tekijät saivat ohjeita huomioida vaikutukset rikollisuuteen, millä oli hyvin vähän vaikutusta.
- Kehittää ja tehostaa lainsäädäntöä ja viranomaistyötä, esim. jalkapanta, sovittelu, kamerat, myös panostukset rikoksenuhrien hyväksi tuotiin esiin ohjelmassa. Nämä konkreettiset toimenpiteet on suurelta osin toteutettu.
- Kansalaisaloitteiden hyvädyntäminen. Ohjelmassa viitattiin paikallisiin rikostenehkäisyhankkeisiin, jotka käynnistyivät 1991, nk. pilottihankkeet. Korostettiin paikallisen sitoutumisen välttämättömyyttä ja paikallista tahtoa ryhtyä toimeen. Esimerkkejä tekstissä olivat muun muassa *Grannsamverkan mot brott, Föräldrar på stan* ja *Guardian Angels*, mikä minun mielestäni oli ilmaisua defensiivisestä, eikä niinkään offensiivisesta roolista. Se yhteistyön malli, jonka puolesta puhuttiin oli paikallinen

rikostentorjuntaneuvosto, joka oli ehkä liian laitosmainen ja mielestäni vaarana oli ettei se tavoittanut nimenomaan yksittäisten kansalaisten aloitteita.

Pohjoismainen malli

Pohjoismaiset rikostentorjuntaneuvostot ovat jo pitkään harjoittaneet suhteellisen läheistä yhteistyötä ja kokemustenvaihtoa. Tarve lisätä ja kehittää tätä yhteistyötä tuli yhä selvemmäksi kasvavan eurooppalaisen yhteistyön myötä. Tiedon ja kokemusten vaihto rikostentorjunnasta ja rikoksia ehkäisevistä panostuksista koko Euroopassa muuttui yhä monitahoisemmaksi sitä mukaa kuin sosiaaliset, taloudelliset, kulttuuriset ja poliittiset erot kasvoivat. Seuraava lainaus kirjoitelmasta Crime Prevention in the Nordic Context – The Nordic Model (2001) kuvaa tätä:

The Nordic countries are i.a. characterized by comparatively large public sectors and generally well developed welfare systems. Public expenditure on social welfare for children, old people, the socially and physically disabled, is comparatively high. Although the expansion of welfare has been an end itself and not a means to prevent crime, it is no exaggeration to claim that social crime prevention has had and has high priority in the daily social work and school work in the Nordic countries.

Pohjoismaista mallia kuvataan rikostentorjunnan kannalta seuraavasti:

Yleisesti voidaan sanoa, että pohjoismaista mallia leimaa vahva usko rikoksia ehkäiseviin panostuksiin oikeusjärjestelmän *ulkopuolella* ja tasapaino sosiaalisten ja tilannetorjunnan toimien välillä.

- Oikeusjärjestelmällä voi olla vain vähäinen vaikutus rikostentorjunnassa. Sen ensisijainen tehtävä on perustavanlaatuisen normien ja yleisen ennalta ehkäisyn luominen ja ylläpito.
- Sosiaalipolitiikan alan ensisijainen tavoite on syrjäytymisen ehkäiseminen, sosiaalisesti huonossa asemassa olevien ihmisten tukeminen ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien tarjoaminen saada koulutusta ja elantoa, toisin sanoen ei selvää rikoksia ehkäisevää tavoitetta (*"Outside the Nordic countries there are many examples of crime preventive measures that co-exist with what in the Nordic countries constitutes regular social work and is regarded as a citizen's right"*).
- Lapsia ja nuoria koskeva sosiaalipoliittinen tavoite oli luoda niin hyvät kasvuolosuhteet kuin mahdollista, mutta myös yleisen (ei-leimaavan) kontrollin avulla varhain havaita antisosiaaliset tendenssit.
- Mitä tulee tilannetorjuntaan rikosten ehkäisyssä joka keskittyy rikostilanteiden rajoittamiseen ohjelmassa todetaan seuraavaa: *The measures taken are the same as are to a larger or smaller extent used in other countries. But a Nordic characteristic is that we fall back on informal social control. As is the case with social prevention intended for children and youth, it is a specifically Nordic trait to involve citizens themselves in participating actively and directly in crime prevention.* Mutta myös että toimenpiteiden on mahdollisimman suuressa määrin pohjauduttava tietoon.

Tälle seminaarille merkityksellisenä haluan toistaa mitä Pohjoismaat lopuksi totesivat ohjelmassa: *The Nordic Model for crime prevention is distinguished by the effort that prevention is to be effected on the citizens' terms and in their best interest. Finally the Nordic Model is marked by the fact that peoples' sense of security has a prominent place. The Nordic Model is in itself an important instrument for creating and upholding an open and secure society for everyone.*

Sosiaalinen ennaltaehkäisy ja pohjoismainen hyvinvointi

Ennen tätä seminaaria etsin käsiini vanhan numeron Brå:n aikakauslehdessä Apropå vuodelta 1997 (nr5/6) – Rikostentorjunnan teemanumero. Hannu Takala, Suomen Rikostentorjuntaneuvoston entinen pääsihteeri kirjoitti artikkelin, jonka otsikko oli "Sosiaalinen rikosten ennalta ehkäisy ja pohjoismainen hyvinvointi" jossa hän ansiokkaasti valaisee vaikeuksia sosiaalisen rikostentorjunnan näkyvien tulosten osoittamisessa. Haluan lainata joitakin ajatuksia herättäviä rivejä hänen artikkelistaan:

"Panostakaa hyvinvointiin kaikille, sosiaaliseen suojaverkkoon ja politiikkaan joka torjuu syrjäytymistä". Takala antoi tämän ohjeen virolaisille, huolimatta vaikeuksista osoittaa sosiaalisen rikostentorjunnan näkyviä tuloksia.

"Hyvinvointipolitiikan avulla on Pohjoismaissa luotu edellytykset saada muut rikostentorjuntastrategiat toimimaan hyvin". Tällä tarkoitetaan tilannetorjuntaa ennalta ehkäisyä ja rajallista repressiotasoa rangaistuksissa.

"Pohjoismaista hyvinvointi- ja sosiaalipolitiikkaa ei ole toteutettu rikosten ehkäisyn takia. Toimenpiteet heikommassa asemassa olevien tilanteen parantamiseksi tai yhteiskunnallisen syrjäytymisen torjumiseksi ovat arvokkaita itsessään. On tärkeää ettei niiden merkitystä rajoiteta olemaan vain rikostentorjuntakeinoja."

"Rikosten torjunta ei saa olla itsetarkoitus ennalta ehkäisevissä sosiaalipoliittisissa ohjelmissa - ei edes rikostentorjunnan kannalta."

"Mikäli valtiollisia hyvinvointijärjestelmiä alettaisiin purkaa Pohjolassa, se nostaisi esiin juuri kyseisen sosiaalielehköisyyden ongelman uuteen valoon myös meillä".

Ennalta ehkäisyn mallit

Ei siis ole mikään helppo tehtävä mitata vaikuttaako sosiaalinen ennaltaehkäisy ja millä tavalla rikollisuuteen. Tutkija Ingrid Sahlin, joka aikaisemmin työskenteli Brå:ssa, on yrittänyt sijoittaa rikostentorjunnan yhteiskunnalliseen näkökulmaan. Kirjassaan Rikosten ehkäisy - käsitteenä ja yhteiskunnallisena ilmiönä, *Brotsprevention – som begrepp och samhällsfenomen* (2000), hän osoittaa että käsite rikostentorjunta pääosin määritellään tarkoituksensa eikä niinkään vaikutuksensa kautta. Millä yhteiskunnan toimenpiteillä voi esimerkiksi olla rikoksia stimuloivia vaikutuksia rikoksia ehkäisevän sijaan.

Sahlin nostaa esiin kirjassaan rikostentorjunnan toimenpiteiden ongelman kuten *toimenpiteiden suhteellisen riippumattomuuden rikosongelmista*.

Oppivelvollisuutta ja lasten päivähoitoa ei koskaan kutsuta rikosten ehkäisytoimiksi, mutta ehkä etusija lasten päivähoitoon tai pinnaamista torjuvat toimet voidaan mainita rikoksia ehkäisevinä sosiaalihuollon ja koulun kielenkäytössä. *"Arviointivaatimus voi johtaa siihen, että etusijaistetaan toimenpiteitä joiden oletetaan tuovan näkyviä tuloksia lyhyellä aikavälillä ennen pitkän aikavälin toimintaa, jonka vaikutukset ovat vaikeasti mitattavia"* (Sahlin, 2000). Valaiseva esimerkki on kuntien panostukset vapaa-ajantaloihin. Ne rakennettiin usein nimenomaan siksi että ne olisivat rikoksia ehkäiseviä. Kun kuntien taloustilanteen tiukennettua oli lakkautettava niiden toiminta, ei käyty käytännössä yhtään keskustelua siitä mikä vaikutus tällä voisi olla rikollisuuteen.

Miten saada kansalaiset sitoutumaan?

Lopuksi haluan tuoda esiin yhden viimeisimmistä hankkeistani, joka tuntuu toiveikkaalta koska menetelmällä tuntuu olevan suurempi kyky osallistaa kansalaiset turvallisuustyöhön ja toiminnalla on myös entistä offensiivisempi ja luovempi lähestymistapa. Kyseessä on *Trygghetsvandring, Turvallisuuskävelyt*, joiden tarkoitus on että asukkaat järjestäytyneesti ja järjestelmällisesti tunnistavat sekä turvattomia että turvallisia ympäristöjä asuinalueellaan, sekä laativat ja noudattavat yhteisesti sovittuja toimenpiteitä. (Göteborgs Brå, Boverket och nationella Brå, 2010).

Kuten toivottavasti artikkelistani on käynyt ilmi, käsitykseni on että emme ole kovin hyvin pystyneet käyttämään hyväksi kansalaistoimintaa rikostenehköisytyössä. Tämän seminaarin laajennettu fokus ja lähtökohta lisätä asukkaiden viihtyvyyttä ja turvallisuutta osallistumisen kautta on mielestäni tärkeä ja rakentava alusta myös rikollisuuden rajoittamisessa.

4. Järjestäytynyt ja koordinoitu naapuriapu Pohjoismaissa ja Virossa

Yhden naapuriavun muodoista muodostavat erilaiset kansalliset järjestäytyneet ja yhteen sovitut naapuriavun mallit. Tämä luku pyrkii valaisemaan mitä eri malleja Pohjoismaissa on. Mallit pohjautuvat nk. neighbourhood watch -konseptiin USA:ssa ja Englannissa. Toiminnan tarkoituksena on usein arkirikollisuuden torjuminen mutta se voi myös sisältää muita tavoitteita kuten turvallisuudentunteen, viihtyvyyden ja yhteisöllisyyden lisääminen. Asuinalueen asukkaat toteuttavat ja käynnistävät toiminnan mutta usein aloite tulee viranomaisilta. Myös kansalaisjärjestöt voivat olla aloitteentekijöitä.

4.1. Naapuriyhteistyö Ruotsissa

Ruotsissa koordinoitua naapuriapua kutsutaan naapuriyhteistyöksi - *grannsamverkan*. Lisäksi käytetään käsitettä yhteistyö rikoksia vastaan, *samverkan mot brott*, joka käytännössä tarkoittaa naapuruston yhteistyötä poliisin tai vastaavan toimijan kanssa. Toimintamuodon tarkoitus on vähentää nk. arkirikollisuutta, esimerkkinä asuntomurrot, murtautumiset ajoneuvoihin ja varastoihin ja muihin tiloihin mutta myös vahingonteko. *Grannsamverkan* -yhteistyöllä on merkitystä myös alueen turvallisuuteen - tietoisuus siitä että naapurit välittävät toisistaan sekä omasta että muiden omaisuudesta lisää turvallisuuden tunnetta.

Käsitteestä on Ruotsissa tullut termi joka yhdistetään rikostentorjuntaan ja joka kuvaa läheistä yhteistyötä poliisin kanssa. Naapuriyhteistyötä tehdään joka puolella Ruotsia niin omakoti- ja rivitaloalueilla, kerrostaloissa kuin vapaa-ajanasuntojen alueilla. *Grannsamverkan* -, *Samverkan mot brott* -alueet voi tunnistaa kylteistä.

Naapuriyhteistyön menetelmä on yksinkertainen. Murrot, varkaudet ja vahingonteot tapahtuvat anonymiteetin varjossa. Naapurit voivat oman toimintansa ja huolenpitonsa kautta vaikuttaa siihen. Monet valppaat silmät muodostavat tehokkaan suojan ja toimivat myös hälytysjärjestelmän lailla. Naapuriyhteistyö perustuu usean toimijan viralliseen yhteistyöhön, jossa poliisilla on merkittävä osa ja

vetovastuu. Yhteistyökumppaneita ovat poliisi, paikalliset rikostentorjuntaneuvostot, kunnat, vakuutusyhtiöt, omakotitalojen ja suurten vuokrakiinteistöjen omistajat jne.

Ruotsin naapuriyhteistyö pohjautuu englantilaiseen ja amerikkalaiseen neighbourhood watch -konseptiin. Toiminta otettiin käyttöön alun perin hallituksen aloitteesta kun oli käyty keskusteluja useiden viranomaisten ja järjestöjen kesken tulevasta yhteistyöstä rikostentorjunnan alalta. Keskustelut johtivat keskeisen koordinoitiryhmän, *Samverkan mot brott* perustamiseen Poliisiyllihallituksen alaisuuteen tavoitteena vähentää arkirikollisuutta. Vuonna 1985 toiminta käynnistyi ensimmäistä kertaa Ruotsissa kun yhteistyö Linköpingissä alkoi poliisin ja erään vakuutusyhtiön kanssa. Nykyisin naapuriyhteistyötä sovittaa yhteen ja kehittää erillinen riippumaton yhteistoimintaorganisaatio nimeltä *Samverkan mot brott - Yhteistyö rikoksia vastaan*. Organisaatioon kuuluu edustajia mm. poliisihallinnosta, Rikostentorjuntaneuvostosta, SSF -Varkaudentorjuntayhdistyksestä, Ruotsin kunnista ja maakäräjistä, vakuutusyhtiöistä, Kiinteistönomistajien järjestöstä, SABO:sta, HSB:stä, Vuokralaisyhdistyksestä ja Omakotitalo-omistajien keskusliitosta. Paikallisesti Naapuriyhteistyö on levinnyt koko Ruotsiin ja organisaatiossa on aina edustaja poliisista. Mukana olevat järjestöt rahoittavat toiminnan. Organisaatiolla ei ole muita tuloja eikä se ole voittoa tavoitteleva.

Samverkan mot brott on laatinut koulutusaineistoa, joka on saatavilla verkosta kaikille jotka haluavat osallistua toimintaan, oppia enemmän rikollisuudesta ja siitä mitä itse voi tehdä sen ehkäisemiseksi. Sen lisäksi poliisi kouluttaa ja tiedottaa miten naapuriyhteistyön voi käynnistää ja ylläpitää omalla asuinalueella.

Ruotsin kansallisen rikostentorjuntakilpailun voittaja ja European Crime Prevention Award-palkinnon (ECPA) ehdokas vuodelle 2012 oli kahden kerrostaloalueen naapuriyhteistyöjärjestö Hallannissa. Tutkimuksen mukaan alueen rikollisuus väheni noin 37 % ja turvallisuus lisääntyi.³

4.1.1. Esimerkki: Naapuriyhteistyö Botkyrkan kunnassa

Botkyrkan kunta sijaitsee Tukholman läänissä Tukholman lounaispuolella. Botkyrkkaan kuuluu viisi kunnanosaa: Alby, Fittja, Hallunda-Norsborg, Tullinge ja Tumba-Grödinge. Kunnassa on nuori väestö, noin 87 000 asukasta, jotka puhuvat yli 100 eri kieltä. Yli puolet asukkaista asuu kerrostaloissa, joista puolet on vuokrataloja.

Grannsamverkan, Grannstöd och Social grannsamverkan (Naapuriyhteistyö, Naapurituki ja Sosiaalinen naapuriyhteistyö) ovat eri yhteistyön muotoja jotka ovat toiminnassa Botkyrkassa. Naapuriyhteistyössä on mukana eri toimijoita kuten kunta, lähipoliisi ja vapaaehtoiset naapuritukihenkilöt ja pyrkimyksenä on lisätä turvallisuutta ja vähentää rikollisuutta omalla asuinalueella. Naapurituki tarkoittaa että päivällä vapaana olevat naapurit (esim. eläkeläiset) partioivat kävellen tai autolla kunnassa ja tarkkailevat ja raportoivat epäilyttävästä toiminnasta. Naapuritukihenkilöiden tehtävä on olla näkyvillä ja raportoida mutta ei itse puuttua tilanteisiin. Naapuriyhteistyö käynnistyi Botkyrkassa vuonna 2002. Vuoden 2013 lopussa naapuriyhteistyöalueita oli 330, joista 199 kerrostaloalueilla ja 209 omakoti- tai rivitaloalueella. Yli 70 % kunnan kotitalouksista on mukana naapuriyhteistyössä.

Kunnassa on koordinoitihenkilö, jonka vastuulla on sovittaa yhteen eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Botkyrkassa on noin 470 yhteyshenkilöä, suuri joukko kiinnostuneita "lähettiläitä" ja 48 naapuritukiautoa käytettävää naapuritukihenkilöä. Johtoryhmä johtaa naapuriyhteistyötä ja naapuritukitoimintaa Botkyrkassa.

Johtoryhmän puheenjohtaja on vapaaehtoinen. Muut jäsenet ovat kunnan turvallisuuskoordinoija, poliisitarkastaja, joka vastaa naapuriyhteistyöstä Botkyrkan lähipoliisin osalta, asumisisäntien toiminnan kehittäjä asuntoyhtiö Botkyrkabyggenissä, yhteyskeskuksen vastaava kunnanohjaaja, neljä naapuritukihenkilöä, jotka vastaavat p-alueiden turvallisuudesta, kaksi naapuritukihenkilöä, jotka vastaavat asukasyhdistyksistä ja yksi naapuritukihenkilö, joka vastaa korkeiden pensasaitojen vastaisesta kampanjasta ("Höga häckar"). Yksi menestystekijä Botkyrkan naapuriyhteistyössä on ollut selkeä organisaatio ja vastuunjako kunnan, lähipoliisin ja naapuritukitoiminnan välillä. Turvallisuuskoordinoijalla on vastuu Naapuriyhteistyötoiminnan yhteen sovittamisesta ja lähipoliisi ja naapuritukihenkilöt vastaavat operatiivisesta puolesta. Naapuriyhteistyötoiminnan logistiikka kuuluu kunnalle läheisessä yhteistyössä poliisin ja naapuritukitoiminnan kanssa. Tästä syystä se on integroitu osa kunnan turvallisuustyötä/rikostenehkäisytyötä.

Yhteyshenkilöt, naapuritukihenkilöt ja muut kiinnostuneet saavat käydä peruskurssin syksyisin ja keväisin poliisin luona. Koulutuksen järjestävät poliisi, kunta, pelastuslaitos ja naapuritukihenkilöt ja siinä on yleensä noin 40-50 osallistujaa kerralla. Sen lisäksi järjestetään kaksi kertaa vuodessa syventävä keskusteluilta, jossa vapaaehtoiset voivat vaihtaa kokemuksia, antaa tietoja ja inspiroida toisia. Näihin keskusteluiltoihin tulee yleensä noin 70 osallistujaa per kerta.

Kahden naapuritukihenkilön kuljettama auto partioi koko kunnassa päivittäin. Botkyrkabyggen maksaa auton kustannukset. Naapuritukihenkilöt ovat usein alueella asuvia eläkeläisiä. Myös muita kuten poliitikkoja, yhteyshenkilöitä, virkamiehiä ja eläkeläisyhdistyksiä kutsutaan mukaan ajelulle. Botkyrkan poliisi on toiminnan takana ja sillä on aina yksi poliisitarkastaja, johon saa yhteyden partiointitehtävän aikana. Partiointi aloitetaan tehtävän määrittämisellä poliisin luona aamulla ja lopetetaan raportointiin iltapäivällä. Naapuritukihenkilöt saavat syödä lounaan maksutta kouluissa. Sen lisäksi että partioidaan alueella rikosten havaitsemiseksi, tärkeä osa partiointia on sosiaalinen työ ja yhteydenpito alueen asukkaisiin. Jos joku on esimerkiksi joutunut rikoksen kohteeksi, viranomaisella on harvoin aikaa keskustella tapahtuneesta uhrin kanssa. Tässä naapuritukihenkilöt voivat olla avuksi. Keskeinen osa naapuritukitoimintaa Botkyrkassa on rikosenuhrille annettava tuki. Naapuritukihenkilöt ovat 4 vuoden aikana tehneet yli 650 kotikäyntiä kotitalouksiin, joissa on tapahtunut rikos. Kotikäynnin aikana tukihenkilöt keskustelevat tapahtumasta asukkaiden kanssa ja antavat tietoja turvallisuusasioista ja kotivakuutuksesta. Kotikäynnit ovat aina strukturoituja tapaamisia, jotka yhteyshenkilöt järjestävät. Botkyrkanin naapuriyhteistoiminnasta on tehty myös arviointi vuonna 2010.⁴

Naapuriyhteistyön puitteissa julkaistaan Botkyrkassa 11 kertaa vuodessa uutiskirje, jossa poliisi ja kunta informoivat ajankohtaisista tapahtumista, vihjeistä ja tilastoista sekä antavat inspiraatiota toiminnalle. Lisäksi vuoden aikana järjestetään erilaisia kampanjoita kuten "Leikkaa pensasaita" syksyllä ja "Tyhjennä auto itse" joulun aikaan.

Sosiaalista naapuriyhteistyö on silloin kun vanhemmat ja naapurit sopivat auttavansa ja tukevansa nuoria, jotka ovat itsekseen kotona kun vanhemmat ovat esimerkiksi lomalla. Ohjelmassa halutaan myös että naapurit kertovat vanhemmille, jos he huomaavat alaikäisen naapurinuoren käyttävän alkoholia.⁵

4.1.2. Esimerkki: Järva-Andan -verkosto

Järva on alue, joka koostuu Tukholman kaupunginosista Rinkeby, Kista, Tensta, Hjulsta, Husby ja Akalla. Alueella asuu noin 60 000 ihmistä ja ulkomaisen taustan omaavien asukkaiden osuus on suurempi kuin Tukholmassa kokonaisuudessaan. Esimerkiksi Rinkebyssä ulkomaalaistaustaisia asukkaista on noin 90 %. Rinkebyllä on myös ollut huono maine erilaisten ongelmien ja suuren maahanmuuttajamäärän vuoksi.

Järva-Andan (suomeksi *Järvan henki*) -verkosto käynnistettiin virallisesti kesällä 2009, mutta varsinainen yhteistyö aloitettiin jo vuonna 2007 Rinkebyssä tapahtuneiden levottomuuksien yhteydessä. Hanke on alusta potentiaalisten rikostentorjujien, turvallisuushenkilöiden, yritysten, vapaaehtoisten ja muiden yhteistyölle ja verkostoitumiselle. Verkostolla on yli 360 jäsentä (mm. yhdistyksiä, seurakuntia, yrityksiä). Yhteistyötä vetää johtoryhmä ja kuusi työryhmää. Yksi työryhmistä keskittyy naapuriaputoimintaan. Muut työryhmät ovat: turvalliset rakennukset ja ulkoalueet -ryhmä, markkinaryhmä, nuorten tulevaisuus -ryhmä, elinkeinoelämäryhmä sekä naisten ryhmä.

Yhteistyön tavoite on luoda yhdessä kodikkuutta, viihtyvyyttä ja turvallisuutta. Epävirallisesti verkosto haluaa myös lisätä tarkkaavaisten ja huolehtivien henkilöiden määrää kaduilla. Siten voidaan vakaviin tapahtumiin puuttua luontevasti ja nopeasti ja sitä kautta ennalta ehkäistä ongelmia.

Järva-Andan -verkosto toimii aktiivisesti vuoden ympäri eri tavoin. Asukkaille jaetaan tiedote, johon on koottu informaatiota ajankohtaisista tapahtumista sekä turvallisuudesta ja kerrotaan turvallisuushenkilöiden yhteystiedot. Koulujen kesäloman aikaan kiinnitetään huomiota nuorisoon, että heillä olisi mukavaa tekemistä. Verkostolla on pieni bussi, jota käytetään sosiaalisen kenttätönn tekemiseen ja tiedon levittämiseen. Bussilla on myös teemaviikkoja, jolloin keskitytään eri aiheisiin kuten, ennalta ehkäisevä päihdetyö, energiasäästö, ohjelmaa nuorille jne. Bussin henkilökunta vaihtelee teeman mukaan. Järva-Andan -verkoston puitteissa on myös järjestetty kursseja koskien asumista kerrostalossa, sillä monet asukkaat eivät koskaan aiemmin ole asuneet siten. Toiminnassa korostetaan monikielistä tiedon levittämistä ja kommunikointia. Verkoston toiminnasta kertova informaatiovihkonen on esimerkiksi käännetty kuudelle kielelle.⁶

4.2. Naapuriapu Tanskassa

Tanskan rikostentorjuntaneuvosto (Det Kriminalpræventive Råd) lanseerasi virallisen ja järjestäytyneen naapuriavun (Nabohjælp) Tanskassa ensimmäisen kerran vuonna 1986. Naapuriapu tarkoittaa että naapurit pitävät toistensa taloja ja asuntoja silmällä, kun asukas on poissa. Alueet, joissa on aktiivista naapuriaputoimintaa tunnistaa kylteistä ja tarroista. Syksyllä 2012 toimintaa uudistettiin monin tavoin. Esimerkiksi vanhat naapuriapuyhteistyön kyltit ja tarrat uudistettiin. Lisäksi otettiin käyttöön uudenaikaisena teknisenä keinona naapuriapusovellus iPhone- ja Android-puhelimille helpottamaan viestintää ja yhteistyötä naapuriapuverkoston kuuluvien asukkaiden välillä.

Naapuriapuyhteistyö käynnistyy yleensä siten että asukasyhdistys tai vastaava järjestö kutsuu *Nabohjælpin* edustajia tiedotustilaisuuteen kertomaan miten asuinalueella voitaisiin parantaa turvallisuutta. Sen jälkeen

kuka tahansa voi rekisteröityä *Nabohjælpin* kotisivuilla ja ladata mobiilisovelluksen. Sovelluksen avulla rakennetaan verkosto henkilöistä, jotka halutaan mukaan kyseiseen naapuriapuverkoston. Kyse voi olla lähinaapureista tai naapureista tai muista ystävistä, tuttavista, sukulaisista, kollegoista, jotka asuvat hieman kauempana. Kukin verkosto on yksilöllinen ja koostuu niistä henkilöistä, joihin tuntee luottamusta. Lähiverkoston ihmisille kerrotaan milloin ollaan matkoilla ja tarvitaan apua talon valvonnassa. Verkostoon kuuluvat voivat sitten poissaolon aikana ilmoittaa sovelluksen kautta että on todettu kaiken olevan kunnossa. Naapuriapuaineistossa annetaan vinkkejä miten jäteastioita voi täyttää tai pitää pyörää pihalla niin että vaikuttaisi siltä että ihmiset eivät ole matkoilla. Lähiverkoston lisäksi voidaan rakentaa suurempi verkosto, johon kuuluu useampia kotitalouksia. Suuremmalle verkostolle ei tiedoteta yksittäisten kotitalouksien poissaoloista, vaan yleisemmin esimerkiksi onko alueella tapahtunut murtoja tai murtautumisyhteyksiä.

Tutkimuksen mukaan naapuriaputoiminta tunnettiin hyvin kansalaisten parissa. Noin 74 % kansalaisista tuntee virallisen naapuriapumallin, jota ylläpitää Tanskan rikostentorjuntavirasto. Noin 76 prosentilla asukkaista on jonkinlaista epävirallista naapuriapua asuinalueellaan ja noin 64 % haluaisi järjestäytyneempää yhteistyötä.

Naapuriapuyhteistyön ja erityisesti uusitun toiminnan vaikutukset riippuvat asuntoalueesta. Esimerkiksi omakotitaloalueella, jossa naapurit tuntevat toisensa entuudestaan ja pitävät yhteyttä, ei sovelluksella tai virallisella naapuriaputoiminnalla ole saatu suurempaa hyötyä. Kun taas asuinalueilla, joissa muutetaan usein eivätkä asukkaat siten tunne toisiaan ja yhteisöllisyys puuttuu, on sovelluksella ollut suurempi menestys. Sovellus ja naapuriapuyhteistyö ovat luoneet tavan ottaa yhteyttä naapureihinsa ja oppia tuntemaan heidät paremmin.⁷

4.2.1. Esimerkki: Glashuset ja naapuriapu Ishøjn Vejleåparkissa

Ishøjn kunta sijaitsee Kööpenhaminan lounaispuolella Pääkaupungin alueella (Region Hovedstaden) Tanskassa. Ishøj on kasvava kunta, jossa on nyt noin 21 000 asukasta, verrattuna 3000 asukkaaseen 30 vuotta sitten. Suuri osa asukkaista on maahanmuuttajia mm. Pakistanista, Kurdistanista, Turkista, Puolasta ja Somaliasta. Erityisesti Vejleåparkin kaupunginosassa 76 prosentilla asukkaista on maahanmuuttajatausta.

Vejleåparkissa toteutettiin 7 vuotta sitten laaja korjaustyö, joka käsitti muun muassa talojen julkisivujen ja pihojen remontoinnin, jotta alueesta tulisi turvallisempi ja viihtyisämpi. Vejleåparkissa tehtiin turvallisuustutkimus, jonka mukaan useimmat asukkaat tuntevat olonsa turvallisiksi. Tutkimuksen mukaan tärkeimmät turvallisuustekijät asukkaiden mielestä olivat hyvät naapurisuhteet, ystävälliset ihmiset ja yleinen viihtyisä ilmapiiri asuinalueella.⁸ Hyvät naapurisuhteet on nostettu esiin turvallisuutta lisäävänä tekijänä myös kunnan rikoksia ehkäisevässä strategiassa.⁹ Tekijä, joka aiheuttaa eniten turvattomuuden tunnetta asukkaissa, on yleinen norminvastainen käytös, kuten nuoret jotka ajelevat mopoilla ja oleskelevat pihalla ryhmissä. Myös alueen fyysiset olosuhteet, kuten pimeät polut ja huono valaistus luovat turvattomuutta. Kyseisen tutkimuksen mukaan ei rikollisuuden pelko ollut ensisijainen turvattomuuden syy.

Vejleåparkissa on asukastalo nimeltä Glashuset. Toimintaa ylläpitää Vejleåparkin asukasyhdistys ja siellä on yksi vakituinen työntekijä ja useita vapaaehtoisia auttamassa. Glashuset on avoinna joka päivä alueen asukkaille. Talossa on tarjolla päivittäin kahvia ja teetä maksutta ja päivän mittaan järjestetään erilaista

toimintaa, kuten läksyapua oppilaille, tanssia, käsitöitä ja kielikursseja. Asukkaat voivat vuokrata Glashusetin tiloja. Alueella on lisäksi järjestetty erilaisia suurempia tilaisuuksia, esim. grillijuhlia nyyttikestimuodossa ja vaihtopäiviä, joissa kaikki voivat vaihtaa vanhoja vaatteita tai lahjoittaa niitä hyväntekeväisyyteen.

Glashuset ylläpitää naapuriaputoimintaa yhteistyössä Tanskan rikostentorjuntaneuvoston kanssa. Kun naapuriapu alueella käynnistettiin ensimmäistä kertaa kulkivat maahanmuuttajayhdistyksen vapaaehtoiset alueella ja soittivat kaikkia ovikelloja ja kutsuivat asukkaat naapuriaputoiminnasta kertovaan tiedotustilaisuuteen. Noin 60 henkilöä osallistui kokoukseen. Nykyisin tietoa naapuriavusta välitetään säännöllisissä tiedotustilaisuuksissa alueen uusille asukkaille. Koska uudet asukkaat usein ovat maahanmuuttajia, tilaisuuksissa kerrotaan minkälaista on asua Tanskassa, mitä sääntöjä pitää noudattaa, jätehuollosta, tapahtumista, naapuriavusta jne. Maahanmuuttajien yhdistys jakaa myös Nabohjælp - esitettä. Esitteen teksti on tanskaksi mutta otsikot on käännetty usealle kielelle niin että tanskaa osaamattomat ymmärtävät pääkohdat. Usein on sukulaisia tai tuttaviamia jotka pystyvät kääntämään muun sisällön. Vejleåparkin naapuriaputoiminnan tavoite on turvallisuuden lisäämisen ohella lisätä yhteisöllisyyttä ja viihtyvyyttä - että asukkaat oppisivat tuntemaan toisensa paremmin.

4.3. Naapuriapu Virossa - MTÜ Eesti Naabrivalve

Naapuriapumalli *Naabrivalve* (suomeksi naapurivalvonta) Virossa kehitettiin vuonna 2000 aktiivisten kansalaisten aloitteesta vastareaktiona jyrkille poliisien määrään kohdistuneille leikkauksille. Naapuriapua ylläpitää keskusjärjestö *MTÜ Eesti Naabrivalve*, joka tukee turvallisuutta edistäviä hankkeita, järjestää koulutusta, välittää tietoa ja tekee yhteistyötä viranomaisten sekä vakuutus-, turva- ja rakennusyhtiöiden kanssa. Järjestön tavoite on tiedottaa ihmisille naapuriavusta, sen periaatteista, pyrkimyksistä ja mahdollisuuksista. Naapuriavun lisäksi keskusjärjestöllä on useita innovatiivisia ajatuksia ja hankkeita, mm. *Koolivalve* (school watch), joka osallistui ECPA-kilpailuun ja Hälytysnappihanke yhteistyössä Viron Punaisen Ristin kanssa.

Naapuriapumalli lähtee siitä että ihmisillä pitää olla kiinnostus osallistua toimintaan, jotta se menestyisi. Siksi aloitteen naapuriaputoiminnan käynnistämiseksi asuinalueella on tultava asukailta itseltään. Esimerkiksi poliisi tai kansalaisjärjestö ei voi käynnistää naapuriapua jollakin asuinalueella.

Tavallisesti naapuriapuyhteistyö alkaa kokouksella, jonne kansalaisjärjestön edustajia on kutsuttu kertomaan naapuriavusta ja sen mahdollisuuksista. Jos asukkaat kiinnostuvat naapuriaputoiminnan perustamisesta omalla asuinalueellaan, ensimmäinen askel on koota yhteystiedot kaikilta jotka haluavat osallistua toimintaan. Nimi, osoite, s-postiosoite, puhelinnumero ja auton rekisterinumero ja väri ovat tietoja joita kerätään. Jokainen asukas vahvistaa osallistumisensa naapuriaputoimintaan allekirjoituksellaan. Sen jälkeen valitaan asuinalueen yhteyshenkilö, joka edustaa asukkaita yhteistyössä muiden osapuolten kuten poliisin ja kunnan kanssa. Seuraavaksi allekirjoitetaan yhteistyösopimus naapuriapujärjestön, poliisin ja kunnan viranomaisten kanssa. Sopimuksen tarkoitus on sitoa kaikki osapuolet turvallisuutta edistävään työhön. Sopimuksen allekirjoittavat yksittäisten järjestöjen korkeassa asemassa olevat henkilöt, esimerkiksi kaupungin pormestari ja poliisimestari. Tällä tavalla korostetaan yhteistyön merkitystä ja yksittäiset asukkaat tuntevat että naapuriyhteistyötä pidetään arvossa jopa korkealla viranomaistasolla. Allekirjoituksen jälkeen asukkaille jaetaan kansio jossa on tietoa

turvallisuudesta, muiden asukkaiden yhteystiedot, tietoa alueen yhteistyökumppaneista sekä poliisin ja viranomaisten yhteyshenkilöiden tiedot. Lisäksi jaetaan kylttejä jotka osoittavat että alueella on toiminnassa naapuriapu.

Naapuriapuyhteistyö jatkossa rakentuu ajatukselle, että asukkaat ovat valppaina sen suhteen mitä asuinalueella tapahtuu ja että he reagoivat epäilyttäviin tapahtumiin. Yhteystietolistan avulla on sitä paitsi helpompi ottaa yhteyttä oikeaan henkilöön. Valvonnan ja epäilyttäviin tapahtumiin reagoimisen lisäksi naapuriaputoimintaan voi kuulua partiointia, vapaa-ajantoiminnan järjestämistä nuorille kesällä tai siivoustalkoot.

Vaikka alkuperäinen ajatus Viron naapuriapumallissa onkin ollut valvonta ja kontrolli epäilyttävien tapahtumien havaitsemiseksi, yhä useammin syy naapuriaputoimintaan osallistumiselle on halu oppia tuntemaan naapurinsa paremmin. Yhdessä tekeminen naapureiden kanssa koetaan tärkeäksi. Naapuriaputoimintaan osallistuminen vähentää anonymiteettiä asuinalueella. Tämä onkin yksi naapuriapumallin tavoitteista. Kun naapurit oppivat tuntemaan toisensa, sosiaalinen kontrolli lisääntyy ja alttius käyttäytyä kunnolla ja kunnioittavasti kasvaa. Naapuriapuyhteistyön kautta myös naapureiden välinen viestintä lisääntyy. Se puolestaan edistää naapureiden yhteistyötä oman asuinalueensa kehittämiseksi ja turvallisuuden lisäämiseksi.

Toimintaa on arvioitu säännöllisesti kahden vuoden välein. Tulosten mukaan naapurivalvonta-alueilla rikollisuus on vähentynyt ja turvallisuus lisääntynyt. Myös poliisi vahvistaa että näillä alueilla ei ole kovinkaan paljon ongelmia. Hälytysten määrä saattaa kasvaa toiminnan aloittamisen jälkeen, mutta rikosten määrä vähenee. Naapurivalvontaan liittyminen seuraa usein rikollisuuden kehityskäyrää. Eniten naapurivalvonta-alueita on Harjunmaalla, jossa asuu eniten ihmisiä ja jossa tilastojen mukaan on paljon rikollisuutta.¹⁰

4.4. Yöpartiot

Yöpartiointi tarkoittaa, että aikuiset ovat paikalla kun lapset ja nuoret oleskelevat ulkona iltaisin ja viikonloppuisin. Partioijien tehtävä on tarkkailla ja auttaa sekä kuunnella ja antaa neuvoja, jos lapsi tai nuori sitä pyytää. Tarkoitus on ottaa vastuuta ja osoittaa inhimillistä huolenpitoa kun nuori sitä tarvitsee. Yöpartioinnin tavoite on myös yhdessä luoda turvallisuutta, viihtyvyyttä ja yhteenkuuluvuutta paikallisyhteiskunnassa niin että lapset ja nuoret saavat turvallisen kasvuympäristön. Vanhemmat jotka osallistuvat yöpartiointiin saavat mahdollisuuden keskustella muiden vanhempien kanssa ja oppia toisilta vanhemmilta. He saavat myös nähdä miltä lasten maailma näyttää kodin ulkopuolella ja tietoa siitä mitä nuoret tekevät.

Yöpartioinnin myötä myös väkivalta, vahingonteko ja rikollisuus vähenevät. Usein yöpartioyhmällä on hyvä yhteistyö paikallisen poliisin kanssa. Yöpartiointi ei kuitenkaan ole kansalaiskaarti tai varapoliisi eikä puutu levottomuuksiin, vaan pyytää tarvittaessa apua vanhemmilta, poliisilta tai joltain muulta. Toiminta pyrkii olemaan ennalta ehkäisevää ja usein pelkkä yöpartion läsnäolo riittää rauhoittamaan tilannetta.

Yöpartiointi perustuu vapaaehtoisuuteen. Kaikki aikuiset voivat osallistua riippumatta sukupuolesta, iästä, uskonnosta, poliittisesta tai etnisestä taustasta. Partiolla on ulkona kulkiessaan päällään selkeästi näkyvät

keltaiset takit. Miten usein he ovat ulkona, riippuu paikkakunnasta ja paikallisesta tarpeesta. Yöpartioijat eivät koskaan ole yksin vaan kulkevat ryhmässä.

Yöpartiointia tehdään jossakin muodossa useimmissa Pohjoismaissa. Organisaatio saattaa kuitenkin vaihdella eri maissa. Kussakin maassa on riippumaton yleishyödyllinen rahasto tai säätiö, joka tukee toimintaa. Näissä rahastoissa tai säätiöissä on palkkiotta toimivat hallitukset sekä sihteeristö joka kansallisella tasolla organisoii toimintaa. Rahastot tai säätiöt saavat rahoitusta yhteistyökumppaneilta, jotka tarjoavat mm. takkeja, vakuutuksia, luentoja ja materiaalitukea. Ruotsissa on useita yöpartiojärjestöjä. Muun muassa *Nattvandrarna.nu* ja *Riksnätverket Nattvandrare i Sverige* ovat valtakunnallisia järjestöjä. Suomessa ei ole vastaavaa järjestöä kuin muissa Pohjoismaissa. Ehkä laajinta yöpartiointia muistuttavaa toimintaa Suomessa harjoittaa evankelis-luterilainen kirkko. Osallistuminen nk. Saapas-toimintaan ei kuitenkaan edellytä että vapaaehtoinen kuuluu kirkkoon. Saapas-toiminnan lisäksi yöpartiointia tekevät myös monet pienemmät paikalliset järjestöt. Esimerkiksi Helsingin Kontulassa vanhemmat, jotka kuuluvat Kontulan somaliyhdistykseen Konsom ry:hyn järjestävät partiointia viikonloppuiltaisina ja -öisin ja he kantavat keltaisia liivejä. Partiointi aloitettiin osana nuorten jengihanketta.¹¹

4.5. Suomalainen naapuriston konfliktien sovittelumalli

Tiheässä kaupunkiasumisessa syntyy usein konflikteja ja törmäyksiä naapureiden ja eri elintapojen ja kulttuurien välillä. Pienistä asioista kuten tuoksuista ja äänistä voi kehittyä pitkäaikaisia riitoja. Erilainen käsitys rauhasta ja eri elämäntilanteet voivat johtaa konflikteihin. Suomen pakolaisapu ry:n naapuriston sovittelumallin avulla pyritään ennalta ehkäisemään konfliktitilanteita ennen kuin niistä kehittyvät vakavia kiistoja. Malli on kehitetty Suomen pakolaisapu ry:n KOTILO -projektin puitteissa. Vuodesta 2015 alkaen toiminta on RAY:n pysyvän rahoituksen piirissä ja Suomessa avattiin naapurisuussovittelun keskus.¹²

Tilanteet joita sovitellaan voivat koskea monia eri asioita. Esimerkkinä voidaan mainita häiriökäyttäytyminen, riidat naapurien välillä, kiusaaminen piha-alueella lasten kesken ja järjestyssääntöjen rikkominen tai että niitä ei tunneta. Sovittelu tapahtuu pääpiirteissään niin että KOTILO-projektin vapaaehtoiset sovittelijat keskustelevat tilanteesta kahden kesken konfliktin osapuolten kanssa. Vapaaehtoiset sovittelijat ovat henkilöitä, jotka ovat osallistuneet KOTILO-projektin sovittelukoulutukseen. Sovittelijat ovat riippumattomia ja heillä on vaitiolovelvollisuus. Yksityisten keskustelujen jälkeen konfliktin osapuolet kutsutaan tapaamiseen KOTILO-projektin työntekijöiden ja kahden vapaaehtoisen sovittelijan kanssa. Kokous pidetään usein asuntoyhtiön kerhohuoneessa tai muussa asukastilassa. Tarvittaessa paikalle voidaan kutsua asuntoyhtiön isännöitsijä, tulkki, sosiaalityöntekijä, joku muu viranomainen tai relevantti toimija. Sovittelu edellyttää että molemmat osapuolet ovat suostuneet sovitteluun. Sovittelutilaisuudessa kumpikin osapuoli saa kertoa oman käsityksensä tilanteesta. Sovittelijoiden tehtävä on viedä keskustelua eteenpäin ilman että he toimivat ongelmanratkaisijoina. Ajatuksena on että osapuolet itse kuunneltuaan ja keskusteltuaan toistensa kanssa päätyvät yhteiseen ratkaisuun. Ratkaisu voi olla esimerkiksi epätoivotun käyttäytymisen lopettaminen tai anteeksipyyntö. Yhteisen kokouksen pohjalta laaditaan kirjallinen sopimus, johon kirjataan sovittelun sopimukset. Kaikki sovittelun osallistujat allekirjoittavat sitten sopimuksen. Sopimuksen tarkoitus on sitoa kaikki osapuolet noudattamaan sitä mistä on sovittu. Sovittelua seurataan siksi usein KOTILO-projektin työntekijöiden toimesta, he huolehtivat että sopimus on pitänyt.

4.6. Vastaava koordinoitu naapuriapu Norjassa, Islannissa, Suomessa ja Euroopassa

Norjassa oli aikaisemmin naapuriapujärjestelmä mutta se lakkautettiin taloudellisista syistä. Norjan entinen Rikostenehkäisyneuvosto (KRÅD) on pyrkinyt tuloksetta käynnistämään uutta järjestäytynyttä naapuriaputoimintaa. Tällä hetkellä KRÅD-in kotisivuillaan löytyy tietoa miten yksittäiset henkilöt voivat naapurustossaan aloittaa naapuriaputoimintaa. Tällaisia paikallisia naapuriapujärjestöjä toimii eri puolilla maata.¹³

Islannissa on paikallista järjestäytynyttä naapuriapua tai naapurivalvontaa (islanniksi *nágrannavarsla*) ja toiminnasta kertovia kylttejä, mutta kansallista koordinoitua naapuriapua ei ole. Sitä vastoin epävirallinen naapuriapu on tavallista, erityisesti pienillä asuinalueilla, joissa naapurit huolehtivat toisistaan ilman että siitä on varsinaisesti sovittu etukäteen.

Suomessakaan ei ole koordinoitua naapuriaputoimintaa, kuten todettiin jo aikaisemmin.

Euroopan tasolla on perustettu järjestö *European Neighbourhood Watch Association* (EUNWA), joka on Euroopan naapuriapujärjestöjen kattojärjestö. Verkoston tarkoitus on mahdollistaa vuoropuhelu ja tiedonvaihto eri toimintojen välillä. Itävallan naapuriapujärjestö *proNachbar* teki aloitteen verkoston perustamisesta. Pohjoismaista Ruotsi ja Tanska ovat verkoston jäseniä, myös Viro on jäsen. Suomi osallistuu verkoston järjestämään yhteistyöhön.¹⁴

4.7. Naapuriapumallien monipuolisuus

Ruotsissa, Tanskassa ja Virossa on hyvin toimivat naapuriapumallit, jotka pohjautuvat yhteistyöhön kunnan, poliisin, yritysten ja kansalaisten kesken. Mallit muistuttavat toisiaan monessa kohtaa mutta eroavaisuksiakin on. Ruotsin mallissa perustetaan yhteistoiminta-alueita joihin asukkaat voivat halutessaan liittyä. Myös Virossa muodostetaan alueita, joissa naapuriapumalli otetaan käyttöön. Tanskassa taas perustetaan verkostoja, jotka eivät välttämättä ole sidoksissa fyysiseen naapurustoon. Esimerkiksi seinänaapurin ei tarvitse välttämättä kuulua verkostoon voidakseen osallistua. Jokainen vuokralainen tai asukas päättää itse haluaako kuulua verkostoon.

Yhteinen tavoite malleissa on arkirikollisuuden torjuminen ja turvallisuuden lisääminen. Mallit ovat tärkeä osa rikostorjuntatyötä. Eri tutkimukset ovat osoittaneet, että esimerkiksi murrot ovat vähentyneet alueilla, joissa on aktiivista naapuriaputoimintaa.¹⁵

Brå:n teettämän tutkimuksen (Farrington mfl.) mukaan naapuriaputoiminnalla on kyetty vähentämään rikollisuutta keskimäärin 16 tai 26 prosentilla riippuen siitä minkä mittausmenetelmän valitsee. Hyvin toteutettu naapuriaputoiminta voi vähentää nk. arkirikollisuutta, jota asuinalueella tehdään - murtoja, automurtoja, vahingontekoja ja myös joitakin henkilöön kohdistuvia rikoksia. Monissa tapauksissa naapuritoiminta johtaa myös vahvempaan yhteisöllisyyteen naapureiden kesken. Naapuriapualueen sosiaalinen kontrolli vahvistuu ja mahdollinen tekijä jää helpommin kiinni.¹⁶

Naapuriapumallien tavoite on usein myös yhteisöllisyyden ja viihtyvyyden edistäminen asuinalueella. Kun tavoitteena on turvallisuuden ja viihtyvyyden lisääminen on tärkeä muistaa, että pelkästään rikostentorjuntaan tähtäävä toiminta, kuten koordinoitua naapuriapumallit, ei riitä. Laajemman tavoitteen tarve voidaan nähdä muun muassa siinä, että rikostentorjuntatavoite ei välttämättä motivoi asukkaita osallistumaan, mutta yhteisöllisyyttä edistävä toiminta herättää suurempaa kiinnostusta. Muun muassa naapuriaputyöryhmä totesi tämän loppuraportissaan. Myös Virossa on huomattu, että halu edistää yhteisöllisyyttä on vahvempi syy osallistua naapuriapuyhteistyöhön kuin rikostentorjuntanäkökulma.

Viihtyvyydestä ja yhteisöllisyydestä on myös monissa pohjoismaisissa naapuriapumalleissa tullut oheistavoite. Hyvä esimerkki tämän tavoitteen toteuttamisesta löytyy muun muassa Järvasta, jossa rikollisuutta torjuva naapuriyhteistyö on osa Järvan-Andan -verkoston toimintaa. Rikostentorjuntatyön lisäksi toimintaa järjestetään myös painottamalla muun muassa fyysistä ympäristöä, elinkeinoelämää, markkinointia tai nuorisoa. Kun työtä tehdään monipuolisesti ja eri näkökulmia huomioiden, on mahdollista edistää viihtyvyyttä ja turvallisuutta asuinalueella.

Selkeä etu naapuriapumalleissa on, että se tarjoaa osallistumista haluaville asukkaille helpon keinon tehdä jotakin turvallisuuden lisäämiseksi. Toiminta on koordinoitua ja keskusjärjestön jatkuvasti kehittämää. Yksittäisten kaupunkien ja kaupunginosien asukkaiden ei siten tarvitse itse kehittää omaa versiotaan vaan valmista tietoa eri menettelytavoista on saatavilla. Tämä voi alentaa kynnystä käynnistää naapuriaputoiminta.

Mitä tulee koordinoituihin naapuriapumalleihin Suomen Naapuriapu-työryhmä huomasi että on haasteellista huomioida erityispiirteiden tarpeet eri kaupunginosissa. Eri kaupungeissa ja jopa eri kaupunginosissa voi olla kulttuurieroja. Jotta naapuriapumalli voisi toimia, sen on oltava joustava ja annettava tilaa näille kulttuurieroille. Asukkailla on parhaat tiedot omasta kaupunginosastaan ja tämä tieto on otettava huomioon. Tähän liittyy myös se, että aloitteen pitää tulla asukkailta. Viranomaisen ei voi menestyä jonkun tietyn toiminnan käynnistämisessä alueella, jos asukkaat eivät ole siitä kiinnostuneita. Esimerkiksi Viron Narvassa poliisin tekemä aloite naapuriyhteistyön käynnistämisestä mahdollisemman monessa kerrostalossa epäonnistui ja toiminta kuoli saman tien.

Kuten yllä todettiin, kiinnostus osallistua naapuriaputoimintaan on Virossa alkanut muuttua rikostentorjunnasta halun tutustua omiin naapureihinsa ja luoda yhteisöllisyyttä. Naapuriapumalleilla voi olla tämä myönteinen vaikutus lisätä turvallisuuden lisäksi myös viihtyvyyttä. Naapuriapumalleilla voi myös olla vastakkainen vaikutus, toisin sanoen luodaan rajoja heidän ja meidän välille. Ne asukkaat jotka eivät osallistu naapuriaputoimintaan jäävät ulkopuoliseksi. Ulkopuolisuus taas puolestaan voi johtaa siihen että heihin kohdistetaan epäilyjä ilman syytä.

5. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminta joka edistää turvallisuutta ja viihtyisyyttä asuinalueella

Kansallisten naapuriapumallien lisäksi on myös toimintaa, jonka tavoite ei ensisijaisesti ole rikollisuuden torjuminen, vaan jonka tavoite on edistää viihtyvyyttä ja yhteisöllisyyttä, hyviä sosiaalisia suhteita asuinalueella. Hankkeessa on lähdetty siitä että myös sellaisella toiminnalla voi olla rikoksia ehkäiseviä

vaikutuksia. Hankkeen puitteissa on siksi tarkasteltu eri tyyppistä kansalais- ja vapaaehtoistoimintaa Pohjoismaissa, jonka tavoite tai tulos on lisääntynyt turvallisuuden, yhteenkuuluvuuden, viihtyvyyden ja osallisuuden kokemus ja jolla siten on tai voidaan odottaa olevan rikoksia ehkäisevää vaikutusta. Tässä luvussa tarkastellaan aluksi joitakin valtakunnallisia yhdistyksiä, jotka pohjautuvat settlementtityöhön ja jotka toimivat viihtyisemmän lähiympäristön ja vahvemman yhteisöllisyyden hyväksi. Yhteistä näille yhdistyksille on että työ kohdistetaan pääasiassa urbaaniin ympäristöön. Maaseutu on puolestaan edustettuna seuraavassa alaluvussa, jossa Pohjolan kylätoimintaliike esitellään lyhyesti suomalaisen esimerkitapauksen kautta. Kolmannessa alaluvussa esitellään asukas- ja kansanliikkeitä, jotka ovat ilmiöitä joita lähinnä löytyy kaupunkiympäristöistä tai lähiöistä. Lopuksi esitellään muita mahdollisuuksia verkostoitua ja aktivoitua lähialueella.

5.1. Settlementtityö viihtyisemmän lähiympäristön ja vahvemman yhteisöllisyyden hyväksi

Settlementtityö alkoi 1880-luvun alussa Lontoossa vastineeksi yhteiskunnallisille ongelmille, jotka johtuivat teollistumisesta ja kaupungistumisesta 1700-luvun lopulla. Elämä eritoten työväenluokan asuinkortteleissa oli epäinhimillistä - elinolot olivat vaikeat ja epäinhimilliset. Silloin kutsuttiin yliopisto-opiskelijoita asumaan työväen kortteleihin aloittamaan yhteistyössä asukkaiden kanssa toimintaa, jonka tavoite oli saada aikaan muutoksia kaikilla elinalueilla ja kaikissa ikäluokissa. Ihmisten välisen yhteistyön kehittäminen, yhteinen vastuu ja omat aloitteet johtivat sosiaalisiin, sivistyksellisiin/kulttuurisiin ja ympäristöllisiin muutoksiin.

USA:ssa settlementtityön aloitti Jane Adams vuonna 1889, jolloin hän perusti ensimmäisen settlementin, jonka tarkoituksena oli parantaa maahanmuuttajien huonoa asemaa. Adamsin ajatus oli että ongelmat slummeissa eivät olleet seurausta sen asukkaiden epäsosiaalisista ominaisuuksista vaan ilmaisivat pikemminkin yhteiskunnan rakenteellisia ja toiminnallisia puutteita. Adamsin settlementtityön perusajatus oli että yhteiskunnan sisäisen rakenteen ja dynamiikan parantaminen ehkäisee myös sosiaalisten ongelmien syntyä.¹⁷

5.1.1. Projektiksi ”Uusi paikallisuus”

Uusi paikallisuus on kansalaistoiminnan kehittämishanke jota ohjaa Suomen Settlementtiliitto ry. Hanke on käynnissä kolmella paikkakunnalla Suomessa vuosina 2011-2015, rahoitus tulee Suomen Raha-automaattiyhdistykseltä. Hankkeen tarkoitus on sisällyttää uusi paikallisyhteiskunta yhteistyössä paikallisten settlementtien kanssa kolmelle paikkakunnalle: Kemijärvi, Brändö Vaasassa ja Hervanta Tampereella.¹⁸

Kyseiset kolme paikkakuntaa ovat hyvin erilaisia. Brändö Vaasassa on muuttunut työläiskaupunginosasta osaksi tietoyhteiskuntaa. Lapsiperheet ovat muuttaneet pois ja nykyisin siellä asuu lähinnä eläkeläisiä, työväkeä ja opiskelijoita. Haasteena Brändössä on ollut yhdistää nämä asukasryhmät, koska paikallinen yhteenkuuluvuus puuttuu. Kemijärvi on menettänyt paljon teollisuuden työpaikkojaan ja kärsinyt keskimääräistä suuremmasta muuttotappiosta ja korkeammasta työttömyydestä. Kemijärven asukkaat ovat kuitenkin ylpeitä kaupungistaan eivätkä halua ulkopuolelta tulevaa sääliä. Vaikeuksien myötä kemijärveläisten kansalaistoiminta on lisääntynyt. Tampereen Hervanta on Suomen suurimpia lähiöitä.

Hervanta on monikulttuurinen kaupunginosa, joka rakennettiin 1970-luvulla ja joka on kasvanut rajusti sen jälkeen. Hervannassa on vahva identiteetti ja aktiivista kansalaistoimintaa. Mutta Hervannan asukkaat on sivuutettu. Syitä tähän ovat esimerkiksi heikko tai olematon kielitaito, kirjoitus- ja/tai lukutaito. Syksyllä 2013 ja keväällä 2014 Kemin ja Rovaniemen kaupungit osallistuivat myös hankkeeseen. Alueilla keskitytään erityisesti kehittämään lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa.

Projektin tarkoitus on aktivoida paikalliset asukkaat, tarjota heille yhteistä tekemistä, mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa omaan lähiympäristöön ja oman alueen asioihin. Tarkoitus on myös yhteistyössä asukkaiden kanssa alueellisesti kehittää, toteuttaa ja syventää menetelmiä, joiden avulla voidaan osallistua ja vaikuttaa. Projektin kautta vahvistetaan yhteistyömuotoja kansalaisjärjestöjen välillä, lähidemokratian ja deliberatiivisen keskusteleavan demokratian työkaluja ja kunnan ja paikallisyhteisön vuorovaikutusta sekä vuorovaikutusta paikallisyhteisön sisällä. Hankkeessa kehitetään käytäntöjä joita myöhemmin voidaan soveltaa erityisesti settlementtityössä muualla Suomessa yhteistyössä paikallisten asukkaiden ja toimijoiden kanssa. Hankkeen tuella on asukkaita myös kannustettu järjestämään omaa yhteistä toimintaa omien intressiensä hyväksi. Kunnan ja paikallisten järjestöjen välillä tehdään yhteistyötä.

Ajatus uuden paikallisyhteiskunnan takana on että ihmisten arkipäivä toteutuu nykyisin myös paikallisesti omassa lähiympäristössä. Vaikka palvelut siirretään muualle ja kuntarakenne muuttuu, yhteisöllisyys ja tunne omaan lähiympäristöön vaikuttamisesta ovat tärkeitä yksittäiselle ihmiselle. Uusi paikallisuus tuo takaisin jo osittain menetetyn tärkeän paikallisyhteisön merkityksen kun toteutetaan hyvää arkipäivää. Omassa paikallisyhteisössä ihminen voi tuntea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Toimiva paikallisyhteisö luo sosiaalista pääomaa ja ehkäisee ulkopuolisuutta ja syrjäytymistä.

Hankkeen puitteissa on muun muassa pidetty kansalaisraati tapahtumia, joissa keskusteltavaksi on nostettu tärkeitä teemoja paikallisyhteisölle. Brändössä on järjestetty kehittämiskävelyjä, joka on sovellettu versio Ruotsin turvallisuuskävelymenetelmästä. Kehityskävelyt ovat olleet hyvä tapa saada ihmiset mukaan ja vaikuttamaan. Hervannassa on otettu käyttöön aikapankki, jossa palveluja vaihdetaan ilman rahaa työtunti työtunnilta.

Menetelmät ja kokemukset, joita hankkeessa on käytetty on työstetty malliksi myös muiden käyttöön: miten kansalaisraatia tai world cafe työpajaa järjestetään, miten aikapankki perustetaan, matalan kynnyksen vapaaehtoistyön malli ja demokratiatyöpajamalli. Uusi paikallisuus - hankkeen työkalupakki ja oppaat, jotka on tarkoitettu tukemaan oma-aloitteista toimintaa vuorovaikutuksessa paikallisyhteiskunnan kanssa löytyy Internetistä Innokylästä ja Settlementtiliiton sivuilta. Työkalupakki antaa välineitä luoda uusia tapoja osallistua ja vaikuttaa paikallisyhteisössä.¹⁹

5.1.2. Vesterbron Settlementti

Vesterbron Settlementti on aatteellinen järjestö Kööpenhaminassa Vesterbron kaupunginosassa ja se toimii sosiaalisen ja kulttuurisen yhdenvertaisuuden ja yhteisöllisyyden varmistamiseksi. Vesterbron Settlementti perustettiin jo vuonna 1911 kristillisten akateemisten aloitteesta. Tarkoitus oli tuoda Vesterbron opiskelijat ja työläiset yhteen, luoda yhteenkuuluvuutta ja sillä tavoin rakentaa siltä syvien luokkaerojen yli. Settlementti halusi tukea ja auttaa heikompia ja taata kansalaisten yhdenvertaisuus. Kristillinen aspekti joka aluksi leimasi Settlementtiä, on nykyisin hälvennyt pois. Jäljelle ovat kuitenkin jääneet perusajatukset

kansalaisten osallisuuden takaamisesta yhteiskunnassa ja sosiaalisen ja kulttuurisen yhdenvertaisuuden varmistamisesta kaikille kansalaisille riippumatta iästä, sukupuolesta ja etnisestä taustasta.

Vesterbron kaupunginosa on vanha työläiskaupunginosa, joka on tiheään asuttu. Kaupunginosan maine on ajan myötä kohentunut. Vesterbro on muuttunut kuluneesta ja huonosta kaupunginosasta hyvämaineiseksi ja kysytyksi kaupunginosaksi, jossa asuntojen hinnat ovat nousseet. Sen voi nähdä merkinä siitä, että setlementtityö on ollut menestyksekkästä.

Vesterbron Setlementin piirissä työskentelee nykyään noin 40 vakituista työntekijää ja noin 250 vapaaehtoista. Järjestö ei tee suoraa rikostorjuntatyötä eikä pidä sitä osana toimintaansa. Setlementti on keskittynyt ennalta ehkäisevään työhön yleisesti mihin rikostorjuntakin sisältyy. Järjestöllä on viisi osastoa ja se tekee muun muassa etsivää katutoimintaa, tarjoaa erilaista neuvonantoa, oikeusapua, velkaneuvontaa, seniorityötä ja toimintaa syrjäytyneille. Vesterbron Setlementin vapaaehtoistyöntekijöillä on moninainen tausta. Yksi järjestön perusajatuksista on tarjota toimintaa kaikille. Tämä ei tarkoita pelkästään sitä että avuntarvitsijoille annetaan apua vaan heille annetaan myös mahdollisuus itse olla avuksi. Henkilöt, joilla itsellään on ongelmia tai heikko mielenterveys tekevät vapaaehtoistyötä järjestössä. Ajatuksena on että nämä henkilöt vapaaehtoistyön kautta tuntevat kuuluvansa yhteisöön ja sillä tavalla saavat itse apua omiin ongelmiinsa. Setlementti pyrkii vahvistamaan yhteenkuuluvuutta (felleskab) ja torjumaan vastakkainasettelua heidän ja meidän välillä. Vesterbron Setlementti tekee yhteistyötä alueen viranomaisten kanssa mutta pitää samalla tärkeänä oman integriteettinsä säilymisen kansalaisten silmissä.²⁰

5.1.3. Lapsille ja nuorille tarkoitettuja vapaa-ajan järjestöjä

Ruotsin vapaa-ajantalojen ja setlementtitalojen keskusliitto, (Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar) *Fritidsforum*, on ruotsalainen keskusjärjestö, joka perustettiin 1937 ja joka keskittyy lapsiin ja nuoriin. Järjestöllä on 275 kokoontumispaikkaa, vapaa-ajantaloa, setlementtitaloa, korttelitaloa, kohtaamispaikkaa, nuorten taloa ja vastaavaa, sekä noin 300 paikallisyhdistystä eri puolilla Ruotsia. Paikallisyhdistyksiä ovat perustaneet nuoret, joilla on yhteys johonkin *Fritidsforumin* avoimista kokoontumispaikoista. Liiton jäseniä voivat olla kunnat, osuuskunnat ja erilaiset yhdistykset. *Fritidsforum* järjestää jatkokoulutusta, kehittämishankkeita, kansainvälistä tuki- ja vaikuttamistyötä.

Fritidsforumin arvopohjaan kuuluu demokratia ja kaikkien yhdenvertaisuus. Huolestuttava piirre on ollut nuorten yhä myönteisempi suhtautuminen diktatuureihin koska niitä pidetään käytännöllisenä johtamismuotona. *Fritidsforum* työskentelee siksi demokratian ja demokratiakäsityksen vahvistamisen hyväksi. Järjestö haluaa lisätä ihmisten toimintakykyä edistävän ja ohjaavan työn avulla. *Fritidsforum* tekee edistävää työtä mikä tarkoittaa, että he keskittyvät myönteisiin/ennaltaehkäiseviin asioihin kielteisten sijaan, kuten rikosten ehkäisy tai ongelma-keskeisyys. Työkenttänä on ihmisten vapaa-aika.

Fritidsforumin yleiset menestystekijät ovat olleet suhteiden rakentaminen, laaja aktiviteettitarjonta ja että nuoret saavat vaikuttaa siihen mitä tehdään, että jokainen yksilö nähdään subjektina eikä objektina, oman järjestäytymisen tukeminen ja että voi kokea itsensä moottoriksi kaupunginosan sosiaalisessa perusrakenteessa. *Fritidsforum* pyrkii siihen että kaikki toiminta on "bottom-up", ei koskaan "top-down", toisin sanoen aloitteen on tultava nuorilta itseltään jotta toiminta onnistuu. Aikuiset eivät voi sanoa nuorille

minkäläistä toimintaa heidän tulisi harjoittaa. Vahvistaakseen eri demokratiamenetelmien ymmärtämistä nuorten parissa *Fritidsforum* opettaa nuorille eri järjestömuotoja ja miten perustetaan oma yhdistys. Esimerkkinä voidaan mainita tapaus, jossa kaupungin nuorilla oli tapana skeittailla vanhan betonilaatan luona. Maanomistaja vastusti tätä ja nuoret toivoivat siksi että kaupunkiin rakennettaisiin skeittipuisto. Saadakseen äänensä kuuluville heitä kehoitettiin perustamaan yhdistys, jonka kautta olisi helpompi käydä keskustelua kunnan kanssa. Kunta piti nuorten aloitteesta ja lopulta rakennettiin puisto skeittailijoille.

Yksi tärkeä *Fritidsforumin* tehtävä on toimia välittäjänä julkisen ja yksityisen välillä. Sitä paitsi se on ollut menestyksenkäs tarjotessaan maksuttomia tapahtumia, ilmaisia tiloja ja omaamalla vahvaa paikallisuutta. *Fritidsforum* on esimerkiksi edesauttanut koulujen käyttämistä muuhunkin kuin kouluopetukseen. Koulut ovat oiva paikka pitää iltatapahtumia. Koulun opettajilla ja muulla henkilökunnalla tuntuu kuitenkin usein olevan etusija päätettäessä koulun järjestyksestä. Mahdolliset iltatapahtumat koulussa nähdään silloin koulutoimintaan kuuluviksi. *Fritidsforum* on pyrkinyt muuttamaan suhtautumista niin että koulurakennuksen käyttäminen iltatoimintaan olisi samanarvoista käyttöä kuin koulurakennuksen käyttäminen opetukseen.²¹

Fritidsforumia vastaava järjestö on Norjan lapsi- ja nuorisjärjestö *Ungdom og Fritid*. Järjestö perustettiin vuonna 1978 ja se on tarkoitettu kuntien ja kunnallisesti ylläpidettyjen vapaa-ajantalojen ja nuorisotalojen käyttäjille, työntekijöille ja vapaaehtoisille. Järjestöön kuuluu yli 600 vapaa-ajantaloa, nuorisotaloa, vapaa-ajankeskusta, aktiviteettitaloa koko Norjassa. *Ungdom og Fritidin* tavoite on vaikuttaa ja kehittää edellytyksiä hyvälle kasvuympäristölle ja edistää kaikkien lasten ja nuorten mahdollisuutta päättää itse omasta vapaa-ajastaan. Yksi järjestön keskeisiä teemoja on edistää nuorten mahdollisuutta osallistua demokraattiseen työhön. Muun muassa järjestön yksi tavoite on, että nuoret saisivat äänioikeuden kunnallisvaaleissa. Sen lisäksi järjestö antaa vihjeitä miten nuoret muutoin voivat osallistua demokratiatyöhön. Muut keskeiset teemat ovat mm. nuorisokulttuuri, politiikka, päihteet, osallistaminen, media, kiusaaminen, mielenterveys, seksuaalisuus, väkivalta ja köyhyys.²²

5.1.4. Kylätoiminta Pohjolassa ja esimerkki Suomesta

Koko Pohjola elää on kylätoiminnan yhteistyöjärjestö Pohjolassa. Järjestön tarkoitus on tukea ja edistää kaikkea toimintaa, joka tähtää hyvien ja elinvoimaisten elinolosuhteiden kehittämiseen ja elvyttämiseen maaseudulla Pohjoismaissa toimimalla yhteistyöelimenä ja edunvalvojana maiden kansallisille kyläyhdistyksille ja vastaaville rekisteröidyille yhdistyksille ja järjestöille. Järjestö antaa neuvoja ja ohjeita jäsenilleen, järjestää konferensseja ja seminaareja, antaa koulutusta ja tietoja jäsenilleen. Järjestö ottaa kantaa ja antaa lausuntoja yhteisissä ja jäsenjärjestöille tärkeissä kysymyksissä. *Koko Pohjola elää* koostuu maaseutujärjestöistä Pohjoismaissa. Jäsenjärjestöjä ovat Landdistrikernes Fællesråd Tanskasta, Suomen Kylätoiminta ry., Kommunsamskipan Føroya Färsaarilta, Landsbyggöin lifi (LBL) Islannista, Vellenes Fellesorganisasjon Norjasta, Hela Sverige ska leva (HSSL) Ruotsista ja Ålands bildningsförbund r.f.²³ Myös Virossa on vastine pohjoismaisille järjestöille. Kodukant, the Estonian Village Movement on kansalaisjärjestöjen kattojärjestö. Organisaatio toimii sekä paikallisesti kylissä, maakunnissa että valtakunnallisesti. Ajatus Kodukantille saatiin Ruotsin Hela Sverige skall leva -järjestöstä ja organisaation iskulause on "All Estonia shall live!".²⁴

Suomen kylätoiminta ry toimii valtakunnallisesti ja saa vuosittain noin 1,1 miljoonaa euroa valtion tukea. Tuki kohdennetaan 19 maakuntien kyläyhdistyksille ja valtakunnalliseen tukipalveluun. Jokaisen maakunnan kyläyhdistyksellä on kyläasiamies, jonka tehtävä on antaa neuvoja maakunnan paikallisille toimijoille ja yhdistyksille mitä tulee kansalaisten osallistumiseen ja yhdistystyöhön. Vaikka toiminnan ala on "kylätoimintaa", sen piiriin kuuluvat kaikki kylä- ja asukastoiminnat sekä yhdistykset, jotka toimivat omalla sektorillaan kuten esim. kulttuurin, urheilun, hyvinvoinnin saralla. Yhteistä kaikille on paikallisuus. Järjestö työstää muun muassa kehitysohjelmia paikalliselle toiminnalle, kyläsuunnitelmia ja turvallisuussuunnitelmia kylille osana kotikunnan turvallisuussuunnitelmaa.²⁵ Järjestö kuuluu myös vapaaehtoiseen pelastuspalvelu Vapepaan, joka on suomalaisten yhdistysten valtakunnallinen verkosto. Vapepaa järjestää Suomen Punainen Risti. Vapepa-verkosto toimii viranomaisten tukena viranomaisten pyynnöstä. Usein tehtävä voi olla kadonneitten ihmisten etsintä tai siihen liittyvä toiminta kuten majoitus ja ruokahuolto. Kun viranomaiset tarvitsevat apua johonkin tehtävään he voivat ottaa yhteyttä Vapepaan, joka välittää tehtävän jäsenjärjestöilleen.²⁶

Kun ajatellaan teemaa naapuriapu voidaan ottaa relevantiksi esimerkiksi järjestön kehittämä malli naapuriapupiireistä. Naapuriapupiiri on ryhmä vapaaehtoisia, jotka järjestäytyvät auttaakseen muita ihmisiä lähiympäristössä arkipäivän kriisitilanteissa. Avun tarve voi syntyä esimerkiksi jos joku joutuu onnettomuuteen, läheinen kuolee ja omainen tarvitsee tukea tai kun vanhemmat ovat kerta kaikkiaan liian uupuneita huolehtiakseen lapsistaan. Apu voi myös olla sitä että pitää seurata ja laittaa ruokaa tai luo lunta, antaa kyydin tai järjestää lapsenvahdin. Perinteinen naapuriapu jossa naapurit spontaanisti auttavat toisiaan poikkeaa naapuriapupiiristä siinä, että se tarjoaa apua kaikille jotka asuvat lähiympäristössä riippumatta siitä onko avuntarvitsija tuttu vai ei. Naapuriapupiirin toiminta on sitä paitsi järjestetty alueen yhdistyksen alaisuuteen mikä tarkoittaa että toiminta on suunnitelmallista ja naapuriapupiirin jäsenet ovat saaneet koulutusta vapaaehtoistehtävään.²⁷ Naapuriavulla on pitkät perinteet Suomessa ja usein puhutaan naapuriavusta sodan jälkeisenä aikana, jolloin resurssit olivat vähäiset ja toisten auttaminen kaikin tavoin oli luonnollinen osa arkipäivää.

5.2. Asukasliikkeet ja vapaamuotoinen kansalaistoiminta viihtyisämmän asuinalueen hyväksi Suomessa ja Norjassa

Lähtökohtana halu vaikuttaa omaan lähiympäristöön on synnyttänyt eri paikkakunnilla Pohjolassa nk. asukasliikkeitä. Tässä raportissa esitellään kaksi esimerkkiä Suomesta ja yksi Norjasta.

Hyvä Kasvaa Järvenpäässä, (alla Järvenpään asukasliike) Etelä-Suomessa on asukasliike paremman, kauniimman ja viihtyisämmän kaupungin puolesta. Toiminta lähtee siitä että asukkaat tuovat esiin parannuskohteita, jotka sitten hoidetaan yhteistyössä niiden alueella toimivien kanssa, jotka kokevat asian tärkeäksi. Usein niin kunta, yritykset kuin asukkaatkin ovat mukana.

Toiminnan käynnistivät muutamat aktiiviset asukkaat, jotka olivat tyytymättömiä lähikauppansa ympäristön siisteyteen ja halusivat yhdessä muiden asukkaiden kanssa tehdä jotakin asialle. Ajatus oli toimia vapaasti ja tehdä juuri sitä mitä haluttiin ja mihin oli kiinnostusta. He halusivat keskittyä siihen mitä pitivät olennaisena ja siksi yhdistyksen perustaminen ja järjestäytyminen koettiin liian rajoittavaksi, byrokraattiseksi ja pelottavaksi. Vuonna 2010 käynnistyi siten vapaasti toimiva *Hyvä Kasvaa Järvenpäässä* asukasliike. Liikkeellä ei ole oikeastaan lainkaan taloudellisia resursseja ja kaikki toimii vapaaehtoisvoimin. Muutaman

vuoden työn tulokset muodostavat vaikuttavan listan. Liike on laittanut kuntoon lähikaupan aikaisemmin epäsiistin takapihan ja läheisen kierrätyspisteen. Lisäksi liike on järjestänyt kyläpäivät, joissa oli ohjelmaa aamusta iltaan ja paljon osallistujia.

Suurin ja eniten huomiota saanut tapahtuma oli todennäköisesti kukkasaapastempaus. Kukkakauppa, joka oli liikkeen paikallinen yhteistyökumppani toi myyntiin liikkeen oman kukkakimpun. Jokaisesta myydystä kukkakimpusta kukkakauppa lahjoitti liikkeelle kesäkukan. Kaikkiaan liike sai 500 kesäkukkaa, jotka istutettiin vanhoihin yksityishenkilöiltä saatuihin kumisaappaisiin. Kukkasaappailla koristeltiin ruma aita kaupungin keskustassa. Seitsemän yrittäjää, joilla oli toimintaa aidan lähetyvillä sitoutuivat kastelemaan kukkia vuoron perään ja kertomaan aidasta asiakkailleen. Kumisaappaat koristivat aita kaksikuukautta. Sinä aikana ei tehty yhtään ilkeää kukkasaappaisiin. Tämä herätti ihmetystä, sillä aita sijaitsi lähellä baareja ja muita huvielämän palveluja. Aidasta tuli sitä vastoin valokuvatuin kohde Järvenpäässä kesällä 2013 ja niitä kuvia on käytetty kaupungin virallisessa esitteessä. Kesäksi 2014 saatiin kerättyä 1000 kukkaa, jotka istutettiin asukkaiden lahjoittamiin käsilaukkuihin. Tänä kesänä (2015) koristeltiin aita taas. Täällä kertaa värikkäillä pyörillä ja kukilla. Pyörät huutokaupattiin kesän loppuun ja siitä saadut rahat lahjoitettiin paikallisten nuorten ruokapalveluun.²⁸

Kannelmäki-liike on asukasliike ihmisille, jotka asuvat, työskentelevät ja viettävät vapaa-aikaa Kannelmäen kaupunginosassa Helsingissä. Liikkeen perustaminen sai inspiraatiota asukasliikkeistä Kallion ja Töölön kaupunginosissa Helsingissä. Asukasliikkeen perustamisen idea tuli Sitratorilta Kannelmäen keskustassa. Tori koettiin epävihtyiseksi ja asukkaat halusivat ottaa torin haltuun. Kannelmäen kaupunginosa on usein saanut huonoa mainetta mediassa muun muassa rikollisuuden, päihdeongelman ynnä muiden takia. Asukkaat halusivat näyttää myönteisemmän kuvan kaupunginosastaan ja perustivat Kannelmäki-liikkeen Facebook-sivun yhteydenpitoa ja viestintää varten. Kannelmäki-liike ei halua vatvota kielteisiä asioita vaan lisätä myönteistä toimintaa. Kannelmäki-liike ei ole yhdistys mutta liikkeen aktiivijäsenet tapaavat säännöllisesti. Kaikki kokoukset ovat avoimia, osallistumisen kynnyks on alhainen ja kaikki voivat olla mukana toteuttamassa unelmaansa.

Liikkeen ajatus ja ydintoiminta tarkoittaa että asukkaat tekevät itse, omasta aloitteesta ja omin ehdoin. Liikkeen tehtävä on kannustaa ja tukea ihmisiä tekemään itse, luoda myönteisiä avauksia ja kiinnostusta. Liike ei ole paikallisten asukkaiden toivomuslähde. Kannustamalla - "Hyvä idea, mitä ajattelit itse tehdä asialle" - pyritään innoittamaan ihmisiä tekemään jotakin. Kaikki saavat esitellä ideansa ja alkaa toteuttaa sitä. Esimerkkinä erään aktiivisen asukkaan aloitteen tuloksesta on se, kun "unelma"-niminen veistos siirrettiin toisesta kaupunginosasta Sitratorille toria piristämään. Siinä yhteydessä järjestettiin asukkaille juhlat talkoovoimin Sitratorilla. Lähiympäristön kauppiat tarjosivat glögiä ja asukkaat keräsivät Facebookin kautta termoskannuja ja muita tarpeellisia tavaroita juhliin. Lista tapahtumista ja ideoista, jotka on toteutettu yhdessä on pitkä. Esimerkiksi kymmenkunta vapaaehtoista on ottanut tehtäväkseen toimia puistokummeina ja huolehtia puistoalueista ja poimia roskia.

Fyysisen ympäristön lisäksi liike on panostanut yhteenkuuluvuuden luomiseen ja saamaan asukkaat tuntemaan toisensa paremmin. Muun muassa on painettu tarramerkkejä, joissa eri kielillä kehoitetaan ihmisiä tervehtimään toisiaan. Kannelmäki-liikkeen kampanja vastaa Ruotsin *Säg hej till din granne* -kampanjaa (Sano hei naapurillesi), jota vetää MKB Fastighets AB ja joka on osa heidän panostustaan turvallisuuden hyväksi. Yksinkertainen "hei", pieni hymy tai vain nopea nyökkäys ovat ilmaisia pinnallisesta kontaktista, mutta tärkeästä sellaisesta. Se saa aikaan parempaa terveyttä, helpompaa arkipäivää ja voi ehkä olla syvemmän ystävyuden perusta. Kampanja pohjautuu tutkimukseen, joka osoittaa että ne jotka

asuvat alueella, jossa naapurit tervehtivät toisiaan voivat paremmin niin fyysisesti kuin henkisestikin kuin ne henkilöt jotka asuvat alueilla joissa ei tätä pinnallista suhdetta ole (Cecilia Henning & Sophia Lövgren; Lokala sammanhang och identiteter: Om grannkontakters plats i en föränderlig värld). Tervehtivät naapurit luovat yhteenkuuluvuutta, viihtyvyyttä ja turvallisuutta.²⁹

Kannelmäki-liikkeen toiminnan avulla on rakennettu yhteisöllisyyttä ja viihtyvyyttä, turvallisuuden tunnetta, yhteistä tekemistä. Lisäksi asukkaiden kiinnostus oman kaupunginosan kehittämiseen ja sen viihtyvyyteen vaikuttamiseen on herännyt. Kannelmäki-liike on siistinyt ja kohentanut kaupunginosan ulkoista ilmettä ja lisännyt ylpeyttä omasta kaupungista. Asukkaat on houkuteltu mukaan toimintaan matalan osallistumiskynnyksen kautta ja nopean viestinnän ja helpon osallistumistavan avulla.³⁰

Sekä Järvenpään asukasliikkeen että Kannelmäki-liikkeen lähtökohtana on osittain ollut halu tehdä fyysisestä ympäristöstä viihtyisämpi. Toisenlainen lähtökohta oli kansanliikkeellä nimeltä *Øvre Eiker visar ansiktet* (*Øvre Eiker näyttää kasvonsa*), joka perustettiin vuonna 1995. *Øvre Eiker* on kunta jossa on noin 16 000 asukasta ja se sijaitsee noin 70 kilometrin päässä Oslost. Liike alkoi spontaanin protestimarssin yhteydessä ”*Spontanaksjon – Øvre Eiker visar ansiktet*”. Protestimarssi järjestettiin levottomuuksien takia, jotka olivat syntyneet ns. valkoisen vallan musiikin konsertin yhteydessä, joka pidettiin *Øvre Eikerin* keskuspaikkakunnalla Hokkesundissa. Konsertti oli houkutelut monen toimittajan lisäksi 300 vastamielienosoittajaa äärivasemmiston autonomisista ryhmittymistä. *Øvre Eiker* näyttää kasvonsa -liikkeen tarkoitus oli nostaa esiin ihmisten yhdenvertaisuutta ja oikeuksia koskevia kysymyksiä ja toimintaa. Kansalaisyhteiskunta otti vastuun torjuakseen kuntaan kohdistuneen kielteisen kuvan ja luodakseen uusia visioita.

Liike laati manifestin suvaitsevaisuuden ja demokratian puolesta. Manifestin allekirjoitti 2000 kuntalaista ja se koristaa nyt Hokkesundin raatihuoneen kunnanvaltuustosalin seinää. Sen jälkeen kunta on laatinut lisää strategioita ja toimintasuunnitelmia *Øvre Eikerin* demokratiatyölle. *Øvre Eikerin* demokratiatyön menestyksen takana on aktiivinen kunnan johto ja onnistunut kansalaisyhteisön mobilisaatio. Siellä järjestetään esimerkiksi koulutusta demokraattisen manifestin puitteissa kaikille kunnan uusille työntekijöille, kouluille on tehty suvaitsevaisuuspankki, jonka avulla on tarkoitus tuoda ihmisoikeuskysymykset tavalliseen koulutyöhön ja vuonna 2006 liike teki aloitteen vuoropuhelufoorumin avaamisesta kristittyjen ja muslimien välillä. Liike on saanut huomiota ja se on palkittu demokratiatyöstään. Demokratiatyö on laajennettu koskemaan poliittisten väkivaltamyönteisten ääriliikkeiden kohtaamisen lisäksi laajaa kirjoa demokratiaa edistäviä toimia.³¹

5.3. Vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistyöllä tarkoitetaan työtä, jota tehdään vapaaehtoisesti ja ilman korvausta. Vapaaehtoistyö liitetään myös usein yleishyödyllisiin tehtäviin. Vapaaehtoistyön muodot vaihtelevat. Vapaaehtoistyö voi olla kaikkea paikallisesta tai kansallisesta maailmanlaajuiseen työhön. Sitä voidaan harjoittaa monella tapaa, mm. vapaamuotoisesti/kansalaisaloitteesta, yhdistyksen tai seurakunnan tai isomman järjestön puitteissa. Tässä luvussa esitellään joitakin esimerkkejä miten vapaaehtoistyötä voidaan harjoittaa turvallisuuden ja viihtyvyyden lisäämiseksi omalla asuinalueella. Esimerkit kuvaavat sellaista vapaaehtoistyötä, jota kaikki voivat tehdä olematta yhdistysaktiiveja tai vastaavaa. Esimerkit kertovat miten

jokainen voi osallistua omalla tavallaan paikallisella tasolla. Näiden esimerkkien lisäksi vapaaehtoistyötä voi paikallistasolla tehdä myös esimerkiksi yhdistysten tai asukas-/kansanliikkeiden kautta.

5.3.1. Norjan vapaaehtoiskeskukset

Norjan vapaaehtoiskeskukset ovat paikallisympäristön vapaaehtoisten kohtaamispaikkoja ja niitä on joka puolella Norjassa. Vapaaehtoiskeskuksissa koordinoidaan vapaaehtoistyötä, jota yksityishenkilöt tai vapaaehtoisjärjestöt kunnassa tekevät. Tällä tavoin vahvistetaan ja edistetään paikallistason vapaaehtoistoimintaa. Vapaaehtoiskeskukset toimivat yhteyspaikkoina kaikille jotka haluavat osallistua vapaaehtoistyöhön iästä, sukupuolesta, taloudellisesta asemasta tai etnisestä taustasta riippumatta. Vapaaehtoiskeskusten kautta voidaan muun muassa välittää vapaaehtoisia seuraksi eläkeläisten kotiin, mukaan lääkärikäynnille, yöpartiointiin, kahvilatoimintaan, maahanmuuttajien tueksi, käytännön avuksi esimerkiksi tietokoneiden tai korjausten osalta ja niin edelleen.

Norjan vapaaehtoiskeskukset perustettiin vuonna 1991 sosiaaliministeriön aloitteesta. Vuonna 2004 kaikki vapaaehtoistyö siirtyi kirkko- ja kulttuuriministeriölle. Ajatuksena oli että tarvittiin sektori ylittävä vastuu Norjan vapaaehtoistyöstä ja sitä varten ministeriöön perustettiin oma osasto. Samalla lakkautettiin aikaisempi yhteistyöelin FRISAM ja tilalle perustettiin Frivillighet Norge (Norjan vapaaehtoistyö), joka sai valtion tukea mutta oli kuitenkin valtion hallinnon ulkopuolella. Pian näiden muutosten jälkeen alettiin korostaa sitä, että vapaaehtoiskeskukset olisivat ennemminkin lähiympäristökeskuksia kuin sosiaalikeskuksia, mikä oli aluksi ollut ydinajatus. Tällä hetkellä Norjassa on noin 400 vapaaehtoiskeskusta eri puolella maata. Vapaaehtoiskeskusten omistajamuoto vaihtelee. Jotkut vapaaehtoiskeskukset ovat kuntien hallinnoimia, kun taas toisilla on erilaisia siviilimistysmuotoja (esim. osuuskunta tai säätiö).³²

Vastaavia vapaaehtoistyön välittäjiä on myös muissa Pohjoismaissa. Ruotsissa Volontärbyrån välittää tehtäviä aatteelliselta pohjalta ja pyrkii saamaan ihmiset ja aatteelliset järjestöt löytämään toisensa. Volontärbyrån antaa myös tukea ja koulutusta aatteellisille järjestöille mitä tulee vapaaehtoisten ohjaamiseen, värväämiseen ja motivoimiseen.³³ Suomessa vapaaehtoistyötä välittävät useat eri toimijat mm. sivuston ToimintaSuomi.fi kautta.³⁴ Toinen kasvava kontakti avuntarvitsijoiden ja avunantajien välillä on Internetpalvelu Suurella Sydämellä. Palvelua ylläpitää evankelis-luterilainen kirkko ja se toimii noin 40 paikkakunnalla Suomessa.³⁵ Tanskassa tietoa vapaaehtoistyöstä löytyy Center for frivilligt socialt arbejden kotisivuilta, se on valtakunnallinen vapaaehtoisen sosiaalityön tieto- ja kehittämiskeskus.³⁶

5.3.2. Nappi Naapuri

Kehittääkseen keinoja ottaa yhteyttä naapuriinsa on Suomessa avattu internetpalvelu Nappi naapuri. Palvelun tarkoitus on luoda nettipalvelu, joka helpottaa toisiaan lähellä asuvien ihmisten kommunikaatiota ja avun tarjoamista ja pyytämistä. Nappi naapuri -palvelu pyrkii tekemään naapurustosta viihtyisemmän ja hyödyntämään olemassa olevia resursseja. Tätä varten verkkoon rakennettiin kartta, jossa ihmiset voivat ilmoittaa jos he tarvitsevat apua johonkin tai haluavat tehdä jotakin yhdessä muiden kanssa tai voivat tarjota apua tai palveluja. Esimerkiksi voi auttaa vanhusta ruokaostoissa, naapurirapussa asuva opiskelija voi viedä koiran ulos tai että joku auttaa tietokoneasioissa. Palvelu suunnitellaan sellaiseksi että niin nuoret

kuin vanhatkin voivat sitä käyttää. Perustajat haluavat luoda kauniin, hauskan ja varman palvelun joka toimii koko maassa, sekä maaseudulla että kaupunkiympäristössä. Kartan avulla on helppo nähdä mitä omassa naapurustossa tapahtuu. Ajatuksena on että Nappi naapuri perustuu ihmisten fyysiseen läheisyyteen eikä heidän omiin verkostoihinsa. Palvelun kautta kaikki voivat lähettää viestejä ja vastata niihin. Avun pyytämiseksi tai tarjoamiseksi ei tarvita valmista verkostoa johon pitää kuulua. Erona aikapankki-malliin on mm. että tässä ei sitouduta ns. aikapankkitiliin.

Sen lisäksi että rakennetaan nettipalvelu avun ja palvelujen vaihtamiseksi halutaan myös luoda viihtyisämpi naapurusto yhteisöllisyyttä edistämällä. Ajatuksena on motivoida alueen ihmisiä tekemään sen muutoksen, jonka itse haluavat nähdä.

Projektin on käynnistänyt rekisteröity yhdistys Yhteismaa ry sekä joukko aktiivisia ihmisiä. Yhteismaa on yleishyödyllinen yhdistys, joka ei tavoittele voittoa ja joka toimii vapaaehtoisvoimin. Yhdistys suunnittelee ja toteuttaa yhteiskunnallisesti merkittäviä hankkeita, tapahtumia ja palveluja. Aikaisemmin yhdistys on mm. järjestänyt Siivouspäivä-tapahtuman, jolloin mukana olevat kaupungit muuttuvat suuriksi kirpputoreiksi, joissa ihmiset myyvät ylimääräisiä tavaroita ja vaatteita kaduilla.

Nappi naapuri hankkeen rahoitusta kerättiin mm. nettisivulla www.mesenaatti.me, joka on hankkeiden ryhmärahoituksen hakemiseen tarkoitettu sivusto. Kuka tahansa sai osallistua tukemalla hanketta. Koska Nappi naapurin tavoite on luoda yhteisöllisyyttä oli perustajille luontevaa ottaa kaikki mukaan jo varainkeruuvaiheessa. Projektin onnistui lopulta kerätä noin 29 500 euroa. Nappi naapurin ensimmäinen versio julkaistiin elokuussa 2015 ja hanke on jo tässä vaiheessa on herättänyt huomiota ja saanut palkintoja sekä kansallisesti että kansainvälisesti.³⁷

5.3.3. Grönlantilainen esimerkki vapaaehtoistyön edistämisestä

Grönlandsbanken kehitti vuonna 2011 mallin sosiaalisen ja vapaaehtoisen toiminnan edistämiseksi työaikana. Mallin mukaan jokaisella työntekijällä on mahdollisuus tehdä vapaaehtoistyötä. Pankin vapaaehtoispolitiikka perustuu ajatukseen, että vapaaehtoinen ja sosiaalinen toiminta on investointi Grönlannin tulevaisuuteen.

Yksi prosentti pankin työajasta käytetään vapaaehtoistyöhön. Kun työntekijöitä on 113 se tarkoittaa että kaikkiaan 2174 tuntia voidaan käyttää vapaaehtoistyöhön, enemmän kuin yksi kokonainen henkilöstötyövuosi. Vuonna 2013 tehtiin 714 tuntia vapaaehtoistyötä työajalla.

Vapaaehtoistyö jaetaan eri luokkiin ja alat joihin pankki lähinnä keskittyy, ovat lapset ja nuoret, koulutus, vanhukset, ympäristö ja kulttuuri. Vapaaehtoistyötä tehdään aina yhdistykselle tai järjestölle. Työntekijät eivät voi tehdä vapaaehtoistyötä yksityishenkilölle. Vapaaehtoistyönä on esimerkiksi tehty laajan luontoalueen siistimistyötä Nuukissa ja Sisimiutissa, autettu suuren urheilutapahtuman järjestämisessä, osallistuttu Punaisen Ristin ja yöpartio (Natteravnene) toimintaan sekä ohjattu ja neuvottu nuoria.³⁸

5.4. Erilaista kansalaistoimintaa lähialueen ja elinolojen parantamiseksi

Tässä luvussa on esitelty eri muotoista vapaaehtois- ja kansalaistoimintaa, jonka tarkoitus on edistää viihtyvyyttä ja turvallisuutta lähiympäristössä. Esimerkit ovat vaihdelleet valtakunnallisesta toiminnasta tiettyyn kaupunginosaan sijoittuvaan toimintaan. Yhteistä toiminnalle on, että sillä on hyvä tarkoitus ja pyrkimys parannuksiin. Näiden vapaaehtois- ja kansalaisaktiiviteettien ensisijainen tarkoitus ei ole ehkäistä rikollisuutta. Taustalla oleva syy on voinut olla jokin ongelma, kuten Vesterbron kaupunginosan huono maine, Järvenpään lähikaupan epäsiisti ympäristö tai ekstremismi Øvre Eikerissä. Toiminnan tarkoitus ja tavoite on kuitenkin jotakin muuta kuin vain ongelman korjaaminen. Tarkoitus on jonkin myönteisen aikaansaaminen, kuten yhteisöllisyyden ja viihtyvyyden edistäminen tai ihmisoikeuksien puolesta työskentely tai lähidemokratian vahvistaminen.

Vaikka nimenomainen tavoite ei ole rikosten torjuminen voi tällaisella toiminnalla olla ja onkin rikoksia ehkäisevä vaikutus turvallisuuden ja viihtyvyyden lisäämisen ohella. Näitä vaikutuksia ei kuitenkaan tunnisteta. Voi olla jopa niin, että toiminnassa ei edes haluta tietää mahdollisista rikoksista torjuvasta vaikutuksesta koska siinä on kielteinen sävy ja se vie pois fokuksen ajatellusta/todellisesta tarkoituksesta. Joskus on ehkä ollut aika jolloin näitä hankkeita ensisijaisesti haluttiin kutsua rikostorjuntahankkeiksi. Hyvinvointiyhteiskunnan muutokset ovat tuoneet muita haasteita ja tarpeita ihmisten arkeen - yksinäisyys, ulkopuolisuus jne.

Eri toimintatyyppit eroavat järjestäytymismuodoltaan ja toimintamuodoltaan. Esimerkiksi settlementijärjestöt sekä Fritidsforum ja Ungdom og Fritid ovat valtakunnallisia yhdistyksiä joilla on paikallista toimintaa eri paikkakunnilla. Toimintaa johtaa keskusjärjestö. Yhdistykset ovat olleet toiminnassa jo useita vuosia ja ne ovat saaneet vakiintuneen sijan yhteiskunnassa. Toinen järjestäytymis- ja toimintamuoto on nk. asukas- tai kansanliikkeet. Ne syntyvät tarkoituksena aktivoida ihmisiä tekemään jotakin. Yhteinen tavoite saa ihmiset kokoontumaan ja ryhtymään toimeen. Esimerkiksi Järvenpään ja Kannelmäen liikkeiden olisi ollut mahdollista perustaa yhdistyksiä ja organisoida toiminta sitä kautta. Sitä organisaatiomuotoa pidettiin kuitenkin liian raskaana ja byrokraattisena, jopa tarpeettomana. Mielenkiintoinen ja keskeinen piirre näissä liikkeissä on niiden muuttuva ja tilapäinen luonne. Liikkeet syntyvät tietystä tarpeesta ja lakkaavat kun sitä tarvetta ei enää ole.

Tarvitaan tulisieluja jotka käynnistävät ja kantavat toimintaa. Kun he eivät enää ole mukana ns. vetäjinä eikä ole ilmaantunut muita jotka haluavat jatkaa toimintaa tai kun ongelma on ratkaistu eikä enää ajankohtainen, niin toiminta tyrehtyy itsestään eikä siinä ole mitään kummallista. Toiminta käynnistetään koska esim. paikallisyhteisössä syntyy joku ongelma ja samalla löytyy oma-aloitteisia ihmisiä, jotka aktivoituvat ongelman ratkaisemiseksi. Tavoite on ongelman ratkaiseminen tai toiminnan järjestäminen eikä niinkään itse organisaation elinvoiman vahvistaminen pitkällä tähtäimellä.

Asukasliikkeet mahdollistavat kaikkien aktivoimisen silloin kun haluavat, ilman että samalla sitoudutaan pitkäkestoiseen toimintaan. Vapaan asukasliikkeen puitteissa toimiminen ei kuitenkaan ole ongelmaton. Liikkeen toimintamahdollisuudet ovat rajalliset siitä syystä että niiltä puuttuu rahatalous. Rekisteröimätön yhdistys, verrattuna rekisteröityyn toimijaan, ei käytännössä voi anoa taloudellista tukea toiminnalleen ja on siten riippuvainen toimijoidensa omasta toimintakyvystä ja tahtotilasta. Toisaalta ei liikkeiden tarkoitukseen ole samankaltaisen toiminnan harjoittaminen kuin järjestöillä. Eri toiminta palvelee eri

tarkoituksena ja täydentää siten toisiaan tavalla joka tekee siitä arvokkaan sinällään. Suomessa tehdään jo työtä esteiden vähentämiseksi esim. lainsäädännössä jotta voidaan tukea myös tämän kaltaista kansalaisaloitteista matalan kynnyksen toimintaa.

Myös vapaaehtoistoiminnassa on eri järjestäytymis- ja toimintamuotoja. Norjan vapaaehtoiskeskukset, Nappi Naapuri ja grönlantilainen vapaaehtoistyön malli edustavat eri tapoja organisoida vapaaehtoistyötä ja kansalaistoimintaa. Norjan vapaaehtoiskeskusten työ on koordinoitua ja järjestäytyntä. Vapaaehtoiskeskukset ovat kokoontumispaikkoja, joissa on henkilökuntaa joka koordinoi toimintaa. Avuntarvitsija ottaa yhteyttä vapaaehtoiskeskukseen ja avunantaja voi myös tehdä sen vapaaehtoiskeskuksen kautta. Nappi Naapuri tarjoaa periaatteessa saman palvelun ilman koordinoitua organisaatiota takanaan. Nappi Naapuri rakentuu viestintäalustalle, jonka kautta asukkaat itse voivat ilmaista avun tarpeensa tai mahdollisuutensa auttaa. Norjan vapaaehtoiskeskuksia voi siten pitää strukturoidumpana vapaaehtoistyön mallina kun taas Nappi Naapuri puolestaan tarjoaa työkalun joka edistää tutustumista naapureihin ja mahdollistaa spontaania itseorganisoituvaa apua ennestään toisilleen vieraiden naapureiden välillä.

Grönlannin esimerkki osoittaa miten myös yritykset voivat edistää turvallisuutta ja viihtyvyyttä lähiympäristössä tarjoamalla työntekijöilleen mahdollisuuden osallistua hyväntekeväisyyteen ja vapaaehtoistoimintaan. Ajan puute on usein esteenä osallistumiselle viihtyvyyttä ja turvallisuutta edistävään työhön. Työajan käyttäminen tähän toimintaan antaa myös työssäkäyville mahdollisuuden osallistua.

Suhteessa valtakunnallisiin setlementtiliittoihin ja paikallisiin asukas- ja kansanliikkeisiin eri vapaaehtoistyön muodot palvelevat tarkoitustaan. Vapaaehtoistyö voi käsittää monia erilaisia tehtäviä eikä se ole sidottu tiettyihin puitteisiin kuten liike tai yhdistys joka pyrkii tiettyyn tavoitteeseen.

6. Uudet toimijat

Hankkeen aikana olemme tutustuneet joihinkin uusiin toimijoihin mitä tulee turvallisuus- ja/tai rikostentorjuntatyöhön. Uusilla toimijoilla on vankka ammatillinen ja akateeminen osaaminen. He kehittävät uusia turvallisuutta, turvallisuuden tunnetta, viihtyvyyttä, yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia edistäviä malleja ja haastavat siten valtion perinteisen rikostentorjuntatyön ja -mallit tarjoamalla vaihtoehtoisia ratkaisuja.

6.1. Turvallinen Kunta - Den Trygge Kommune

Den Trygge Kommune - Turvallinen Kunta on yhteistyöelin Tanskassa, joka perustettiin vuonna 2010 ja se on avoin kaikille kunnille, viranomaisille, yksityisille hankkeille, vapaaehtoisjärjestöille ja muille saman kiinnostuksen omaaville. Den Trygge Kommune-lla on neuvoa-antava komitea ja sihteeristö.

Neuvoa-antavaan komiteaan osallistuu suurempia ja pienempiä kuntia koko maasta sekä seuraavat tahot: Børns Vilkår, Danske Risikorådgivere, Det Kriminalpræventive Råd, KL, Kunstakademiets Arkitektskole, poliisi, Landsbyggefonden, Sikkerheds- Organisering Branchen, Statens Byggeforskningsinstitut, PRIMO

Danmark ja ÆldreForum. Sihteeristö on sijoitettu European Institute for Risk Managementiin (EIRM). Den Trygge Kommune saa taloudellista tukea Gjensidige Forsikring -vakuutusyhtiöltä.

Den Trygge Kommune tarkoitus on kehittää epäperinteisiä, innovatiivisia ja yksinkertaisia ratkaisuja, jotka luovat turvallisuutta kansalaisille kansalaisten kanssa Tanskan asuinalueilla, paikallisyhteisöissä ja kunnissa. Den Trygge Kommune nojaa asukkaiden voimaan, idearikkauteen ja toimintakykyyn. Se keskittyy kansalaisten aktivoimiseen, paikallisiin resursseihin ja resilienssiin. Den Trygge Kommune pyrkii luomaan turvallisuutta arkipäivässä: sosiaalisessa elämässä kaduilla, puistoissa, koulujen ympäristöissä, kaupunkien keskustoissa ja asemilla, matkalla kotiin ja kotoa.

Den Trygge Kommune tarjoaa perustan tiedon ja ideoiden kehittämiseksi ja vaihdolle. Se tekee tutkimuksia ja hankkeita, järjestää seminaareja ja konferensseja sekä rakentaa verkostoja asukkaille, kunnille ja järjestöille, jotka tekevät uudenlaista turvallisuutta edistävää työtä asuinalueilla, paikallisyhteisöissä ja kunnissa. Esimerkkejä hankkeista, joita järjestö on toteuttanut ovat Tegn på tryghed ja Tegn på sikkerhed. Hankkeessa tarkasteltiin turvallisuuteen liittyviä merkkejä yhteiskunnassa.³⁹

Ensimmäinen tutkimus perustuu ajatukseen, että jokainen meistä tuottaa päivittäin turvallisuutta ja luottamusta sekä itselleen että muille – ja luomme huomattavasti enemmän turvallisuutta kuin turvattomuutta. Toinen raportti turvallisuuden merkeistä on visuaalinen kertomus. Raportissa kuvataan monia esimerkkejä fyysisestä turvallisuudesta – muurit, lukot, puomit, puskat, aidat, kyltit, valaistus jne. Toiset ratkaisut ovat yksinkertaisia, jopa kotikutoisia ja paikallisiin olosuhteisiin suunniteltuja, toiset taas kaupallisia, historiallisia tai teknologisesti monimutkaisia. Toisiin olemme fyysisessä ympäristössämme niin tottuneet, ettemme edes huomaa niitä, toiset taas pistävät silmään. Raportin idea on saada lukija pysähtymään ja miettimään turvallisuusratkaisuja.

6.2. Gemeinschaft

Gemeinschaft on epämuodollinen verkosto joka toimii Den Trygge Kommune yhteydessä. Sillä on noin 10 työntekijää ja neuvoa-antava paneeli. Toiminta koostuu eri hankkeista yhteistyössä valtion viranomaisten, kuntien, kansalaisjärjestöjen, rahastojen, etujärjestöjen ja yksityisten toimijoiden kanssa.

Gemeinschaftin perusajatuksena on kehittää hyvän elämän ehtoja kaupungeissa ja asuinalueilla sellaisten toimenpiteiden avulla, jotka eivät ainoastaan ratkaise ongelmia vaan luovat itsessään lisäarvoa. *Gemeinschaft* käyttää riskejä ja ongelmia luomaan lisäarvoa paikallisyhteiskunnille ja yhteisöille. Kyse on siitä miten kitka sopivassa määrin ja sopivassa muodossa voi aikaansaada kehitystä. *Gemeinschaftissa* on antropologinen tausta ja kiinnostus kohdistuu sosiaaliseen elämään ja sosiaalisiin vaikutuksiin. Vaikka turvallisuus on keskeinen teema *Gemeinschaftille*, rikostentorjunnan aspekti ei ole niin tärkeä.

Gemeinschaft tarjoaa uusia ratkaisuja hyvien itsensä toteuttamisen ja turvallisuuden ehtojen luomiseksi kaupunki- ja asuinalueilla. Keskeinen osa on kansalaisten ja asukkaiden mukaan saaminen. Lähtökohta on että kansalaisilla ja paikallisyhteisöillä on resursseja, idearikkautta ja toimintakykyä, että ne ovat resiliентtejä ja että tämä sitkeys voidaan käyttää ratkaisujen kehittämiseen. Turvallisuus on seurausta ymmärryksestä, arvostamisesta ja toimintamahdollisuuksista.

Gemeinschaft haluaa rakentaa siltoja tutkimuksen ja käytännön välille tarjoamalla harkittuja, omintakeisia ja kestäviä ratkaisuja konkreettisiin ongelmiin. Toiminnan avainkohdat ovat ihmisten ja naapuruston väliset kohtaamiset, resilienssit paikallisyhteisöt, osaavat ja resurssivahvat kansalaiset, kehitys sekä yhteisöllisyys ja turvallisuus.⁴⁰

6.3. Tryggare Sverige-säätiö - Turvallisempi Ruotsi-säätiö

Tryggare Sverige -säätiö on puoluepoliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton järjestö. Säätiön tavoite on parantaa rikosten uhreille suunnattua apua ja edistää kehitystä rikostorjunnan saralla. Työ pitää sisällään uusien ideoiden, yhteistoimintamuotojen ja ratkaisujen tarjoamista. Säätiö ei ota vastaan avustuksia valtiolta tai puolueilta. Toiminta perustuu sen sijaan omaan työpanokseen sekä yksittäisten yritysten ja tuenantajien rahoitukseen ja osallisuuteen. Säätiön toiminta on monialaista ja sitä tehdään yhdessä muun muassa valtion, kuntien, elinkeinoelämän, aatteellisten yhdistysten ja yksittäisten henkilöiden kanssa. Säätiön visio on että Ruotsi olisi maailman turvallisimpia maita asua, toimia ja oleskella.

Tryggare Sverige -säätiön toimintaa toteutetaan ajatushautomon muodossa tarkoituksena harjoittaa mielipidemuokkausta rikosten uhrien tilanteen tiedostamiseksi sekä lisätä tietoa rikostorjuntatyöstä ja turvallisuutta luovasta toiminnasta paikallisyhteiskunnassa. Yksi osa tätä työtä on käydä kansainvälisiä keskusteluja, joiden kautta levitetään Ruotsin hyviä kokemuksia muihin maihin. Ajatushautomon viisi toimintamuotoa ovat turvallisuusakatemia, joka tarjoaa räätälöityä tutkijoiden ja käytännön toimijoiden antamaa koulutusta turvallisuusosalta, viktinologinen verkosto tutkijoille, opiskelijoille, turvallisuusalan ammattiharjoittajille ja muille kiinnostuneille, rikoksen kohteeksi joutuneiden asiamies, virtuaalinen kehittämislaboratorio, jonka tarkoitus on koota, omaksua ja kehittää modernia turvallisuusalan tekniikkaa sekä rikoksen uhrien keskus.

Päivittäisen toiminnan puitteissa säätiö julkaisee kirjoja, raportteja ja artikkeleita sekä järjestää opintomatkoja, keskusteluiltoja ja luentoja. Sen lisäksi säätiö on kehittänyt teknisen sovellusalan helpottamaan ja tehostamaan turvallisuuskävelyä sekä sovelluksen rikostenuhreille.⁴¹

7. Demokratiaa edistävät toimet rikostorjuntatyön osatekijöinä

Catharina Groop

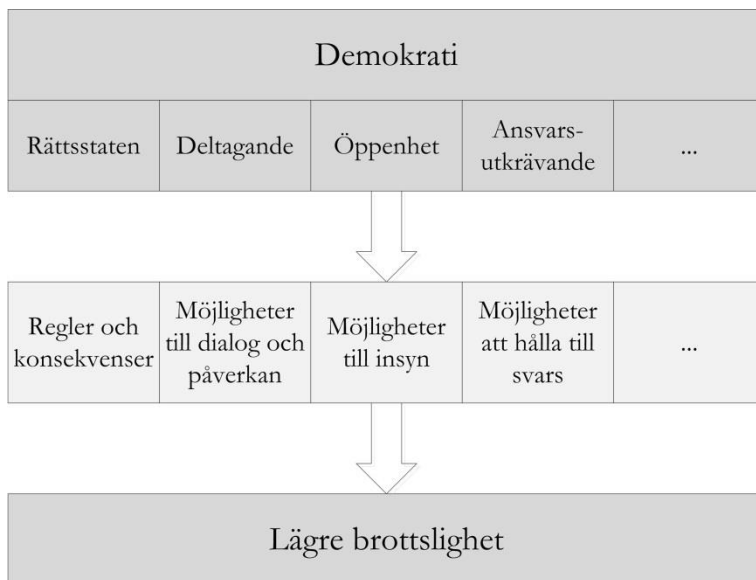
Demokratia on hallintomalli, instituutio ja kokoelma prosesseja ja arvostuksia, joita kannattavat yksilöt, organisaatiot ja kansakunnat ympäri maailmaa. Demokratiaa ja demokraattisia prosesseja pidetään siis monien kannalta hyvinä ja toivottavina. Sama konsensus ei kuitenkaan ole vallalla demokratietäjiä ja demokratian kannattajien parissa mitä tulee käsitteen varsinaiseen sisältöön ja rakennusosiin. Kun Przeworski (1985) lähinnä liittyy demokratian vapaisiin ja oikeudenmukaisiin vaaleihin, joiden kautta kansalaiset valitsevat poliittisia edustajia, pitävät puolestaan Dahl (1998) tai Diamond m.fl. (1987) demokratiaa poliittisena järjestelmänä, jolle on tyypillistä poliittinen kilpailu, mahdollisuus poliittiseen osallistumiseen sekä sitoumus taata poliittiset ja kansalaisten vapaudet^{iv}. Radikaalimpi äänenpaino (esim.

^{iv} Esimerkiksi mielipide-, julkaisu- ja järjestäytymisvapaus, (Diamond jm. (1987)).

Dryzek 2000) ottaa etäisyyttä ajatukseen että demokratiaa luonnehtisi vain edustuksellisuus ja enemmistöpäätökset ja -vaalit ja puoltaa sen sijaan mm. välitöntä, deliberatiivista demokratiaa, jossa kansalaiset otetaan mukaan päätöksentekoon paljon välittömämmin. Nämä ajatukset periytyvät antiikin Kreikasta, jossa monet kaupunkivaltioiden asukkaat esimerkiksi saivat äänestää suoraan lakiehdotuksen puolesta tai vastaan. Toiset taas näkevät laajamittaisen osallistumisen ja laajan vuoropuhelun utopiana ja puoltavat sen sijaan demokraattista järjestelmää, jossa älyllisesti ylempi eliitti tekee keskeiset päätökset.

Demokratia on siis monen mielestä tavoiteltavaa sinänsä mutta se voidaan nähdä ja nähdään keinona, jonka avulla voidaan saavuttaa muita hyviä asioita. Tutkimukset osoittavat mm. että vahvistetulla demokratialla sekä demokraattisilla prosesseilla ja laitoksilla on usein *rikoksia torjuva vaikutus*, ks. kaavio 1. Karstedtin tutkimus (2006) osoittaa mm. että demokratiassa usein on osallistumismahdollisuuden ja oikeusvaltioperiaatteen kautta väkivaltaa ehkäisevä vaikutus, kun taas Holt m.fl. (2011) on tutkimuksessaan osoittanut että demokraattiset periaatteet ja menettelytavat kuten osallistuminen, valvontamahdollisuus, tasa-arvo, kansalaisoikeudet ja vastuun vaatiminen kouluympäristössä vähentää konfliktien ja väkivallan vaaraa nuorten parissa. Groop (2013) osoittaa, että demokraattisilla instituutioilla on vaikutusta korruption esiintymiseen sitä kautta että kansalaisilla ja valvoilla viranomaisilla on mahdollisuus vaatia vastuuta, kun taas Lindstedt & Naurin (2010) korostavat yhteyttä demokraattisten prosessien, päätöksenteon valvontamahdollisuuksien, vastuun vaatimisen ja korruptiotekojen välillä. Kytkeä näkyy myös Tukholman yliopiston tuottamassa Husby-raportissa (2014) joka osoittaa selkeän yhteyden ulkopuolisuuden ja demokratiavajeen välillä toisaalta ja mellakoiden ja levottomuuksien välillä toisaalta.

Kaavio 1: Viitatuissa tutkimuksissa oleva näkemys yhteydestä demokratian rakennusosien ja rikosten esiintymisen välillä

Yhteistä yllä mainituille tutkimushankkeille sekä joukolle muita tutkimuksia on näkemys demokratiasta yksilöiden ja ryhmien toiminnan puitteena. Nämä puitteet määrittelevät yksilön ja ryhmän oikeudet ja velvollisuudet ja niitä voidaan pitää pelisääntöinä, joiden mukaan kansalaisten odotetaan toimivan ja tekevän yhteistyötä. Pelisäännöt rajoittavat yksilön ja ryhmän toimintaa monessa suhteessa ja tekevät mahdolliseksi vaatia vastuuseen sitä joka rikkoo sääntöjä. Tämä tulee selvimmän esiin siinä että demokratia korostaa oikeusvaltioperiaatetta, jossa painotetaan yksilön tasa-arvoa lain edessä mikä merkitsee että

kaikkia voidaan vaatia vastuuseen toimistaan. Demokraattiset pelisäännöt tarkoittavat kuitenkin myös mahdollisuutta osallistua esim. päätöksentekoon ja vastuun vaatimiseen, mikä integroi yksilöt yhteiskuntaan ja tekee heistä osallisia niihin päätöksiin ja prosesseihin jotka koskevat heitä. Osallistumalla demokraattiseen päätöksentekoon katsotaan että yksilöt ja ryhmät myös saavat työkaluja rauhanomaiselle konfliktin ratkaisulle.

Yllä olevat kytkennät ovat myös näkyvissä siinä pohjoismaisten naapuriapumallien ja -käytännön kartoituksessa, jonka Suomen Naapuriapu-työryhmä on suorittanut. Työryhmä osoittaa pohjoismaisten esimerkkien avulla että vahvistettu lähidemokratia, joka ilmenee mm. lisääntyvien valvontamahdollisuuksien, päätöksiin ja prosesseihin osallistumisen, vuoropuhelun ja vaikuttamisen muodossa, edistää yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunnetta. Sellaisena kartoituksen tulos osoittaa että on tarvetta pohjoismaisessa kontekstissa analysoida syvemmin demokratiaa rakentavan toiminnan mahdollisuutta a) lisätä kansalaisten turvallisuuden tunnetta ja viihtyvyyttä sekä b) torjua rikoksia.

8. Lähidemokratia

8.1. Kansalaisaloitteet

Pohjoismaissa on eri malleja sen suhteen miten kuntien asukkaat voivat tuoda esiin toiveitaan ja ideoitaan miten kuntaa tai kaupunginosaa voidaan kehittää. Suomessa asukasaloite on keino vaikuttaa kotikuntaan. Asukasaloitteen kautta voivat kunnan asukkaat saada äänensä kuuluviin kunnan asioissa. Asukasaloite on asukkaan tai asukasryhmän tekemä kirjallinen aloite. Asukasaloitteen avulla kuntalaiset voivat suoraan vaikuttaa kuntansa toimintaan ja päätöksentekoon.

Kunnan asukkaiden oikeudesta tehdä aloite säädetään kuntalain (365/1995) pykälässä 28. Jos asukasaloitteen on allekirjoittanut vähintään kaksi prosenttia äänioikeutetuista kuntalaisista aloite on käsiteltävä valtuustossa kuuden kuukauden sisällä. Sen lisäksi valtuustoa on informoitava vähintään kerran vuodessa aloitteista, jotka kuuluvat sen toimivaltaan ja joiden pohjalta on ryhdytty toimenpiteisiin.

Vuosittain Suomessa tehdään keskimäärin 8,8 aloitetta per kunta. Usein aloitteiden määrä kasvaa valtuustokauden lopussa. Asukasaloitteiden määrä riippuu kunnan asukkaiden määrästä. Kunnissa joissa on vähemmän kuin 2000 asukasta tehtiin vuonna 2011 keskimäärin 2,4 aloitetta, kun taas kunnissa joissa on yli 100 000 asukasta tehtiin keskimäärin 71 aloitetta. Mutta tehtyjen aloitteiden määrä vaihtelee myös samankokoisten kuntien välillä.

Asukasaloitteiden sisältö voi olla vaihtelevaa. Usein on kyse teknisestä palvelusta. Tavallisia aiheita ovat muun muassa liikenneturvallisuus (nopeusrajoitukset, vauhtiesteet, kevyen liikenteen väylien rakentaminen, katuvalaistus), katujen kunnossapito, puistot ja liikuntapaikat. Toinen suuri aloiteryhmä koskee koulua, koulutusta, kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluja. Aloitteet koskevat esimerkiksi kouluverkoston säilyttämistä, koulukuljetuksia ja kirjastoautoja. Sosiaali- ja terveydenhuollossa aloitteet usein koskevat lasten kotihoidontuen ja vanhustenpalvelujen kuntalisää. Sen lisäksi kuntaliitot tai niiden tarve on ollut usein esiintyvä teema.⁴²

8.2. Better Reykjavik ja Better neighbourhoods

Suomen asukasaloitteen vastine löytyy Reykjavikista, jossa asukkaat voivat esitellä ideoitaan ja priorisointejaan koskien kuntien palvelua ja hallintoa Better Reykjavik -viestintäalustan avulla. Samalla asukkaat voivat seurata muiden ideoita, kommentoida tai tukea niitä ja keskustella niistä. Better Reykjavik -hankkeen tarkoitus on luoda kansalaisille valvontamahdollisuuksia kaupungin hallinnosta modernin teknologian avulla. Tavoitteena on lisäksi aktivoida kansalaisia, poliitikkoja ja hallintoa parempaan vuoropuheluun sekä lisätä kansalaisten osallisuutta ja kannustaa demokraattiseen keskusteluun.

Alustan käyttö edellyttää rekisteröintiä ja käyttäjäprofiilin luomista. Sen jälkeen voi esittää ideoita ja merkitä ne tiettyihin kategorioihin ja esitellä argumentteja puolesta ja vastaan. Ideat painotetaan äänestämällä puolesta tai vastaan. Reykjavikin kaupunki on velvollinen joka kuukausi käsittelemään viisi yleisesti suosituinta ideaa ja suosituimman idean kustakin kategoriasta. Ennen keskustelua idealle on annettu hintalappu. Alustaa käytetään myös keräämään ideoita, joista järjestetään virallinen äänestys kerran vuodessa.

Alustalla on 10 200 rekisteröityä käyttäjää, jotka ovat esittäneet yhteensä 3 217 ideaa^v. Näistä 377 on käsitelty lautakunnissa. Reykjavikissa on noin 90 000 äänioikeutettua asukasta. Suurin osa ideoista koskee ympäristöä ja suunnittelua. Sitten seuraavat urheilu ja virkistys sekä kulttuuri ja turismi. Muita yleisiä kategorioita ovat hallinto, ihmisoikeudet, koulu ja vapaa-aika sekä hyvinvointi. Keväällä 2014 oli noin 40 % ehdotuksista saanut myönteisen vastauksen lautakuntien käsittelyssä, 11 % oli saanut kielteisen vastauksen, 11 % oli siirretty toiselle elimelle ja 27 % odotti käsittelyä.

Better Neighbourhoods -järjestelmä on keino lisätä kansalaisten osallistumista budjettityöhön. Reykjavikin kaupunki jakaa yhteensä 1,8 miljoonaa euroa 10 kaupunginosalle. 600 ehdotusta siitä miten rahat tulisi käyttää kerätään Better Neighbourhoods -alustan kautta Internetissä ja kaupungin virkamiehet (arkkitehdit, insinöörit jne.) arvioivat ne. Sen jälkeen kaupungin äänioikeutetut asukkaat saavat äänestää noin 300 ehdotuksesta miten rahat käytetään. Vuonna 2013 valittiin 111 hanketta, jotka toteutettaisiin. Äänestysprosentti oli 6.3 % toisin sanoen 6 076 asukasta.⁴³

8.3. Kansalaisraadit

Suomessa kansalaisraadit ovat vielä suhteellisen uusi menetelmä, mutta muualla maailmassa niitä on käytetty 1970-luvulta lähtien osallistamaan kansalaisia päätöksenteossa. Kansalaisraatien tarkoitus on parantaa kansalaisten mahdollisuutta vaikuttaa luomalla pienoismallin yhteiskunnasta tai paikallisyhteisöstä. Osallistujat esittävät kysymyksiä paikalle kutsutuille asiantuntijoille, jonka jälkeen neuvosto laatii parannusehdotuksia saamansa tiedon pohjalta. Kansalaisraadeissa käsiteltävät ongelmat ovat lähinnä paikallisia. Kansalaisraateja käytettäessä keskeistä on, että ihmiset osallistuvat ja että asioista keskustellaan avoimesti yhdessä. Kansalaisraadeissa käsitellään kysymyksiä, joissa ei ole yhteistä näkemystä esimerkiksi asuinalueen kehittämisestä ja palveluista. Teemoina voivat olla nuorten, vanhusten tai

^v Tilastot Helsingin seminaarin esityksen perusteella keväällä 2014.

maahanmuuttajien tarpeet. Myös turvallisuuskysymyksiä on sivuttu. Kun asioiden käsittelylle annetaan aikaa ja tietoja ja kun kaikkien mielipiteet tulevat kuulluiksi, on mahdollista löytää konsensus jopa vaikeissa asioissa.

Suomessa menetelmää on käytetty hankkeessa *Uusi paikallisyhteiskunta* jota kuvattiin tässä raportissa aikaisemmin. Kansalaisneuvostokokeilu ja siitä saadut kokemukset ovat olleet lupaavia ja niistä on tehty ulkopuolinen arviointi otsikolla *Kansalaisraadit osana uutta paikallisyhteiskuntaa* (Raisio ja Lindell, 2013).⁴⁴ Suomen Setlementtiliitto on julkaissut myös oppaan *Kansalaisraati-käsikirja* kansalaisraadin järjestäjälle.⁴⁵

8.4. Turvallisuuskävelyt

Turvallisuuskävelyt on menetelmä jolla pyritään saamaan eri osapuolia, alueen asukkaita ja toimijoita kokoontumaan yhdessä osaavan järjestäjän kanssa ja keskustelemaan miten alueesta voisi tulla turvallisempi ja viihtyisämpi. Turvallisuuskävelysten tarkoitus on ajatusten ja näkökulmien vaihtaminen ja se mahdollistaa tiedon levityksen ja keskustelun rakentavista ehdotuksista. Turvallisuuskävelysten aikaansaamien mahdollisten fyysisten muutosten lisäksi vuoropuhelu kansalaisten ja hallinnon edustajien kanssa on vähintään yhtä tärkeä.

Menetelmä kehitettiin 2000-luvun alussa Göteborgissa ja se pohjautuu peruseriaatteeseen, että paras tapa saada käsitys alueesta on lähteä ulos katsomaan sitä yhdessä alueella asuvien ja siellä toimivien kanssa. Ensimmäiset turvallisuuskävelyt tehtiin Tynneredin kaupunginosassa Göteborgissa vuosina 2001 ja 2002. Sen jälkeen menetelmä on levinnyt koko Ruotsiin ja myös muihin maihin.

Turvallisuuskävelyllä voi olla eri tavoitteita. Voi olla kyse siitä että halutaan saada niin laaja ja yleinen tietämys kuin mahdollista asukkaiden ja muiden aktiivien näkemyksistä ja tiedoista alueesta, mutta kyse voi myös olla siitä että halutaan tarkastella erityisesti tietyn kohderyhmän tarpeita tai tiettyä osa-aluetta. Turvallisuuskävelyä voidaan toteuttaa virtuaalisesti tietokoneen avulla kun ympäristöön tehdään suunnitelmia ja kaavoituksia tai fyysisesti jotta nähdään mitä pitää muuttaa tai miten kunnostus toimii. Kun turvallisuuskävelyä suunnitellaan, on tärkeä miettiä kävelyn tarkoitusta.

Turvallisuuskävelyillä tärkeitä osallistujia ovat asukkaat ja muut jotka työskentelevät alueella tai muutoin käyttävät aluetta. Esimerkiksi koiranomistajilla, kuntoilijoilla, pienten lasten vanhemmilla, postinkantajilla, puhtaanapitolaitoksen henkilöstöllä, taiteilijoilla, lehdenjakajilla, kotipalveluhenkilöstöllä tai kodittomilla voi olla arvokasta tietoa. Osallistujat saavat mielellään edustaa eri sukupuolta, ikää, etnisyyttä ja eri elämäntilanteita ja taustoja. Turvallisuuskävelyä voidaan järjestää myös vain tietyille ryhmille kuten naisille ja miehille erikseen. Alueen asukkaiden lisäksi on tärkeä saada mukaan alueen maanomistajat ja hallinnon edustajat. Turvallisuuskävelyihin voivat osallistua kunnan hallintoalat, poliitikot, isännöitsijät, vuokralaisyhdistykset, poliisi, elinkeinoharjoittajat, yhdistykset ja muut toimijat. Kävelyillä suositellaan osallistujamääräksi enintään 20 henkilöä ja mielellään enemmän asukkaita kuin virkamiehiä.

Turvallisuuskävelyt järjestetään yleensä niin, että ensin pidetään esikokous jossa turvallisuuskävelyä valmistellaan tutustumalla karttoihin ja muuhun työaineistoon. Voi esimerkiksi olla mielekästä hankkia tilastotietoja alueesta, kuten väestö- ja asukastilastoja, viihtyvyys-, turvallisuus- ja onnettomuustutkimuksia sekä rikostilastoja. Esikokouksen jälkeen järjestetään varsinainen turvallisuuskävely, jossa aluksi kokoonnutaan ja sen jälkeen ryhmä tai ryhmät lähtevät ennakolta sovitulle kierrokselle ja katselevat aluetta

ja keskustelevat siitä. Suositellaan että itse kävely olisi muutaman kilometrin mittainen ja kestäisi noin 60-90 minuuttia koska ryhmä pysähtyisi usein matkalla keskustellakseen asioista. Kävelyn jälkeen osallistujat kokoontuvat pohtiakseen mahdollisia lisänäkökohtia. Sen lisäksi pidetään vielä yksi erillinen päätöskokous jossa vastuuhenkilöt kertovat mitä aikovat, jos aikovat, tehdä niille seikoille jotka tulivat esiin kävelyn aikana.⁴⁶ On tärkeä antaa osallistujille palautetta siitä mitä on tehty ja mitä tuloksia turvallisuuskävelyt aikaansaat.

8.5. Lähidemokratian edistäminen

Pohjoismaissa on monia eri lähidemokratiamalleja. Tässä hankeraportissa on nostettu esiin vain joitakin esimerkkejä. Esimerkit kuitenkin kuvaavat mallien moninaisuutta. Yksi tärkeä ero tuli esiin hankkeen aikana: lähidemokratian kehittämisestä ovat vastuussa eri elimet eri maissa. Suomessa toimii oikeusministeriön alaisuudessa melko uusi yksikkö, jonka vastuualuetta on osallisuustyö ja demokratiakysymykset. Siihen ei sisälly pelkästään yleisiin vaaleihin liittyvä demokratia vaan myös lähidemokratia ja kansalaisten mahdollisuus vaikuttaa ylipäänsä. Kun otimme yhteyttä muiden Pohjoismaiden ministeriöihin löytääksemme vastaavanlaisen lähidemokratiakysymyksistä vastaavan yksikön saimme vastauksen että nämä yksiköt usein keskittyvät vain demokratiaan joka koskee yleisiä vaaleja ja muuta sellaista. Tietoa eri lähidemokratian työkaluista joita eri maissa sovellettiin, löytyi mm. kuntien keskusjärjestöistä. Ruotsissa esimerkiksi Ruotsin kunnat ja maakäräjät (Sveriges Kommuner och Landsting) on tehnyt web-sivuston jossa on laaja luettelo eri vaihtoehtoista toteuttaa lähidemokratiaa.⁴⁷ Meidän kokemuksemme mukaan lähidemokratiakysymysten kehitys on usein erillään demokratiasta, joka koskee yleisiä vaaleja. Sen tyyppinen demokratia hoidetaan yleensä valtion tasolla kun taas lähidemokratiakysymykset käsitellään kuntatasolla.

Suomen kuntalaisaloitteella on vastineensa myös muissa Pohjoismaissa. Suomen mallin on kehittänyt oikeusministeriö ja samaa mallia sovelletaan koko maassa niissä kaupungeissa, jotka ovat ottaneet mallin käyttöön. Vastaavanlainen Better Reykjavik -palvelu koskee sitä vastoin vain Reykjavikia ja sen on kehittänyt kansalaisjärjestö. Better Reykjavik -palvelun etu on että asukkaiden aloitteiden käsittelystä on tehty avointa. Asukkaat voivat kommentoida toistensa aloitteita, aloitteiden kustannuksia käsitellään avoimesti ja aloitteiden valmistelu on avointa.

Suomen kuntalaisaloitteessa ja Better Reykjavik -palvelussa on ainakin määrättyssä määrin lähidemokratiatyökaluja, joita käytetään jatkuvasti ja suuremmalla alueella. Kansalaisraadit ja turvallisuuskävelyt ovat sitä vastoin paikallisempia ja enemmän spontaaneja lähidemokratiatyökaluja. Kansalaisraateja ja turvallisuuskävelyjä voidaan käyttää säännöllisesti tai kun syntyy tarvetta. Kansalaisraadin tai turvallisuuskävelyn aloite voi tulla eri henkilöiltä eri asemassa. Aloitteen voi tehdä viranomaisen, yhdistys tai yksittäinen asukas. Nämä lähidemokratiatyökalut ovat siten joustavampia. Erotuksena kuntalaisaloitteesta ja Better Reykjavik -palvelusta niillä on lisäksi vahvempi kytkös tiettyyn alueeseen tai kaupunginosaan. Kaikki nämä menetelmät sopivat yhdessä tai erikseen konkreettisten ja paikallisten turvallisuuskysymysten käsittelyyn ja edistävät samalla lähidemokratiaa ja osallisuutta.

9. Rikostentorjunnasta turvallisuuden edistämiseen

Tämän hankkeen tarkoitus on laajentaa perinteisen rikostentorjuntatyön näkymää ja liittää se lähidemokratiatyöhön ja -menetelmiin. Varsinaisen rikostentorjuntatyön ohella kyse on turvallisuuden ja luottamuksen luomisesta tai lisäämisestä, osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä, toistensa auttamisesta paikallisella tasolla. Seuraavassa luvussa kuvataan eroja rikostentorjuntatyön ja turvallisuutta luovan toiminnan välillä lähtökohtana dosentti Thomas Jordanin ajatukset perspektiiviyöstä.⁴⁸

Rikosten ennaltaehkäisyn kehityksestä Pohjolassa, etenkin Ruotsissa, Lars Alexandersson on kirjoittanut tämän raportin alussa. Perinteistä rikostentorjuntatyötä (Pohjolassa) voidaan lyhyesti kuvata ruotsalaisen kriminologiaprofessori Jerzy Sarneckin typologioilla, jotka antavat hyvän yleiskuvan rikoksia ehkäisevistä toimenpiteistä. Mallissa yhdistetään viisi eri toimenpidetyyppiä kolmeen toimenpiteitten kohderyhmään. Rikoksia voidaan torjua mm. lisäämällä valvojia ja/tai valvonnan tehokkuutta, vähentämällä taipumusta rikoksenteeseen, vaikeuttamalla sopivien rikoskohteiden saavuttamista, vähentämällä rikoksesta aiheutuvia haittoja ja/tai pelkoja. Toimenpide-esimerkit kussakin ryhmässä luokitellaan terveyssektorilta tuttujen ehkäisy- eli preventiotasojen mukaan – primaaripreventio, sekundaaripreventio ja tertiääripreventio. Primaaritason toimenpiteet ovat yleisiä ja kohdistuvat koko väestöön, sekundaaritason kohdistuu riskiryhmiin ja tertiääriprevention toimenpiteet altistuneille, esimerkiksi ennaltaehkäistään rikosten uusintaa tai toistuvaa altistumista.^{vi}

Malli kuvaa tietoon perustuvan rikostentorjunnan teoreettisia lähtökohtia ja toimii hyvin kun tehdään työtä rikosten ennaltaehkäisyn näkökulmasta. On olemassa konkreettinen ongelma tai rikos, joka halutaan ehkäistä, konkreettiset olosuhteet, teot ja tapahtumat. Tämä malli ei kuitenkaan kuvaa tekijöitä, jotka ovat etäämpänä itse rikoksesta, taustatekijöitä jotka myös vaikuttavat rikollisuuteen usein välillisesti tai pitemmällä aikavälillä. Siksi turvallisuutta edistävässä toiminnassa rikostentorjunnan näkökulmaa on täydennettävä muilla näkökulmilla.

Esimerkin rikostentorjunnan ja turvallisuutta edistävän toiminnan yhdistämisestä on työstänyt dosentti Thomas Jordan Göteborgin yliopistosta yhdessä Göteborgin rikostentorjuntaneuvoston, Tryggare och Mänskligare Göteborg ns. rikostentorjuntaneuvoston (2001-2011) kanssa.^{vii}

Erona tässä mallissa on, että se pyrkii tavoittamaan sen mistä me haemme syytä ihmisten käyttäytymiselle - syy-yhteyksiä - ja yhdistää nämä kahdesta eri näkökulmasta: ensinnäkin - syy-yhteydet ihmisen sisällä tai ulkopuolella ts. asenne/moraali ja tilanne, ja toinen näkökulma - yksilö tai yhteisö, ts. kulttuuri ja kollektiivi.

Taulukko: Neljä tapaa vaikuttaa ihmisen käyttäytymisen muutoksiin.^{viii}

	SISÄISET TEKIJÄT	ULKOISET TEKIJÄT
YKSILÖTASO	ASENNE/MORAALI	TILANNE
YHTEISÖTASO	KULTTUURI	YHTEISKUNTA

^{vi} Katso Sarneckin taulukko rikoksia ehkäisevistä toimenpiteistä Liite 2

^{vii} Tryggare och Mänskligare Göteborg neuvostoa kuvataan myöhemmin tässä luvussa.

^{viii} Thomas Jordan, 2006. Tryggare och Mänskligare Göteborg

Rikostentorjuntatyössä on hyvin tavallista että huomio kiinnitetään **tilanteeseen** ja ominaisuuksiin arkipäivän tilanteissa joissa yksilö tekee valinnan yhden tai toisen toiminnan välillä. Käyttäytyminen tietyssä tilanteessa riippuu siitä miten suuri on kiinnijäämisen riski, minkälaista virallista tai sosiaalista kontrollia esiintyy ja minkälaista palkitsemista on saatavilla, voitto- ja tappiolaskelmia, rationaalisia valintoja. Yhtenä toimenpiteenä on luontevaa vaikuttaa yksittäisen ihmisen kohtaamaan tilanteeseen ts. tilannetorjunta. Kun ehkäistään tilanteita joissa rikoksia tai ei-toivottua käyttäytymistä voi esiintyä, voidaan esim. fyysisen suunnittelun kautta vaikuttaa olosuhteisiin tai lisätä virallista tai sosiaalista kontrollia. Mutta voidaan myös lisätä turvallisuutta rikostentorjunnan yhteydessä miettimällä miten fyysinen ympäristö voitaisiin saada mukavammaksi ja viihtyisämmäksi niin että ihmiset haluavat oleskella siellä, luoda/järjestää tapahtumia ja liittää niihin toimintaa, joka houkuttelee tavallisia ihmisiä osallistumaan ja oleskelemaan jne. Olosuhteista voidaan tehdä turvallisemmat, paremmat, toisenlaiset, viihtyisämmät vaikka ei ole kyse varsinaisesta rikostentorjunnasta, luodaan merkkejä turvallisuudesta. (esim. Gemeinschaftin keskeinen arvopohja).

Kun keskitytään **yksilöön** on kyse sisäisistä prosesseista, siitä mitä **asenteissa** tapahtuu, ajatuksista, tunteista, tulkinnoista ja reaktioista, jotka selittävät käyttäytymisen. Sieltä löytyy avain muuttuneeseen käytökseen. Tyypillisiä selityksiä ovat kasvuolot ja perheympäristö, mitä normeja on omaksunut, minkälainen itsetunto ja turvallisuuden tunne yksilöllä on, mitä resursseja ja kykyjä on kommunikaation ja ongelmanratkaisun suhteen. Tässä toimenpiteet suunnataan vahvistamaan yksilöä, hänen normejaan, valmiuksiaan, turvallisuuttaan, vakaata identiteettiään jne. jonka johdosta yksilöt toimivat vastuullisina kansalaisina yhteiskunnassa.

Konkreettisissa tapauksissa joissa on syntynyt konflikteja asuinalueella voidaan käyttää esim. **naapurisovittelua** vahvistamaan henkilöiden kykyä yksilötasolla löytää omia resursseja ja ratkaisuja, vahvistamaan kommunikaatiokykyä, vakauttamaan yhteisöä ja löytämään menetelmiä vaikeissa tilanteissa naapurien kesken. Sovittelija on puolueeton henkilö joka auttaa osapuolia kommunikoimaan keskenään, tulemaan kuulluksi, ymmärtämään toisen näkökulmaa ja mielipiteitä ja itse löytämään ratkaisuja jotka osapuolet voivat hyväksyä ja joihin sitoudutaan. Tarkoitus ei ole tuomita tai löytää se joka on tehnyt väärin tai oikein, vaan ratkaista konflikti ja palata hyvään/neutraaliin naapurisuhteeseen.

Kun me tarkastelemme **yhteiskuntaa** kokonaisuutena niin siinä näkökulmassa destruktiivinen käyttäytyminen ja sosiaalinen levottomuus selitetään työttömyydellä, asuinalueiden eriarvoistuminen, sillä miten lait ja koulutusjärjestelmät toimivat ja miten koulutusjärjestelmä on rakennettu. Toimenpidelistalla ovat ratkaisut työllisyyden luomiseksi niin työmarkkinoilla kuin vapaaehtoisektorillakin, muutokset koulutusjärjestelmässä, syrjinnän ja eriarvoistumisen vähentäminen asuntopolitiikalla jne. On kyse suurista yhteiskunnallisista asioista, joita ei voi ratkaista tilannetorjunnan keinoilla kuten sosiaalisen kontrollin tai kansalaisten toiminnan ja yhteistyön lisäämisellä paikallisella tasolla. (Esim. Järva-Andan Rinkebyssä ja Botkyrka)

Kun me yritämme vaikuttaa **kulttuurin** kautta, pyrimme vaikuttamaan normeihin, ilmapiiriin, arvostuksiin, joukkoviestinten välittämiin kuviin. Lähiympäristössä se voi tarkoittaa, että aikuiset ovat esikuvina nuorisolle. Että myös otetaan selvää mitä nuoret itse haluavat ja mistä he ovat kiinnostuneita kutsumalla heidät mukaan keskusteluun ja toimintaan. Että nuoret saavat aktiivisesti osallistua ja vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Kuntatasolla se voi tarkoittaa, että kaikissa lapsia ja nuoria koskevissa kysymyksissä (ja useimmat ovat sellaisia) on lapsia ja nuoria kuultava ikätasoon sopivalla tavalla. Suomessa esimerkiksi lapsinäkökulman ja lapsivaikutusten arvioinnin on oltava mukana.

Kun vaikutetaan normeihin ja arvostuksiin voidaan esimerkiksi välittää tietoa siitä miksi on hyvä auttaa naapuria ja vahvistaa yhteenkuuluvuutta, miten ihmiset itse voivat osallistua, toteuttaa ideoitaan ja vaikuttaa sekä fyysiseen ympäristöön että sosiaalisiin suhteisiin omassa lähiympäristössään. Mutta myös mistä saa apua ja tukea jos ilmenee vaikeuksia, esim. naapurien välisiä riitoja. Koulun asennekasvatus on tärkeä investointi. Tuetaan nuorisotoimintaa joka edistää norminmuodostusta ja ryhmäsuhteita.

Kun suunnitellaan rikoksia ehkäiseviä ja turvallisuutta edistäviä toimia voidaan Thomas Jordanin mukaan tunnistaa kolme kohderyhmää: **ongelmankantajat, ongelmankäsittelijät ja yleisö.**

Ongelmankantajat ovat ne yksilöt ja ryhmät jotka käyttäytyvät niin, että se rajoittaa toisten turvallisuutta. Se tarkoittaa että pyritään estämään heitä tekemään vahingollisia tekoja, vähentämään heidän rikosalttiuttaan ja lisäämään heidän sisäisiä resurssejaan tulla kunnon kansalaisiksi jne. Voidaan käyttää sisäisiä ja ulkoisia strategioita yksilö- ja ryhmätasolla, toisin sanoen asenne/moraali, tilanne, kulttuuri ja yhteiskunta.

Ongelmankäsittelijät ovat niitä toimijoita jotka välittömästi tai välillisesti tekevät rikostorjuntatyötä tai turvallisuutta edistävää työtä. Voi olla kyse yksilöistä tai järjestöistä jotka toimivat julkisella sektorilla, elinkeinoelämässä tai tekevät aatteellista työtä. Tämän kohderyhmän toimenpiteillä pyritään kasvattamaan kykyä toimia tehokkaasti antamalla lisää tietoa, paremmin toimivan organisaation jne.

Yleisö on yksittäiset kansalaiset ja kansalaisyhteiskunta yleensä. Toimenpiteillä halutaan lisätä luottamusta, vähentää turvattomuutta, parantaa yleistä turvallisuutta, vahvistaa motivaatiota, vaikuttaa asenteisiin jne. antamalla tietoa, paremmalla fyysisellä suunnittelulla, lisäämällä mahdollisuuksia mielekkääseen yhteiseloon jne. Kun yleisö saa enemmän tietoa siitä mitä tehdään turvallisemman yhteiskunnan luomiseksi, voi luottamus ja toivo paremmasta tulevaisuudesta vahvistua. Näiden kolmen kohderyhmän osalta voidaan käyttää sekä sisäisiä että ulkoisia strategioita ja seuraavassa taulukossa on esimerkkejä eri strategioista ja toimenpiteistä riippuen siitä suunnataanko ne yksilöön tai yhteisöön.

Taulukko: Työkenttä rikoksia ehkäisevistä ja turvallisuutta edistävästä toimenpiteistä. (Thomas Jordan 2006)

KUKA?	ONGELMANKANTAJAT	ONGELMANKÄSITTELIJÄT	YLEISÖ
TILANNE	Lisää valvontaa Lisää sosiaalista kontrollia Nopeat seuraamukset Myönteisen käytöksen palkitseminen Rikostentekomahdollisuuksien vähentäminen Laaja suoja	Helpota hyvien aloitteiden syntyä Tunnistetaan ja poistetaan joustavan ongelmanratkaisun esteet Palautemuodot, sekä vahvistaminen että kritiikki	Turvallisuustoimia fyysisessä ympäristössä Poliisin, vartijoiden ja muiden turvallisuutta luovien läsnäolo
ASENNE/MORAALI	Yksilöllinen tuki/sosiaalinen preventio Kunnioita, anna toivoa, vahvista myönteistä omakuvaa Luo luottamuksellisia suhteita, jotka mahdollistavat keskustelun normeista, ongelmaratkaisusta jne. Kuntoutusohjelmat Tarjoa sovittelua rikoksen tapahtuessa	Jatkokoulutus Edistä oivallusta ja tietoisuutta Kannustaminen, vahvistaminen Luo suhteita eri henkilöiden välille eri rooleissa	Neuvonanto Luo kontaktikeinoja (esim. turvallisuuskävelyt) Tuki rikoksen uhreille Helpota yksilön tiedonsaantia
KULTTUURI	Edistä vaihtoehtoista myönteistä ryhmäidentiteettiä Ryhmätoiminnot, jotka vaikuttavat normeihin, arvoihin, suhtautumistapaan Käsittele viholliskuvaa yhteisten aktiviteettien avulla	Edistä kontaktiverkostoa ja luottamuksellisia suhteita Nosta esiin hyviä esikuvia Vuoropuheluun pohjautuva arvopohjatyö/asennekasvatus Luo perusta kokemustenvaihdolle ja oppimiselle	Mieliapiteenmuokkaus Lisää turvallisuutta lisäämällä tietoa Edistä yhteenkuuluvuudentunnetta
YHTEISKUNTA	Järjestä sopeutettua koulutusta Rajoita päihteiden saantia Paranna oikeusjärjestelmää Lisäresursseja poliisille Tukea yhdistyksille	Resurssienjako Kehitä paremmat työrutiinit ja -metodit. Kehitä säännöstöä ja lakeja Paranna koulutusjärjestelmää	Edistä luottamuksentunnetta ja uskoa yhteiskunnan toimivuuteen Pienennä hyvinvointikuiluja Lisää integraatiota (vähennä syrjintää) Elvytä työllisyyttä

Turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunteen edistäminen edellyttää monien toimijoiden yhteistyötä. Onnistuminen vaatii, että toimijat luopuvat putki- tai sektoriajattelusta ja oman näkökulman puolustamisesta kaikin keinoin. Helposti pidetään monologeja vuoropuhelun sijaan. On kyse kunnioituksesta ja kuuntelemisesta, tietoisuudesta että eri näkökulmilla on vahvuutensa ja heikkoutensa. Voitaisiin väittää että tärkein menestystekijä turvallisuutta edistävässä työssä on ongelmankäsittelijöiden kyky hyödyntää useita eri tulkintakantoja, jotka rikastuttavat toisiaan ja johtavat tehokkaampiin ja kestävämpiin ongelmanratkaisustrategioihin. On tärkeä keskustella koko rikostentorjunnan ja turvallisuutta luomisen prosessista muiden toimijoiden kanssa, jotka "omistavat" ongelman - syysuhde, mitkä toimenpiteet ovat hyviä tai parempia kuin muut, mitä tavoitteita halutaan saavuttaa.

Tiger ja Jordan (2013) kirjoittivat raportissaan⁴⁹ asukkaiden mobilisoimisesta maahanmuuttajapainotteisissa suurkaupungeissa seuraavaa:

... me lähemme siitä, että kaikki katsovat todellisuutta omasta erityisnäkökulmastaan - joka on muotoutunut erityisten kokemustemme ja kulttuuriperinteiden/ympäristön kautta. Eri näkökulmat näkevät tietyt tapahtumat ja syy-seuraussuhteet, kun taas toisia ei kyetä näkemään. Vain eri näkökulmia tarkastelemalla ja vuoropuhelun kautta, jossa näitä eri alaprosesseja ja alatapahtumia voidaan valaista eri kanteilta, uskomme, että voidaan saada hyvää tietoa tapahtuman kokonaisuudesta.^{ix}

Tässä hankkeessa tavoite on ollut huomioida muun työn, esimerkiksi demokratiaperspektiivin merkitys rikostentorjuntatyössä ja huomata että hankkeissa jotka tähtäävät lähidemokratian, yhteisöllisyyden, osallisuuden, kansalaistoiminnan ja vaikutusvallan lisäämiseen on välitön tai välillinen yhteys rikostentorjuntanäkökulmaan. Rikoksia voi ehkäistä tai turvallisuuden tunnetta tai kokemusta lisätä vaikka ongelmaa lähestytäänkin demokratiaperspektiivistä ja käytetään menetelmiä ja toimenpiteitä, joita lähinnä käytetään lähidemokratiaa ja kansalaistoimintaa lisäämään.

9.1. Tryggare och Mänskligare Göteborg (2001-2011)

Tryggare och Mänskligare Göteborg (suomeksi Turvallisempi ja Inhimillisempi Göteborg) (jatkossa neuvosto) oli Göteborgin paikallinen rikostentorjuntaneuvosto, joka oli toiminnassa vuosina 2001-2011. Ruotsin rikostentorjuntaneuvosto (Brå) ohjeiden mukaan, jotka laadittiin 1990-luvun lopulla, maan paikallisten rikostentorjuntaneuvosto oli määrä työskennellä turvallisuus- ja rikollisuuskysymysten parissa paikallisyhteisöjen toimijoiden kanssa. Tryggare och Mänskligare Göteborg kehitti oman konseptinsa ja pyrki luomaan kokonaiskuvan perspektiiviyön kautta ja tutkimuksen ja menetelmätyön sekä strategisen mediatyön avulla turvallisuuskysymyksissä. Neuvoston turvallisuutta edistävän ja rikoksia ehkäisevän toiminnan ydin oli inhimillisuus ja välittäminen ja sitä kuvaa seuraava lainaus neuvoston työtavasta ja suuntauksesta:

Tiedämme, että melkein jokaisen rikosuran taustalla piilee henkilökohtainen tragedia, joka on saanut alkunsa jo varhaislapsuudessa. Siksi kaikkein paras ja tärkein ennalta ehkäisevä panos on hellä huolehtiminen kaikkien pienimmistä - niin omista kuin muidenkin lapsista.⁵⁰

Göteborgin rikostentorjuntaneuvosto, Tryggare och Mänskligare Göteborg, koostui kahdesta osasta, neuvostosta ja kansliaryhmästä. Toiminnalla oli neljä kokonaisvaltaista tavoitetta:

- Kaikkien on koettava liikkuminen missä ja milloin tahansa Göteborgissa turvallisiksi.
- Kaupungissa asuvat ja toimivat tekevät yhteistyötä pyrkien edistämään turvallisuutta.
- Luottamus – tärkeintä viihtyvyyden ja turvallisuuden kannalta.
- Kaikilla on oikeus relevantin avun saamiseen jos ongelmia syntyy.

^{ix} ... vi utgår ifrån att vi alla ser på verkligheten utifrån våra egna specifika perspektiv – formade av våra egna specifika erfarenheter och de kulturella traditioner/miljöer vi blivit del av. De olika perspektiven blir specialister på att se vissa typer av händelser och orsakssamband, medan de blir blinda för andra. Det är bara genom att lyfta fram och utforska olika perspektiv, och därefter föra en dialog mellan dessa där olika subprocesser och subskeenden kan belysas från olika håll – som vi tror vi kan få god kunskap om helheten kring ett skeende.

Neuvoston tehtävä oli antaa inspiraatiota ja tukea hyvälle ideoille turvallisuutta edistävässä työssä kaupungissa ja edistää uusia ajatuksia. Neuvosto rakensi verkostoja ja lisäsi ihmisten välistä yhteistyötä sekä tietoa ja ymmärrystä muiden tarpeista ja eroavaisuuksista. Neuvosto pyrki toimimaan huomaamattomasti ja tekemään näkyväksi olemassa olevat rikoksia ehkäisevät panostukset. Neuvosto nosti esiin rikosuhrikysymykset ja edisti rikosuhritukea ja rikosten uhrien hyvää kohtaamista. Keskeinen osa neuvoston toimintaa koski myös demokratiakysymyksiä. Yksi neuvoston lähtökohdista oli, että käsitteillä turvallisuuden tunne, turvallisuus, ja demokratia on merkittävä yhteys.

Tryggare och Mänskligare Göteborg teki yhteistyötä paikallisten neuvostojen ja turvallisuuskoordinaattoreiden kanssa kaupunginosissa ja edesauttoi viranomaisten, hallintoalojen, yhdistysten, elinkeinoelämän ja yksittäisten kansalaisten välistä yhteistoimintaa. Neuvosto teki myös yhteistyötä Göteborgin yliopiston ja Chalmersin teknisen korkeakoulun kanssa ja osana yhteistyötä perustettiin vuonna 2001 *Forum för Forskning om Trygg och Säker Stad* (TSS). Poikkitieteellinen TSS edusti kriittistä suhtautumista kapeaan turvallisuusajatteluun ja lähti siitä että kaupungin turvallisuudessa on kyse tulonjakokysymyksistä, lasten kasvuedoista, oikeusturvasta ja demokratiasta samalla kun ennalta ehkäisevän työn pitää sisältää sosiaalipolitiikan, koulun, kulttuurin ja kaupunkisuunnittelun. Yhteistyön kautta koottiin ja luotiin tietoa syy-yhteyksistä turvallisuuden ja rikostentorjuntapanosten osalta. Yhteistyön kautta kehitettiin myös eri menetelmiä rikostentorjuntatyölle ja turvallisuutta edistävälle työlle yleisesti. Yksi työmenetelmä, joka kehitettiin yhteistyössä dosentti Thomas Jordanin kanssa Göteborgin yliopiston työtieteen laitokselta, oli perspektiivityö joka kattoi neuvoston omat menetelmät toimia yhdenvertaisesti eri toimijoiden ja hankalien ongelmien kanssa (wicked issues). Työmenetelmässä yhdistettiin turvallisuus ja demokratia sekä kokonaisnäkömyksen tarve ja luottamuksen luominen.

Tärkeä osa neuvoston toimintaa oli työskentely lasten, nuorten ja vanhusten parissa sekä heidän tarpeensa ja näkökulmansa. Keskeinen neuvoston käyttämä lähestymistapa tässä suhteessa oli taide ja kulttuuri. Esimerkiksi *Ung Kultur 116 i Göteborg - Nuorten kulttuuri 116 Göteborgissa*, oli töherryksiä torjuva hanke joka toimi vuoropuhelupohjalta ja jota veti yhteistoimintaprojekti *Trygg, vacker stad - Turvallinen, kaunis kaupunki*.

Jotta lähidemokratia lisääntyisi ja voitaisiin kuulla asukkaiden ääntä asuinalueen tai kaupungin turvallisuudesta tai turvattomuudesta, kehitettiin tässä raportissa aikaisemmin kuvattu asukkaita osallistava turvallisuuskävelymalli Göteborgissa. Nykyään turvallisuuskävelyt ovat konsepti, jota käytetään useissa Pohjoismaissa.

Neuvoston toiminta lakkautettiin vuonna 2011 poliittisella päätöksellä. Nyt neuvosto on korvattu yhteistoimintasopimuksilla poliisiin ja paikallisten turvallisuuskoordinaattoreiden välillä. Nykyinen toiminta painottuu enemmän viranomaisyhteistyöhön turvallisuusasioissa kuin lähidemokratiaan ja perspektiivityöhön. Uuden työtavan tuloksia kuvataan helpommin mitattaviksi. Nykyisen toimintatavan ja aikaisemman Tryggare och Mänskligare Göteborg -neuvoston toiminnalla ei ole nimeksikään luontevaa yhteyttä. Neuvoston kokemuksia, osaamista ja oppeja ei siirretty eikä otettu aktiivisesti käyttöön uudessa toiminnassa. Koko arvokas aineisto, joka koottiin vuosien mittaan on toki arkistoitu ja saatavilla Tryggare och Mänskligare Göteborg -järjestön kotisivuilla.⁵¹

9.2. Rikostentorjunta ja lähidemokratia Kööpenhaminan kaupungissa

Yleisesti ottaen Kööpenhamina on turvallinen kaupunki jossa asukkaat tuntevat olonsa turvallisiksi ja jossa nuorisorikollisuus on laskenut. On toki joitakin alueita, joissa rikollisuuden aiheuttamia ongelmia esiintyy ja joissa asuu enemmän heikossa asemassa olevia asukkaita. Sen lisäksi jengeihin liittyvät ampumiset ovat saaneet asukkaat tuntemaan turvattomuutta. Samalla on selkeä erityispanostusten tarve heikossa asemassa olevien 18-25-vuotiaiden kohdalla. Nämä taustatekijät viittaavat että kaupungissa oli strategisen ja määrätietoisien työn tarve, jotta kyetään torjumaan rikollisuutta ja tämä johti Sikker by -ohjelman perustamiseen.

Päävastuu Sikker By -ohjelmasta on Sikker By -keskuksella, joka kuuluu kaupungin taloushallinnon alaisuuteen. Kaupungin kotisivujen mukaan taloushallinnon pitää luoda tehokkaampi ja yhtenäisempi panostus rikostentorjunnassa. Tähän kuuluu muun muassa tiukempi strateginen johtaminen ja vahvempi koordinointi alueen eri toimijoiden kesken.⁵²

Sikker By -ohjelma oli voimassa vuosina 2010-2014 ja sillä oli neljä painopistealuetta: 1) paikalliset panostukset ja kansalaisvuoropuhelu 2) erityispanostukset alle 18-vuotiaisiin nuoriin, joilla on vaara tulla rikolliseksi 3) erityispanostukset yli 18-vuotiaisiin joilla on vaara tulla rikolliseksi sekä 4) turvallisuutta kunnan työntekijöille ja vakaa toiminta.⁵³ Ensimmäinen painopistealue paikallisesta panoksesta ja kansalaisvuoropuhelusta sisälsi muun muassa tavoitteen saada aikaan avoin vuoropuhelu kansalaisten kanssa yhteistyössä kaupungin paikallislautakuntien kanssa (lokalludvalg). Paikallislautakunnat toimivat kontaktina ja varmistavat vuoropuhelun yksittäisten kaupunginosien kööpenhaminalaisten ja Kööpenhaminan raatihuoneen poliitikkojen välillä. Lautakuntia on 12 ja niiden tavoite on vahvistaa lähidemokratiaa ja helpottaa yksittäisten asukkaiden vaikutusvaltaa asioissa joilla on merkitystä kyseiselle kaupunginosalle. Lautakunnassa on 23 jäsentä, jotka on valittu neljän vuoden kestäväälle edustajakaudelle. Jäsenistä 16 on kaupunginosan yhdistysaktiiveja ja 7 edustaa poliittisia puolueita Kööpenhaminan kaupunginhallituksessa.⁵⁴

Lautakuntien tehtävänä on antaa lausuntoja asioissa, jotka ovat erityisen merkityksellisiä kyseiselle kaupunginosalle. Kyseessä voi olla kaavoitus, ympäristö, liikenne, terveys, koulu, lapset, nuoret ja vanhuksat. Joka neljäs vuosi lautakunnat laativat suunnitelman yhdessä asukkaiden, puolueiden ja taloushallinnon kanssa. Lautakunnat huolehtivat myös kaupunginosan ympäristöstä. Tämän lisäksi lautakuntien tulee edistää paikallista toimintaa mitä tulee demokratiaan, kulttuuriin ja verkostoitumiseen. Tätä tarkoitusta varten lautakunnille myönnetään kaupungin budjetista tietty rahasumma asukasmäärän mukaan. Näistä määrärahoista asukkaat ja yhdistykset ynnä muut voivat hakea taloudellista avustusta hankkeisiin tai tapahtumiin jotka luovat vuoropuhelua ja verkostoja kaupunginosassa.

Yksi Sikker By -ohjelman tavoitteista oli vuoropuhelun vahvistaminen asukkaiden kanssa lähidemokratiaa edistämällä. Myös muissa Pohjoismaissa on erilaisia paikallisia lautakuntia, jotka työskentelevät lähidemokratian hyväksi.⁵⁵ Kööpenhaminan esimerkki on mielenkiintoinen, kun ajatellaan että paikallisten lautakuntien toiminta ja lähidemokratiatyö on nähty osaksi rikostentorjuntatyötä. Kaupungin taloushallinnossa työskentelevien tehtäviin kuuluu sekä rikosten ehkäiseminen että lähidemokratiatyö. Kööpenhaminan kaupunki on pyrkinyt yhdistämään rikostentorjuntatyön ja lähidemokratiatoiminnan vahvistamisen.

Sikker By -ohjelma uusittiin vuonna 2014 ja tarkistettu ohjelma on voimassa vuoteen 2017 saakka. Uudessa ohjelmassa on neljä poikittaista painopistealuetta ja siinä pyritään solmimaan kumppanuuksia poliisin, muiden viranomaisten, tutkimuslaitosten ja yksityisten toimijoiden kanssa. Ohjelman päätavoite on tehdä Kööpenhaminasta turvallisempi kaupunki ja vähentää rikollisuutta. Uudessa ohjelmassa on viisi painopistealuetta. Olennainen ero ohjelmassa on se, että lähidemokratiatyöllä ei enää ole yhtä suurta sijaa ohjelmassa kuin aikaisemmassa versiossa. Yksi uudistetun ohjelman painopisteitä on paikallisalueen turvallisuuden edistäminen. Paikallisalueen turvallisuutta luovia toimia ohjelmassa ovat muun muassa fyysisen ympäristön sisustaminen, asukkaiden ja kansalaisten paikallisoasaamisen hyödyntäminen sekä asumissosiaalisen kokonaissuunnittelun koordinointi. Tärkeä osa on yhteistyö eri osapuolten kesken kuten asukasyhdistykset, elinkeinoharjoittajat ja viranomaiset.⁵⁶ Yhteistyö paikallisten lautakuntien kanssa on kuitenkin jäänyt pois. Yhteistyö Sikker By -keskuksen ja paikallisten lautakuntien välillä hallintotasolla on kuitenkin jäljellä sillä Sikker By -ohjelman johtaja vastaa myös lautakunnista. Tämä tarkoittaa että Sikker By -keskus koordinoi osan toiminnasta paikallisten lautakuntien kanssa.

10. Loppusanat. Katse tulevaisuuteen – rikosten vähentämisestä lähidemokratian lisäämiseen?

Pohjoismaiden kansallisissa rikosentorjuntaohjelmissa painotetaan kansalaisten aloitteita ja osallisuutta ratkaisevina tekijöinä rikosentorjunnan onnistumisessa. Kahden–kolmen vuosikymmenen työstä saatu kokemus viittaa kuitenkin siihen, ettei kansalaisten ja kansalaistoiminnan osallistamisessa ole onnistuttu erityisen hyvin. Suurin menestys kansalaisten aktivoinnissa on pääasiassa rajautunut enemmän defensiivisiin kuin offensiivisiin toimintoihin.^x

Offensiivinen tarkoittaa ennakoiva, hyökkäävä ja defensiivinen eli reaktiivinen, puolustava. Ennakoiva on laajempi lähestymistapa. Tavoitteet ja toimenpiteet, joilla pidetään huolta omasta asuinalueesta tai naapurustosta, josta ollaan ylpeitä. Esimerkiksi kameravalvontaan liittyvä tutkimus on osoittanut, että tällainen huolenpito ja kunnossapito alueella taitaa olla se, jolla on ennaltaehkäisevää ja rikosentorjunnallista arvoa. Reaktiiviset toimenpiteet ovat suurempi reaktio mahdolliselle ja/tai todelliselle rikokselle.

Tämän hankkeen lähtökohta ja perusajatus oli etsiä vastuksia siihen, miten lähidemokratia ja rikosentorjunta kytkeytyvät yhteen ja miten offensiivisten kansalaistoimintojen arvoa voidaan kuvata rikosentorjuntaa ja turvallisuutta edistävässä työssä Pohjoismaissa.

Toinen tärkeä lähtökohta projektille olivat ne kokemukset, joita on saatu eri maissa ja jotka osoittavat, että yksittäisiä kansalaisia on huomattavasti helpompi aktivoida lähialueutyöhön kuin rikosentorjuntatyöhön. Lähialueutyössä on tarkoitus parantaa yleisesti alueen viihtyisyyttä, mikä taas lisää turvallisuuden tunnetta ja vähentää riskiä altistua rikoksille ja vahingonteolle.

Yksi selitys tähän on Sahlinin (2000) mukaan se, että *käsite rikosentorjunta määritellään pääasiassa tarkoituksensa kautta eikä tehonsa/vaikutuksensa kautta*. Viranomaisaloitteisella rikosentorjuntatyöllä on

---

^x Alexandersson, Lars (2014) kappale 3. Pohjoismaainen rikosentorjuntamalli tässä raportissa sekä (Hörnqvist (2001)

selkeästi määritelty tarkoitus ja resurssit, jotka edellyttävät mitattavia tuloksia, mutta samoin ei ole kansalaisaloitteisten toimintojen kanssa. Kansalaisaloitteisilla toimilla on usein monta tarkoitusta, kuten osallisuuden ja tasa-arvon lisääminen heikkojen ja vähäosaisten (nuoret, vanhat, maahanmuuttajat, vähemmistöt jne.) tukeminen yhteiskunnassa sekä lähialueen parantaminen ja viihtyisyyden lisääminen. Kyse on erittäin harvoin selkeästi ja yksiselitteisesti turvallisuuden parantamisesta tai jopa rikosentorjunnasta.

Toinen vaikuttava tekijä on rikosentorjunnan vaikutusten mitattavuus ja arviointivaatimukset. *”Tämä voi johtaa siihen, että priorisoidaan toimia, joiden oletetaan antavan luettavia lyhytaikaisia tuloksia ennemmin kuin pitkän tähtäimen/pitkäjänteistä toimintaa, jonka vaikutukset on vaikeampi mitata”* (Sahlin, 2000). Oppivelvollisuutta ja lasten päivähoitoa ei lähes koskaan määritellä rikosentorjunnallisina toimina, vaikka arvioinnit osoittavat niiden vaikutuksia siihen. Säästövaatimusten aikoina ei oteta huomioon sitä tosiasiaa, että kun säästetään tällaisissa ”aikaisissa toimissa” ja hyvinvointiyhteiskunnan tukitoimissa, voi syntyä päinvastainen vaikutus: eriarvoisista kasvuolosuhteista johtuva syrjäytyminen voi aiheuttaa poikkeavaa käyttäytymistä (mm. rikollisuutta) sekä yksilö- että yhteiskuntatasolla. Ruotsalaiset tutkijat ja kansantaloustieteilijät Nilsson ja Wadeskog ovat osoittaneet varhaisten toimenpiteiden merkityksen ja arvioineet nuorten syrjäytymisen ja radikalisoitumisen kustannukset, koskien sekä inhimillistä kärsimystä että yhteiskuntataloudellisia kustannuksia (<https://www.utanforskapspris.se/>).

Tässä yhteistyöhankkeessa useampi toimija (Ruotsi, Tanska, Suomi) työskenteli lähidemokratian ja nuorten osallisuuden edistämisen parissa määrittelemättä työtään rikosentorjuntatyönä. Poikkeustapaus oli Kööpenhaminan kaupunki, jossa pilottihankkeelle oli selkeästi määritelty rikosentorjunnallinen tarkoitus. Kööpenhaminassa oli jopa tehty organisatorisia muutoksia, jotta virkamiesten olisi helpompi työskennellä yli yksikkö- ja perustehtävärajojen, kun tehtävänä oli ehkäistä rekrytointia jengirikollisuuteen lisäämällä osallisuutta ja lähidemokratiaa.

10.1. Kansalaistoiminta ja rikosentorjuntavaikutukset

Mitä tulisi mitata, kun on kyse kansalaistoiminnasta, jonka tavoitteena ei ole nimenomaan rikosentorjunta? Liian usein on keskitytty yksipuolisesti toiminnan mitattaviin rikosentorjunnallisiin vaikutuksiin eli siihen, että rikokset vähenevät. Mieluiten tämä on tehty tarkastelemalla rikostilastoja ja tekemällä turvallisuustutkimuksia siitä, ovatko toimet vaikuttaneet rikollisuuteen (yksilöiden kesken tai alueella) ja onko turvallisuuden tunne lisääntynyt.

Hyvä esimerkki vaihtoehtoisista tavoista ajatella ja työskennellä kansalaisvaikuttamisen parissa on hyvän elämän edellytysten kehittäminen kaupungeissa ja asuinalueilla sellaisten toimien kautta, jotka eivät vain ratkaise ongelmaa vaan tuottavat jotain lisäarvoa. Gemeinschaft Tanskassa käyttää riskejä ja ongelmia ns. kitka (tanskaksi *friktion*) hyväkseen tuottaakseen lisäarvoa paikallisyhteisöille ja yhteisöille. Fokus on siinä, kuinka kitkan oikealla määrällä ja muodolla voidaan luoda kehitystä. Gemeinschaft-ajattelulla on antropologinen tausta ja se on kiinnostunut sosiaalisesta elämästä ja vaikutuksista. Vaikka turvallisuus on keskeinen teema, rikosentorjunnallinen näkökulma ei ole ensisijainen.

On tärkeätä ja hyvä oppia perustelemaan toimintaansa eri toimijoiden näkökulmasta. Ei ole itsestään selvää, että toisten toimien arvoa voidaan nähdä samasta tai omasta näkökulmasta vaan täytyy itse kehittyä hyväksi eri toimijoiden ”kielten” puhujaksi (T. Jordan, 2014). Tämä luo edellytykset paremmalle yhteistyölle, ymmärrykselle ja uusille yhteistyökumppaneille. Tämä tarkoittaa myös, että ei ole vain kansalaisjärjestöjen tehtävä ja velvollisuus oppia osoittamaan toimintansa rikosentorjunnalliset vaikutukset. Myös rikosentorjunnan toimijoiden tulisi kehittää omaa taitoaan lukea ja tunnistaa määrittelemättömät ja epäsuorat rikosentorjunnalliset vaikutukset, kun on kyse puhtaista kansalaisaloitteista ilman rikosentorjunnallista tavoitetta.

Hyvä esimerkki on turvallisuuskävelyt, jotka kehitettiin Göteborgissa keinona ensisijaisesti lisätä maahanmuuttajataustaisten asukkaiden osallisuutta. Tavallisessa haastattelutilanteessa huomattiin, että kielellisten ongelmien takia maahanmuuttajataustaisten naisten ei ollut mahdollista kuvata alueen ongelmia ja paikkoja ja tämän takia päätettiin spontaanisti sen sijaan mennä ulos näyttämään paikat. Uusi väline syntyi asukkaiden ottamiseksi mukaan alueen kartoitukseen ja tekemään mahdolliseksi ehdotusten antaminen. Menetelmien kehittämisen tarve ja vaatimus arvioinnista teki taloudellisen avustuksen hakeminen välttämättömäksi. Rikosentorjuntaneuvostolta pystyi hakemaan avustusta, ja aluekävelyiden aloittamisen yhteydessä nämä nimettiin turvallisuuskävelyiksi. Ne muuttuivat puhtaasta osallisuusmenetelmästä rikosentorjunnan menetelmäksi. (Tryggare och Mänskligare Göteborg. B. Håkansson 2014).

Vastaavasti taas Suomen Settlementiliitto kehitti vastaavaa menetelmää, jonka juuret ovat Göteborgissa, Uusi paikallisuus -hankkeen yhteydessä. Tämä sai tukea osallisuus- ja lähidemokratiamenetelmänä asukkaiden osallisuuden lisäämiseksi lähidemokratiassa ja aluekehityksessä eli kansalaistoiminnan kehittämisen hankerahoituksen yhteydessä.

Nämä kaksi esimerkkiä osoittavat, että menetelmä ei ole lukittu perspektiiviin ja lisäksi huolimatta siitä kutsutaanko niitä turvallisuus- tai kehityskävelyiksi tai onko niiden tavoite rikosten torjunta tai osallisuuden lisääminen, ne edistävät osallisuutta, lähidemokratiaa ja turvallisuutta paikallisella tasolla.

10.3. Talouskysymykset

Talous, paikallinen budjetti ja erilaiset avustusjärjestelmät ohjaavat kuitenkin vieläkin taloudellisten resurssien käyttöä paikallisella (ja myös kansallisella) tasolla. Kun hakee taloudellista tukea toiminnalle, on pääsääntöisesti myös pakotettu osoittamaan toiminnan rikosentorjunnallinen tarkoitus ja miten näitä vaikutuksia on määrä mitata. Täytyy pystyä osoittamaan yhteys toiminnan tai suunnitellun hankkeen ja rikosentorjunnallisten vaikutusten, rikollisuuden ehkäisyn välillä eli toiminnan tai projektin rikosentorjunnallinen hyöty.

Lisäksi taloudellisesti vaikeina aikoina tulee entistä enemmän paineita näyttää todeksi rikosentorjunnallisia yhteyksiä ja mitattavia tuloksia. Käy helposti niin, että taloudellisia resursseja vähennetään ja toimintaa karsitaan viranomaisten keskeisiin tehtäviin ja edellä mainittuihin lyhytkestoisin mitattaviin satsauksiin.

Toinen este kansalaisyhteiskunnan omien aloitteiden tukemiselle on vaatimus, että toiminnasta vastaa rekisteröity yhdistys eli täytyy olla rekisteröitynyt taho, joka seisoo hakemuksen takana. Tämä on johtanut

siihen, että ei-rekisteröidyt kansalaisliikkeet etäännyvät mahdollisuuksista saada taloudellista tukea, jos he haluavat säilyttää toimintavapautensa ja olla keskittämättä liikaa energiaa byrokraatiaan. Toinen vaihtoehto on, että jossain vaiheessa joudutaan pakostakin byrokraattisiin rakenteisiin ja rekistereihin. Nykyään suuri osa ruohonjuuritason kansalaistoimijoista ei voi hakea avustusta eikä edes tunne tällaisia taloudellisia tukimuotoja. Mutta muutoksia on ilmassa ja merkkejä siitä, että tulevaisuudessa myös tällaisten kansalaistoimijoiden mahdollisuuksia varainhankintaan helpotetaan.

Yksi tapa ratkaista rahoituksen ongelmat on nn. crowdfunding, joukkorahoitus. Esimerkiksi Nappinaapuri Suomessa aloitettiin ja kehitettiin ilman valtion tukea. Nappinaapurin rahoittivat yksittäiset henkilöt (ja yhdistykset), jotka pitivät toimintaideaa hyvänä ja halusivat sen toteutuvan. Tai esim. Hyvä Kasvaa Järvenpäässä asukasliikkeen kumppanuudet muiden paikallistoimijoiden kanssa. Tai Better Reykjavik, joka on esimerkki siitä, miten osa paikallisbudjetista käytetään suoraan kansalaisten omien toiveiden ja konkreettisten ehdotusten toteuttamiseen.

10.3. Kansalaistoiminnan aktivoiminen yhteistyöhön.

Vaikka viranomaisilla on ollut halu sisällyttää ja aktivoida kansalaisia paikallisessa rikosentorjuntatyössä, jopa paikallisten rikosentorjuntahankkeiden ja kansalaisaloitteiden avustusten muodossa ja vaikka on yritetty kerätä ja aktivoida kaikki hyvät voimat ja paikalliset toimijat yhteistyöhön, kyse on voinut olla myös menetelmäkysymyksestä, jonka takia ei ole onnistuttu kansalaisyhteiskunnan aktivoimisessa.

Esimerkiksi Tryggare och Mänskligare Göteborg (paikallinen rikosentorjuntaorganisaatio 2000 luvun alussa) ymmärsi (kokeilun/toimintansa kautta), että jos halutaan saada kaikki toimijat mukaan tiiviiseen ja tasa-arvoiseen yhteistyöhön, rikosentorjunnallinen työmenetelmä ei toimi. Kun työ aloitettiin alusta dialogityön avulla, inhimillisyyttä ja turvallisuutta edistävällä näkökulmalla, saavutettiin paremmin ja laajemmin paikalliset resurssit ja yhteistyökumppanit. Dialogi- ja perspektiivityön avulla voidaan paikallisella tasolla saada paikallistoimijoita helpommin mukaan turvallisuutta edistävään yhteistyöhön ja löytää yhteinen kieli ja kiinnostus tehtävään. Yhteiseksi nimittäjäksi yhteistyölle tuli turvallisempi ja inhimillisempi Göteborg, mikä oli houkuttelevampi ja osallistavampi nimi, jonka kautta oli helppo tunnistaa ja ottaa mukaan yhteistyöhön kaikki mahdolliset yhteistyötahot ja paikalliset voimavarat kapean rikosentorjuntayhteistyön sijaan ja perinteisen paikallisen rikosentorjuntaneuvostorakenteen (infran) tilalle.

Infrastruktuuri, verkostot ja yhteistyö ovat tärkeitä, mutta tulisi välttää keskittymistä liikaa organisaatioihin. Tämä helposti johtaa tuottamattomaan valtataistoon siitä, kuka saa asettaa päiväjärjestyksen ja kenen uhkakuva ja mielenkiinnon kohteet ovat priorisoitavien ja paikallista yhteistyötä värittävien rikos- ja turvallisuusongelmien perustana. Seurauksena esim. drop out kokouksista ja yhteistyöstä. On tärkeätä keskittyä tavoittamaan asukkaiden kiinnostus lähialueeseensa sen sijaan, että keskityttäisiin siihen, kuinka paikallisviranomaiset, poliisi, yhdistykset ja yritykset organisoivat yhteistyönsä. Muuten riskinä on (yksittäisten asukkaiden) arvokkaan osaamisen ja omistautumisen menettäminen.^{xi}

Hyvä esimerkki tässä hankkeessa ovat Gemeinschaftin ajatukset uusista ratkaisuista siihen, miten luodaan hyvät edellytykset itsensä toteuttamiselle ja turvallisuudelle kaupunki- ja asuinalueilla. Keskeinen osa tässä

^{xi} Alexandersson, Lars (2014) kappale 3. Pohjoismainen rikosentorjuntamalli tässä raportissa.

on asukkaiden ja kansalaisten mukaanotto työhön. Lähtökohtana on, että kansalaisilla ja paikallisyhteisöillä on resurssit, ideat ja voima Heidän resilienssiä voidaan käyttää hyväksi uusien ratkaisujen kehittämisessä. Ainoastaan rikosentorjunnan tarkoituksessa ei tule verkostoitua ja toimia. Turvallisuus on seuraus ymmärryksestä, arvostamisesta ja toimintamahdollisuuksista.

On tärkeää ottaa asukkaat mukaan heille tärkeiden asioiden priorisointiin ja selvittää, mihin asukkaat haluavat keskittää resurssinsa tai yhteiset taloudelliset resurssit, esimerkiksi paikallisen budjetin varoista. Hyvä esimerkki onnistuneista yrityksistä ja uudesta ajattelutavasta löytyy projektista Better Reykjavik Islannissa ja kansalaisraadien ja World Cafe-työpajojen ehdotuksista Suomessa. Kokemukset viittaavat siihen, että tällaisella toiminnalla ja aloitteilla on ollut konkreettista rikosentorjunnallista merkitystä. Osallisuus on vähentänyt riskiä sosiaaliselle levottomuudelle, tyytymättömyyttä päätöksentekoon ja lisäksi johtanut käytännön ehdotuksiin ja toimenpiteisiin. Viranomaisnäkökulmasta katsoen joukossa on konkreettisia rikosentorjunnallisia ja turvallisuutta edistäviä ehdotuksia ja toimenpiteitä. Joskus paikallinen ongelma on jo ratkaistu tai asukkaat ovat aktivoituneet tehdäkseen yhdessä asialle jotain sen sijaan, että odotettaisiin kaupungin tai kunnan toimenpiteitä. Järvenpää, Helsingin Kannelmäki ja Norjan Øvre Eiker-liikkeet ja kyläliikkeet Pohjoismaissa ovat esimerkkejä siitä, kun kansalaisyhteiskunta tekee aloitteen ja aktivoituu tehdäkseen muutoksen itse sen sijaan, että vaatisi vastuunkantoa ja toimenpiteitä paikallisilta viranomaisilta.

Olemme myös nähneet, mitkä ovat riskit, kun toiminta aloitetaan viranomaisten prioriteeteilla, voimilla ja resursseilla ilman, että kansalaisyhteiskunta on tuntenut saman tarpeen ja motivaation siihen. Kokemuksena tästä ovat esim. poliisin toimet naapuriapuyhteistyön aloittamiseksi Narvassa Virossa.

Kansalaisten tahto ja motivaatio ovat tärkeitä. Tämän useampi toimija vahvisti. Jopa Tanskassa ja Virossa naapuriavun aloittaneet toimijat vahvistivat, että aikaisempi rikosentorjunnallinen tarkoitus ja kiinnostus osallistua yhteistyöhön oli vaihtunut yhteisöllisyyden edistämiseen – haluun oppia tuntemaan naapurit, luoda hyvät sosiaaliset suhteet, murtaa anonymiteetti alueella ja lisätä viihtyisyyttä. Tätä tahtotilaa on otettu huomioon, talteen ja kehitetty eteenpäin, jotta toiminnassa voidaan onnistua ja paremmin aktivoida kansalaisia mukaan.

Rikosentorjuntatyötä tekevien ymmärrystä lähidemokratian, kansalaistoiminnan, osallisuuden ja rikosentorjunnan yhteyksistä tulisi lisätä. Rikosentorjunnan alalla tarvitaan enemmän osaamista kansalaistoiminnasta ja -aloitteista, miten ne toimivat, muodostuvat ja aktivoituvat sekä hyvässä että pahassa. Miten sekä yksittäiset henkilöt, mahdolliset tuliselut, järjestöt ja kansalaisliikkeet motivoidaan ja aktivoidaan turvallisuutta edistävään yhteistyöhön mukaan perspektiiviyön kautta paikallisella tasolla ilman, että heidät pakotetaan leimaamaan oma toimintansa rikosentorjunnaksi yhteistyön edellytyksenä.

10.4. Luottamus ja viestintä

Tärkeää viranomaistoiminnassa ja osallisuusmenetelmien käytössä on myös vaalia ja rakentaa kansalaisten ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden luottamusta siihen, että vaikuttamisella ja yhdessä tekemisellä on väliä ja merkitystä. Paikallisen päätöksenteon aito tuki ja sitoutuminen ja tulokset näkyvät konkreettisina muutoksina. Myös jatkuva viestintä ja palaute ovat avainasemassa kansalaistoiminnan edistämisen

kannalta. Näin varmistetaan kansalaisyhteiskunnan toimijoiden luottamus ja kiinnostus vaikuttamiseen ja yhteistyöhön myös jatkossa.

10.5. Tutkimustietoa lähidemokratian vaikutuksista rikollisuudelle ja sosiaaliselle levottomuudelle.

Tarvitaan enemmän osaamista ja tietoa yhteydestä demokraattisen vajeen, sosiaalisen levottomuuden ja rikollisuuden sekä osallisuuden, lähidemokratian ja rikosentorjunnan välillä. Hyvä esimerkki siitä on Husby-raportti.^{xii} Mitkä rikollisuutta ehkäisevät tai edistävät menetelmät tai ilmiöt ovat yhteydessä lähidemokratiakysymyksiin?

10.6. Uusi pohjoismainen malli?

Pohjoismaista yhteistyötä tarvitaan yhä enemmän, jotta voidaan kohdata uusi yhteiskunnallinen tilanne ns. pohjoismaisen mallin ”The Nordic Model” jälkeen. Kansalaistoiminnan merkitys kasvaa kaikissa pohjoismaissa ja pohjoismaista yhteistyötä kansalaistoiminnan osalta tulisi lisätä.

Jo 20 vuotta sitten kirjoitti Hannu Takala (Suomen rikosentorjuntaneuvoston ent. pääsihteeri) edelleen ajankohtaiset suosituksensa:

Panostakaa hyvinvointiin kaikille, sosiaaliseen suojaverkkoon ja politiikkaan joka torjuu syrjäytymistä. Hyvinvointipolitiikan avulla on Pohjoismaissa luotu edellytykset saada muut rikosentorjuntastrategiat toimimaan hyvin. Pohjoismaista hyvinvointi- ja sosiaalipolitiikkaa ei ole toteutettu rikosten ehkäisyn takia. Toimenpiteet heikommassa asemassa olevien tilanteen parantamiseksi tai yhteiskunnallisen syrjäytymisen torjumiseksi ovat arvokkaita itsessään. On tärkeää ettei niiden merkitystä rajoiteta olemaan vain rikosentorjuntakeinoja. Rikosten torjunta ei saa olla itsetarkoitus ennalta ehkäisevissä sosiaalipoliittisissa ohjelmissa - ei edes rikosentorjunnan kannalta. Mikäli valtiollisia hyvinvointijärjestelmiä alettaisiin purkaa Pohjolassa, se nostaisi esiin juuri kyseisen sosiaalipreventio-ongelman uuteen valoon myös meillä.

Tänään, 20 vuotta myöhemmin, voidaan todeta, että juuri nyt ollaan kohtaamassa näitä ylhäällä kuvattuja aikoja. Meillä ei ole enää varaa ylläpitää vanhaa hyvinvointijärjestelmämme ja kansalaisten osallisuudelle, vastuunotolle ja kansalaistoiminnalle on kysyntää, rikosentorjuntaa myöten.

Mutta kansalaistoiminta ei synny tai käynnisty ja sitä ei tulisi aktivoida tai käyttää ainoastaan rikosentorjunnan hyväksi. Kansalaistoiminta on arvokasta itsessään ja luo lisäarvoa ja sosiaalista pääomaa sekä paikallistasolla että laajemmin koko yhteiskunnassa. On tärkeitä, ettei kansalaistoiminnan merkitystä yritetä vähentää vain sosiaalisen rikosentorjunnan tai tilannetorjunnan välineeksi. Kansalaistoiminta ja osallisuus ovat ilmentymä (lähi)demokratialle ja todiste demokraattisesta yhteiskunnasta.

---

^{xii} *de los Reyes, Paulina – Hörnqvist, Magnus – Boréus Kristina – Estrada, Felipe – Flyghed, Janne – Arriagada, Alejandro González – Lundgren, Marcus – Lundström, Markus: “Bilen brinner... men problemen är kvar”. Berättelser om Husbyhändelserna i maj 2013. Stockholm, 2014.*

Tämä hanke on ollut tärkeä tuki kansalaistoiminnan merkityksen nostamiseksi ja lähidemokratian edistämiseksi Pohjoismaissa. Se antoi mahdollisuuden luoda kontakteja ja syventää pohjoismaista yhteistyötä yhteiskunnan eri sektorien toimijoiden välillä.

Pohjoismaista yhteistyötä tarvitaan yhä enemmän, jotta voisimme yhdessä kohdata ja ratkaista niitä haasteita, joita uusi tilanne tuo tullessaan jokaiselle maalle ja yhteisesti koko Pohjolalle. Yhdessä kohti uutta pohjoismaista mallia.

Liite 1. Seminaari Kansalaistoiminta – demokratia ja rikosentorjunta

Työseminaari 6-7. maaliskuuta 2014

KANSALAISTOIMINTA – DEMOKRATIA JA RIKOKSENTORJUNTA

Konferenssihotelli Sofia, Kallvikinniementie 35, Helsinki, Suomi

OHJELMA

Keskiviikko 5.3

19.00-22.00 **Sauna ja allasosasto avoinna**

19.30-23.00 **Iltaruokaa ja jutustelua takahuoneessa**

Torstai 6.3

7.30-9.00 **Aamiainen**

8.30-9.00 **Rekisteröinti**

9.00-9.30 **Seminaarin avaus**

- *Marita Ruuhonen*, Rikosentorjuntaneuvosto ja Suomen Mielenterveysseura, Suomi
  - *Pentti Lemmetyinen*, Suomen Setlementtiliitto, Suomi
  - *Regina Järg-Tärno*, Oikeusministeriö, Suomi
-

ISTUNTO I: NAAPURIAPU – NAAPURITOIMINTA – NAAPURIVALVONTA

Alustus
9.30-10.00 **Rikosentorjunnan pohjoismainen malli**
Lars Alexandersson, ELBA:n ent. johtaja BRÅ:ssa, Ruotsi

Paneelikeskustelu
10.00-12.00 **Minkälaista enemmän tai vähemmän organisoitua ja koordinoitua naapuriapua, naapurivalvontaa ym. on kussakin maassa paikallisella ja kansallisella tasolla?**

- *Lone Harlev*, Rikosentorjuntaneuvosto (Det Kriminalpræventive Råd og TrygFonden), Tanska
- *Erik Nadheim*, Rikosentorjuntaneuvosto (Det kriminalitetsforebyggende råd – KRÅD), Norja
- *Beyron Ahxner*, Botkyrkan kunta, Ruotsi
- *Tarmo Vaik*, Naabrivalve NGO, Viro
- *Sirpa Pekkarinen*, Keski-Suomen Kylät ry, Suomi
- *Kristján Freyr Geirsson*, Keflavikin poliisi, Islanti
- *Sigvaldi Arnar Lárusson*, Keflavikin poliisi, Islanti

12.00-13.00 **Lounas**

ISTUNTO II: KANSALAIK- JA VAPAAEHTOISTOIMINTA

Alustus
13.00-13.30 **Turvallisuuden käsite ja turvallisuutta luova työ**
Magnus Lindgren, Stiftelsen Tryggare Sverige, Sverige

Paneelikeskustelu
13.30-15.00 **Minkäläistä asukkaiden mahdollisuuksiin vaikuttaa turvallisuuden ja viihtyvyyden lisäämiseen omalla asuinalueella liittyvää kansalais- ja vapaaehtoistoimintaa on kussakin maassa?**
- *Anu Leps, Oikeusministeriö, Viro*
- *Pentti Lemmetyinen, Suomen Setlementtiliitto, Suomi*
- *Jakob Tamsmark, Settlementet, Tanska*
- *Staffan Lindqvist, Fritidsforum, Ruotsi*

15.00-15.30 **Kahvi/tee**

ISTUNTO III: VALTION JA KUNNAN ROOLI

Alustus
15.30-16.00 **Better Reykjavik**
Unnur Margrét Arnardóttir ja Hreinn Hreinsson, Reykjavik:in kaupunki, Island

Paneelikeskustelu
16.00-17.30 **Miten valtio voi myötävaikuttaa sekä paikallisella että valtion tasolla ihmisten osallistumismahdollisuuksien parantamiseksi oman asuinalueen turvallisuuden ja viihtyvyyden lisäämiseksi (demokratia ja lähidemokratia)?**
- *Niklas Wilhelmsson, Oikeusministeriö, Suomi*
- *Tero Seitsonen, Järvenpään kaupunki, Suomi*
- *Eimar Veldre, Sisäministeriö, Viro*
- *Lone Harlev, Rikksentorjantaneuvosto (Det Kriminalpræventive Råd og TrygFonden), Tanska*
- *Erik Nadheim, Rikksentorjantaneuvosto (Det kriminalitetsforebyggende råd – KRÅD), Norja*
- *Magnus Lindgren, Stiftelsen Tryggare Sverige, Ruotsi*

18.00-19.00 **Pyhän viisauden kappelin esittely**

19.00-21.00 **Illallinen**

Perjantai 7.3

7.30-8.30 **Aamiainen**

8.00-8.30 **Rekisteröinti**

ISTUNTO IV: AKTIIVISET JA OSALLISTUVAT KANSALAISET

8.30-9.00 Alustus
Kannelmäki-liike
Maija Fast ja Kimmo Rönkä, Kannelmäki-liikkeen perustajat, Suomi

9.00-11.30 Paneelikeskustelu
Miten ihmisiä voidaan aktivoida turvallisuutta ja viihtyvyyttä lisäävään kansalais- ja vapaaehtoistoimintaan?

- *Finn Kjær Jensen, Den Trygge Kommune ja Geminschaft, Tanska*
- *Ivar Solum, ent. poliisi, Norja*
- *Birger Andreas Myrstad, ent. poliisi, Norja*
- *Eimar Veldre, Sisäministeriö, Viro*
- *Unnur Margrét Arnardóttir, Reykjavik:in kaupunki, Islanti*
- *Hreinn Hreinsson, Reykjavik:in kaupunki, Islanti*
- *Beyron Ahxner, Botkyrkan kunta, Ruotsi*

11.30-12.30 **Lounas**

ISTUNTO V: LISÄÄNTYNYT YHTEISÖLLISYYS – TURVALLISUUDEN TUNNE JA RIKOKSENTORJUNTA

12.30-13.00 Alustus
Yhteiskunnalliset levottomuudet
Beyron Ahxner, Botkyrkan kunta, Ruotsi

13.00-14.00 Paneelikeskustelu
Voiko kansalais- ja vapaaehtoistoiminnalla olla rikoksentorjuntaa edistäviä vaikutuksia vai ei? Miten näitä vaikutuksia voidaan mitata?

- *Jim Hilborn, Baltic Crime Prevention Institute, Viro*
- *Lars Alexandersson, ELBA:n ent. johtaja BRÅ:ssa, Ruotsi*
- *Erik Nadheim, Rikoksentorjuntaneuvosto (Det kriminalitetsforebyggende råd – KRÅD), Norja*
- *Magnus Lindgren, Stiftelsen Tryggare Sverige, Ruotsi*
- *Jukka-Pekka Takala, Oikeusministeriö, Suomi*

14.00-14.15 **Seminaarin päätös ja yhteenveto**
Regina Järg-Tärno, Oikeusministeriö, Suomi

14.15- **Kahvi/tee ja kotiin lähtö**

Osallistujat
Suomi
Maija Fast
Kimmo Rönkä
Marita Ruohonen
Karolina Henriksson
Regina Järg-Tärno
Katriina Kiviharju
Markus Alanko
Jukka-Pekka Takala
Tero Seitsonen
Sirpa Pekkarinen
Pentti Lemmetyinen
Niklas Wilhelmsson
Ruotsi
Beyron Ahxner
Lars Alexandersson
Staffan Lindqvist
Magnus Lindgren
Tanska
Lone Harlev
Jakob Tamsmark
Finn Kjær Jensen
Norja
Birger Andreas Myrstad (Bias)
Ivar Solum
Erik Nadheim
Islanti
Unnur Margrét Arnardóttir
Hreinn Hreinsson
Kristján Freyr Geirsson
Sigvaldi Arnar Lárusson
Viro
Anu leps
Tarmo Vaik
Jim Hilborn
Eimar Veldre

Liite 2. Ruotsalaisen kriminologiaprofessori Jerzy Sarneckin taulukko rikoksia ehkäisevistä toimenpiteistä.

PREVENTIO-TASO	PRIMAARIPREVENTIO	SEKUNDAARIPREVENTIO	TERTIÄÄRIPREVENTIO
Lisätään valvoja ja/tai valvonnan tehokkuutta	Lisätään yksilön sidoksia yhteiskuntaan * vanhemmuuden tukea * poliisipartioita * naapurivalvontaa * portinvartijoita * "tavallisten kansalaisten" epävirallista valvontaa.	Valvonta, jota tekevät poliisi, turvallisuusrytykset tai muut viranomaiset / organisaatiot suojataksien rikosalttiita ihmisiä / esineitä / toimintoja * kenttätyöntekijät, etsivä työ * "puolivirallinen sosiaalinen kontrolli" kuten Ruotsissa Lugna Gatan koulu- ja metroisännät, vanhempien turvallisuuskävelyt ja vastaavat aloitteet * toimet, jotka lisäävät sosiaalista kontrollia ja vähentävät yhteiskunnallista epäjärjestystä sosiaalisesti eriarvoistuneilla asuinalueilla.	Toimenpiteet, jotka vähentävät uuden rikoksen riskiä * poliisin partiointi "hot spoteissa" * tunnettujen rikosaktiivisten henkilöiden "erityistarkkailu"
Vähennetään taipumusta rikoksen-tekoon	Yleispreventio * Rakenteelliset toimet yhteiskunnallisen eriarvoisuuden ja sosiaalisen syrjäytymisen vähentämiseksi * rodullisen, etnisen tai uskonnollisen syrjinnän vastaiset toimenpiteet * lasten kasvatusta – itsehillinnän vahvistamiseksi * toimenpiteet alkoholin käytön vähentämiseksi * koulukiusaamisen vastaiset toimenpiteet * perheväkivaltaa ehkäisevät toimenpiteet	Riskiryhmien/yksilöiden seulonta * riskivyyhykkeellä olevien lasten/perheiden hoito * antisosiaalisista verkostoista irrottaminen ja poikkeavan käyttäytymisen neutraloinnin estäminen * ehkäisevä huumetyö * yleiset toimenpiteet, jotka mahdollistavat vähemmistöihin ja ns. alaluokkaan kuuluvien henkilöiden pääsyn järjestäytyneeseen yhteiskuntaan	Uusiutumisen ehkäisy yksilöllisellä hoidolla * leimaamisen välttäminen
Vaikeutetaan sopivien kohteiden saavuttamista	Yleinen rikostilaisuuksien vaikeuttaminen teknisten toimenpiteiden kuten lukkojen ja hälytyslaitteiden avulla, autojen, asuntojen ja työpaikkojen suojaus luvaton sisäänkäynti ja vastaava vastaan.	Varkausalttiiden tavaroiden ja korkean rikosriskin henkilöiden tekninen suojaus * rikosalttiiden paikkojen / toimialojen paikallinen tunnistaminen.	Neuvontaa rikosten uhreille, millaisia varotoimia heidän pitäisi ottaa käyttöön välttääkseen uudelleen rikoksen uhriksi joutumista jatkossa
Vähennetään rikoksesta aiheutuvia haittoja	Vakuutukset rikollisuudesta aiheutuvia haittoja vastaan.	Riskiryhmille suunnattu vakuutus * toimet, jotka auttavat uhkaa kokevia torjumaan hyökkäyksen tai saamaan nopeasti apua, esim. itsepuolustuskurssit, hälytyslaitteet tai aseet riskiammateissa työskenteleville tai lähisuhteleväkivaltaa kokeneille naisille* tallentava kameravalvonta riskipaikoilla * varkausalttiin omaisuuden merkitseminen	Oikeusjärjestelmän vastaus rikollisuuteen, mukaan lukien toimenpiteet rikosten selvittämiseksi *uhrien tarpeiden huomioiminen oikeuslaitoksessa, terveydenhoidossa, sosiaalitoimissa sekä vapaaehtoisjärjestöissä kuten rikosuhripäivystyksessä, turvakodeissa tai vastaavissa
Vähennetään rikoksista aiheutuvia pelkoja	Relevantti yleinen informaatio riskeistä * ympäristömuutokset kuten kunnostus ja töhryjen puhdistus * asukkaiden osallistuminen * tekninen rikosentorjunta * tehostettu valvonta	Suunnataan tietoa ja tukea erityisessä riskissä oleville ryhmille, kuten tietyille ammattiryhmille sekä naisille, eläkeläisille, korkean rikollisuuden alueilla asuville ja tietyille vähemmistö- ja maahanmuuttajaryhmille.	Terapeuttiset toimenpiteet kuten rikoksen uhrien tukikeskukset * tietyt rikosuhripäivystyksen palvelut (esimerkiksi henkilökohtainen tukisuhte)

Liite 3. Civic activity – democracy and crime prevention

Civic activity – democracy and crime prevention.

Karolina Herinksson & Regina Järg-Tärno

[Research Seminar report 56, NSfKs 56. forskerseminar, Skarrildhus, Danmark 2014.](#)

Abstract

The aim of the Nordic co-operation project at the Ministry of Justice in Finland, which this article is based on, was to map the citizens' possibilities to improve the safety and amenity in the residential area. For this purpose the project looked at what kind of neighbourhood watch -programs and alternative solutions there can be found in the Nordic countries. Sweden, Denmark and Estonia have official and coordinated neighbourhood watch -programs. But there are also alternative methods for how to prevent every day criminality and improve the safety and amenity in residential areas. Civic- and voluntary activities may have a remarkable effect on the safety and amenity in a residential area. The actors working on this field are organized in different ways. There are both large nationwide associations as well as loose non-registered movements that all work for the good of the local citizens and offer a channel for participation in the work for improvement of the safety and amenity in the residential area. The citizens' possibilities to participate in decision-making regarding their residential area can be supported also by the development of democratic tools. Common factors, for said democratic tools and civic- and voluntary associations and movements are, however, the difficulties of recognizing and showing their connection to the crime preventive work. This may lead to that activities that could be effective also from a crime preventive perspective, do not receive the attention that they deserve.

Introduction

With the financial support from the Nordic Council of Ministers the Finnish Ministry of Justice set out a Nordic co-operation project *Civic activity – democracy and crime prevention* in January 2014. The project's focus is on the citizens' possibilities to affect their everyday life and neighboring area locally.

Co-operation on the national level between local residents supported by authorities can be found in some Nordic countries, i.e. *Nabohjaelp* in Denmark, *Grannsamverkan* in Sweden and *Naabrivalve* in Estonia. Those activities have their roots in *neighbourhood watch* -ideas. In addition to these more traditional forms of crime prevention there are also alternatives that are more positive by nature. The purpose of these activities or projects may not explicitly be crime prevention, but the effect of those may, however, be more or less crime preventive. The aim of the project is to highlight these alternative methods of crime prevention.

The project seeks to answer amongst others the following questions: What kind of more or less organized and coordinated neighborhood help, neighborhood watch etc. is there in each country? What kind of civic- and voluntary activities related to the citizens' possibilities to affect the security and amenity in residential areas, is there in the Nordic countries? How can the citizens be activated to this kind of activities and what

obstacles or challenges are related to this kind of civic activities (e.g. legislation, practice)? How can civic activities be supported by the authorities (democracy, local democracy)? What can we say about crime preventive effects of civic- and voluntary activities and how can these be measured?

Information is gathered through small-scale research, a mapping process and a working seminar, which was held in March 2014 with participants from all the Nordic countries and Estonia. The material used for this article consists mainly of information gathered from websites of the examples presented and notes from meetings with different actors during the project. The article is not a criminological study on the field. The project strives to map a part of the essential questions on the field of crime prevention and civic activity, in order to enable further research. The project will continue until December 2014 when the final project report will be published.

Organised and coordinated neighbourhood watch in the Nordic countries and Estonia

Sweden, Denmark and Estonia have nationally organized and coordinated neighbourhood watch - programs. In Sweden the neighbourhood watch -program is called Grannsamverkan and can be found in all of the country. Grannsamverkan means several actors official co-operation aiming at preventing every day criminality, such as burglaries in houses, cars and other spaces and also damage on properties. The method of Grannsamverkan is simple. Criminality is prevented by the inhabitants' curiosity and vigilance. The vigilance becomes an effective defense- and alarm system that reacts on the unknown that may be a crime or preparations for a crime. The police play a remarkable role in this but important actors are also the local councils for crime prevention, the municipalities, insurance companies and the local people. Grannsamverkan can be recognized through signs indicating that there is Grannsamverkan activities in a neighbourhood. (www.samverkanmotbrott.se)

In Denmark the corresponding neighbourhood watch -program is known as Nabohjaelp. Nabohjaelp was introduced for the first time in 1986 by the council for crime prevention in Denmark. In 2012 the program was reformed. The signs indicating Nabohjaelp were renewed and an app for smart phones was launched. Nabohjaelp means that neighbours look after each other. With the app it is possible to build networks and inform the persons in a network of holidays and other things, so that the others know when to stay extra attentive and for example help out by shoveling away snow. Nabohjaelp can be found both in residential districts with villas as well as residential districts with multi-storey buildings. There has however, been found less interest in the official Nabohjaelp in villa-areas, since there often exist natural and unofficial neighbourhood help. (www.nabohjælp.dk)

An official neighbourhood watch -program was first launched in Estonia 13 years ago through the Naabrivalve -program. The initiative to Naabrivalve came from active citizens and the civic movement soon grew and has had a lot of success. The aim of Naabrivalve is to enforce the inhabitants' own activity and thus increase the sense of security and safety in the local area. The aim is not to patrol and control but to increase the inhabitants' knowledge of safe conduct. On the same way as in Sweden Naabrivalve consists of co-operation between different parties. The Estonian Naabrivalve is led by a non-governmental organization, which is supported by the Estonian government. The organization supports projects that aim to enhance safety, organizes education, supply information and co-operates with authorities and companies in the insurance, security and construction business.

In Norway there has been a neighbourhood watch -program that has been put down due to financial reasons. Today the Norwegian crime prevention council amongst others is trying to build up a new neighbourhood watch -program in Norway (Kråd, nabohjelp). In Iceland there is no official neighbourhood watch -program. However, unofficial neighbourhood help is not unusual. For instance in small neighbourhoods the neighbours help and look after each other without any official program.

In Finland there is no official neighbourhood watch -program. A working-group at the Ministry of Justice was put up to make a proposition for how to improve the citizens' possibilities to affect the security and amenity in residential areas, for example by developing a neighbourhood watch -program. However, in their final report, the working-group stated that they did not support the development of an official neighbourhood watch -program. The working-group rejected the idea of activities based on surveillance and control of others and wanted an alternative measure that would focus on alternatives that were more positive by nature. The working-group concluded that the citizens were only to be given the tools and support to develop activities in their own neighbourhood, through which the safety and amenity also would be improved. The working group stressed the importance of taking into account the characteristics of every residential area and the citizens' willingness to participate and develop their residential area. (The working-groups recommendations, 2014)

Civic- and voluntary activities aiming at improving the safety and amenity in the residential areas

Many forms of civic- and voluntary activities aiming at improving the safety and amenity in residential areas can be found in the Nordic countries. For instance there are large organizations with smaller local organizations working at improving the safety and amenity in residential areas both nationally and locally. A big actor in Finland is for example the Finnish Federation of Settlement Houses, that work with seniors and the elderly, child and youth work, multicultural work, the development and production of communal forms of housing, various forms of supported housing, community centre activity, services for mentally handicapped persons, debt counselling, mediating, victim support and so on (www.setlementti.fi). Settlement work is conducted also in Denmark. An active Danish settlement organization is found in Vesterbro, Copenhagen. The Settlement in Vesterbro works with securing social and cultural equality and community (www.settlementet.dk). A corresponding organization in Sweden is Fritidsforum. Fritidsforum is a nationwide organization that has local associations in all of the country. The activities are focused on child and youth work. (www.fritidsforum.se)

Other forms of civic- and voluntary activities are so called movements that come up in residential areas by the initiative of the citizens. These movements are not organized or registered as associations. Their activities consist of the ideas of the citizens in the residential areas. A central way of communicating is via social media. Such movements can be found for instance in Kannelmäki in Helsinki or in the city of Järvenpää in Finland (www.hyvakasvaajarvenpaassa.fi). As a result of the Kannelmäki -movement measures have been taken in order to make the residential area of Kannelmäki more pleasant, for example by strengthening the good things in the area, which has had a bad reputation.

Consequently different forms of both organized and unorganized civic- and voluntary activities aiming at improving the safety and amenity in residential areas exist in the Nordic countries. Both the activities and the type of actor vary. A common denominator is, however, the positive perspective in their activities. The Settlement federations, Fritidsforum as well as the Kannelmäki- and Järvenpää-movement focus on positive things. Their focus is for instance not on the crime statistics and prevention of crime but on organizing pleasant and activating activities for the citizens, which increases the sense of safety and amenity in the

area. An important aim is to get the citizens to participate and actively do things themselves. A side effect of this may be decreasing crime statistics but it is not in the interest of these civic- and voluntary actors. The reason for the unwillingness to review the activities in the light of crime statistics is often that, it would give a negative label and therefore decrease the interest in the activity. Neither the citizens nor the organizations, are motivated by the prevention of crime. The crime preventive perspective is more a way for the authorities to work, think and measure their activities. The motivation for the civic- and voluntary actors comes from focusing on positive things such as enhancing premises for a better life, improved social relations, welfare and participation.

The motivation comes from focusing on positive things such as organizing pleasant events.

Democratic tools with crime preventive effects?

The main task of the Nordic co-operation project was to examine different ways that the citizens can affect the safety and amenity in their residential area. Besides organizations and movements the citizens can participate by democratic decision-making. Therefore this project has also examined different democratic tools and their possibly crime preventive effects. A traditional way of participation in democratic decision-making is voting in democratic elections. However, there are also other ways of democratic participation. The focus in this project has been on these complementary democratic tools.

In Iceland two new democratic tools, Better Reykjavik and Better Boroughs, was taken into use after the financial crisis in 2008 when the discontent with the decision-making in the city was big. Better Reykjavik is a communication platform for the city and its citizens. Through the platform the citizens can present their own ideas and priorities concerning the municipal services and administration. At the same time the citizens can follow other citizens' ideas and comment, discuss and support them. The city of Reykjavik is also obliged to formally discuss the ideas that get most support by the citizens. The aim of Better Reykjavik is to open up the administration to the citizens and to activate the citizens, politicians and administration to a more open dialogue and at the same time increase the citizens' participation and the democratic discussion. Many of the ideas presented on the Better Reykjavik platform have concerned improvements of the living environment and are also actually known to have had which is known to also crime preventive effects. Another democratic tool, used in Reykjavik is Better Boroughs which is used to increase the citizens' participation in decision making regarding the budget. Through Better Boroughs suggestions are gathered on how parts of the budget should be used. (www.betriereykjavik.is)

A similar tool to the Better Reykjavik is the *initiative to municipal authorities* (www.invånarinitiativ.fi) that is used in Finland. Citizens can make initiatives regarding their own city via a webpage. Other citizens can thereafter support the initiatives. If the initiative gets support from at least two percent of the citizens with the right to vote, the city council is obliged to process the initiative.

Democratic tools for decision making regarding budgeting can be found also in Copenhagen where every part of the city gets a certain amount of money. Upon the use of the money is thereafter decided in a council in each part of the city. The council members are appointed by democratic elections.

The above-mentioned tools are often not recognized as directly crime preventive. The connection of these to the amenity in the area may be recognized but the effect on crime prevention stays hidden. Still the link is often recognized when it is explained. If a place is pleasant, the sense of security increases also most

likely. Furthermore this activates the citizens to take care of their area and look after that others respect it too. By letting the citizens participate in the decision making, the area becomes their area and their willingness to care for it increases. The connection between crime prevention and democratic processes was shown in a study on the riots in Husby, Stockholm, in spring 2013. One of the contributing factors to the riots was according to the study the lack of functioning democratic decision-making. (de los Reyes et al. 2014, p. 22)

Even when it is recognized that there is a need for enforced democratic work in order to prevent crime, it is challenging to combine the two fields of work. For instance in Copenhagen, where there has been problems with gang criminality amongst youngsters, the municipality wanted to work for crime prevention and saw that the way to do it was by engaging the youngsters in the community. The solution was therefore to improve and use democratic processes. How crime prevention should be linked to democratic processes and how to get the decision-makers and the administrative personnel to see the linkage and work with a combination of democracy and crime prevention turned, however, out to be challenging although not impossible.

Conclusion

Denmark, Sweden and Estonia have well-functioning neighbourhood watch -systems that are based on cooperation between the municipality, police, companies and the citizens with the aim to prevent crime. In Finland there has, however, been seen a need for other types of crime prevention measures that take into account the needs and characteristics in every region and area. What works in one city or one part of the city may not work in another. Furthermore there already exist different types of actors and systems that do increase the security and amenity in the local areas and that also have crime preventive effects. They may however not recognize themselves as such actors. Still it would be a waste not to take advantage of these already existing indirectly crime preventive activities.

The difficulty of linking the above-mentioned civic- and voluntary activities to crime prevention imposes some problems. If the task is to enhance crime prevention in an area and the solution is to support the civic- and voluntary activities such as Fritidsforum and Kannelmäki-movement, how can this support be justified when the actors themselves are unwilling or unable to see the connection to crime prevention? The traditional way of working with crime prevention is to support projects and programs that aim to prevent criminality. A more effective way to get crime preventive results might, however, be to focus on something completely different. Evaluation of the crime preventive effects of these alternative activities could be the solution to this problem of justification. But how to measure effects that the actors themselves do not focus on? By evaluating the crime preventive effects of a project that aims to enforce welfare, community and local democracy in the residential area, the project is given a label of being a crime prevention project. The motivation for the organizers derives from the positive aspects of the activity not from crime prevention. The organizers motivation may therefore suffer from a crime preventive label.

Instead of explicitly focusing on crime prevention it might be more effective to focus on the positive effects of activities. Civic- and voluntary activities have crime preventive effects. But they cannot be measured directly. This is also not necessarily relevant. The crime statistics and sense of security does not always correlate. Instead of the effects on crime statistics the evaluation could focus on the effects on amenity, sense of community, social company and communication.

References:

www.samverkanmotbrott.se

www.nabohjælp.dk

www.naabrivalue.ee

Kråd, nabohjelp: <http://www.krad.no/forebygging/trygge-naermiljoer/nabohjelp/historie>

www.setlementti.fi

www.settlementet.dk

www.fritidsforum.se

www.hyvakasvaajarvenpaassa.fi

www.betrireykjavik.is

www.invånarinitiativ.fi

The working-groups recommendations, 2014:

<http://www.rikosentorjuntaneuvosto.fi/sv/index/julkaisut/neuvostonjulkaisut/tutkimusajaselvityksia/naapuriapu-tyoryhmanvaliraportti.html>

de los Reyes, Paulina – Hörnqvist, Magnus – Boréus Kristina – Estrada, Felipe – Flyghed, Janne – Arriagada, Alejandro Gonzàlez – Lundgren, Marcus – Lundström, Markus: "Bilen brinner... men problemen är kvar". Berättelser om Husbyhändelserna i maj 2013. Stockholm, 2014.

Lähdeluettelo

- ¹ En tryggare morgondag. Program för den inre säkerheten. Helsingfors 2012, 32/2012.
http://www.intermin.fi/download/35100_322012_STO_III_swe_final_web.pdf?c3b6a8241c05d188
- ² Grannhjälp i Finland. Rekommendationer 23.5.2014.
<http://www.rikksentorijunta.fi/sv/index/julkaisut/neuvostonjulkaisut/tutkimuksia/naapuriaputyoryhmanvaliraportti.html>
- ³ Samverkan mot brott. <http://samverkanmotbrott.se/>
- ⁴ Botkyrkanin naapuriyhteistoiminnan arviontiraportti *Utvärdering av Grannstödverksamheten i Botkyrka kommun - Med fokus på brottsofferstöd (2010)*. http://www.botkyrka.se/SiteCollectionDocuments/Kommun_och_politik/Utvärdering_av_Grannstöd_2010.doc
- ⁵ Grannsamverkan och grannstöd i Botkyrka.
<http://www.botkyrka.se/Foralder/Trygghetochhalsa/grannsamverkanochgrannstod>
- ⁶ Järva-andan. <http://www.stockholm.se/jarvaandan>
- ⁷ Nabohjælp. Det Kriminalpræventive Råd og TrygFonden. <http://www.nabohjælp.dk/>
- ⁸ Tillægsrapport: Kriminalitet och tryghed i tal. 2013.
http://www.ishojkviksvar.dk/sites/default/files/sbsys_ishoj/Publication95/Bilag/Till%C3%A6gsrapport_Kriminalitet%20og%20Tryghed%20i%20tal.pdf
- ⁹ Plan for forebyggelse af kriminalitet blandt børn og unge: Ishøj – en tryk by.
http://www.ishojkviksvar.dk/sites/default/files/sbsys_ishoj/Publication95/Bilag/Ish%C3%B8j%20-%20en%20tryk%20by.pdf
- ¹⁰ MTÜ Eesti Naabrivalve. <http://www.naabrivallve.ee/?lang=2>
- ¹¹ Sverige:
Nattvandring.nu: <http://www.nattvandring.nu/>
Nattvandrare i Sverige. Riksnätverket. <http://www.nattvandring.se/>
- Danmark:
Natteravnene. <http://www.natteravnene.dk/default.asp>
- Norge:
<http://www.natteravn.no/>
- Finland:
Operation Saapas. <http://www.nuortenkeskus.fi/fi/toimintaa/saapas/>
Konsom ry. <http://ksry.fi/>
- ¹² Naapuruussovittelun keskus <http://www.naapuruussovittelu.fi/>
- ¹³ Nabohjelp. Det kriminalitetsforebyggende råd. <http://www.krad.no/forebygging/trygge-naermiljoer/nabohjelp>
- ¹⁴ European Neighbourhood Watch Association http://www.eunwa.org/front_content.php

-
- ¹⁵ Se t.ex. Brå: Grannsamverkans effekter på brottsligheten, 2008:9.
<https://www.bra.se/bra/publikationer/arkiv/publikationer/2008-06-13-grannsamverkans-effekter-pa-brottsligheten.html>
- ¹⁶ Grannsamverkan <https://www.bra.se/bra/forebygga-brott/grannsamverkan.html>
- ¹⁷ Settlementarbetets historia. Settlementförbundet i Finland. <http://www.setlementti.fi/setlementtiliitto/historia/>
- ¹⁸ Uusi paikallisuus –hanke, Suomen Settlementtiliitto ry. <https://setlementti-fi.directo.fi/uusi-paikallisuus/uusi-paikallisuus-hanke/>
- ¹⁹ Uusi paikallisuus -työkalupakki paikallisyhteisön vuorovaikutuksen ja omaehtoisen toiminnan tukemiseen <https://www.innokyla.fi/web/malli779702>
- ²⁰ Settlementet på Vesterbro. <http://settlementet.dk/>
- ²¹ Fritidsforum. Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar. <http://www.fritidsforum.se/>
- ²² Ungdom og Fritid. <http://www.ungogfri.no/>
- ²³ Hela Norden ska leva <http://www.helenorden.infoland.dk/>
- ²⁴ Kodukant The Estonian Village Movement. <http://kodukant.kovtp.ee/web/eng>
- ²⁵ Suomen Kylätoiminta ry (SYTY) <http://www.kylatoiminta.fi/fi/kylatoiminta.html>
- ²⁶ Vapaaehtoinen pelastuspalvelu <http://vapepa.fi/fi/>
- ²⁷ Naapuriapurinki – opas kyläauttajille. Suomen kylätoiminta ry. 2011.
http://www.kansalaisareena.fi/Naapuriopas_web.pdf
- ²⁸ Hyvä kasvaa Järvenpäässä -asukasliike. <http://www.hyvakasvaajarvenpaassa.fi/>
- ²⁹ Kampanjen *Säg hej till din granne*. <http://www.saghej.se/>
- ³⁰ Kannelmäki-liike www.facebook.com
- ³¹ Lokala insatser mot våldsbejakande politisk extremism. En exempelskrift. Sveriges Kommuner och Landsting. 2010. s. 22-23. <http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7164-591-3.pdf>
- ³² Norges frivilligsentraler. <http://frivilligsentral.no/>
- ³³ Volontärbyrån. <http://www.volontarbyran.org/>
- ³⁴ Toiminta Suomi <http://www.toimintasuomi.fi/>
- ³⁵ Suurella Sydämellä –verkkopalvelu <http://www.suurellasydamella.fi/>
- ³⁶ Center for frivilligt socialt arbejde. <http://www.frivillighed.dk/Webnodes/da/Web/Public/Forside>
- ³⁷ Nappi Naapuri <https://nappinaapuri.fi/welcome>
- ³⁸ Grönlandsbankenin henkilökunnan vapaaehtoistyö. <https://www.banken.gl/da/om-os/samfundsansvar-csr/socialt-og-frivilligt-engagement.aspx>

-
- ³⁹ Den Trygge Kommune. <http://www.dentryggekommune.dk/Forside>
- ⁴⁰ Gemeinschaft. <http://www.gemeinschaft.dk/>
- ⁴¹ Stiftelsen Tryggare Sverige. <http://tryggaesverige.org/>
- ⁴² Kuntalaisaloite. <https://www.kuntalaisaloite.fi/fi>
- ⁴³ Better Reykjavik. <https://betrireykjavik.is/>
- ⁴⁴ Kansalaisraati "Uusi paikallisuus". <http://www.setlementti.fi/uusi-paikallisuus/toimintamuodot/kansalaisraati/>
- ⁴⁵ Kansalaisraati-käsikirja. Opas kansalaisraadın järjestäjälle. 2015. Setlementtijulkaisu 34. <https://setlementti-fi.directo.fi/uusi-paikallisuus/materiaalipankki/kansalaisraadit/?x661265=770703>
- ⁴⁶ Turvallisuuskävelyt <http://www.rikoksentorjunta.fi/fi/index/tyontueksi/turvallisuuskävelyt.html>
Trygghetsvandringar. <https://www.bra.se/bra/forebygga-brott/trygghetsvandringar.html>
- ⁴⁷ Dialogguiden. Sveriges Kommuner och Landsting. <http://dialogguiden.se/>
- ⁴⁸ Jordan, Thomas: Tryggare och Mänskligare Göteborg. Göteborg 2006.
http://www.tryggaremanskligare.goteborg.se/pdf/publikation/TMG_rapport.pdf
- ⁴⁹ Tiger, Anna och Jordan, Thomas: Att mobilisera boende i invandrartäta storstadsförorter. Hyresgästföreningen Västra Sveriges projektarbete i Hjällbo 1998-2011. Göteborgs universitet, insitutionen för sociologi och arbetsvetenskap. 2013:02. s.3. <http://www.perspectus.se/tj/publikationer/attmobiliseraboende.pdf>
- ⁵⁰ Broschyr: Tryggare Mänskligare Göteborg.
http://www.tryggaremanskligare.goteborg.se/pdf/publikation/TMG_folder.pdf
- ⁵¹ Tryggare och Mänskligare Göteborg. <http://www.tryggaremanskligare.goteborg.se/index.html>
- ⁵² Ekonomiförvaltningen, Köpenhamns stad. <http://www.kk.dk/da/om-kommunen/forvaltninger/oekonomiforvaltningen>
- ⁵³ Sikker By program 2010-2014. <https://subsite.kk.dk/eDoc/OEkonomiudvalget/02-02-2011%2012.00.00/Referat/07-02-2011%2016.30.14/6097427.PDF>
- ⁵⁴ Lokaludvalg i Köpenhamn. <http://www.kk.dk/da/om-kommunen/demokrati-og-indflydelse/lokaludvalg>
- ⁵⁵ Gro Sandkjær Hanssen; Jan Erling Klausen; Marte Winsvold: Erfaringer med nærdemokratiske ordninger i Norden. Norsk institutt for by- og regionforskning. NIBR-rapport 2013:4. <http://www.ks.no/PageFiles/40878/rapport%20-%20n%C3%A6rdemokrati.pdf?epslanguage=no>
- ⁵⁶ Sikker By program 2014-2017. <http://www.kk.dk/da/om-kommunen/indsatsomraader-og-politikker/tryghed/sikker-by/sikker-by-programmet>